

89154
P. 9.2

ՀՈՒՀՆԵՆԵՍ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

ԴԱՆԴԱՆ
ԺԱՄԵՐ

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

ԴԱՆԴԱՂ
ԺԱՄԵՐ

..ՆՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱՂ..
ՀՐԱՏԱՐԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ · 1986

ԳՄԴ 8427

Գ888

ԿԵՂ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Библиотека ЕГУ

Գրիգորյան, Հ. Ն.

153453

Գ 888 Դանդաղ ժամեր: Բանաստեղծություններ.— Եր., Սովետ. գրող, 1986.— 188 էջ:

Այս գրքի մեջ առավել որոշակի են ընդգծված բանաստեղծի նախասիրությունները՝ առօրյա, առաջին հայացքից սովորական թվացող անցուղարձի մեջ որոնել ու գտնել հոգեբանորեն նուրբ, առաջին հայացքից անտեսանելի թվացող ելևէջներ:

4702080200
Գ 705(01)86—86 «Տ»

ԳՄԴ 8427

ԱՌԱՎՈՏՅԱՆ ԺԱՄԵՐ

1. Ծնվել եմ առավոտյան շուտ,
լենինականյան մի աղքատիկ առավոտ:
Ինձ հետ ծնված քույրս մահացել է մի քանի ժամ հետո,
երբ օգոստոսի արևը վաղուց արդեն դուրս էր եկել
և անտարբեր նայում էր
մեր մոլորված ընտանիքին,
որը մեկ ժպտում էր
և մեկ էլ լալիս էր սրտակեղեք:
Հիմա մեր տանը ոչ ոք չի հիշում նրան,
ոչ ոք չի խոսում նրա մասին,
քրոջս, որին ի՞նչ էին տեսել.
ընդամենը մի քանի ժամ՝
հոպատերազմյան մի կիսաքաղց առավոտ:
Միայն ե՛ս չեմ կարողանում մոռանալ
և երբեմն
արթնանում եմ վաղ առավոտյան սրտիս ցավից
և աչքերս թաց
մթության մեջ պակած,

օր առ օր վերհիշում եմ
այն ինը ամիսները,
որ միասին ապրել ենք
մեր կյանքի լավագույն շրջանում...

2. Առավոտյան դու դեռ ոչ մի տարեկան ես,
ամեն առավոտ դու արթնանում ես օրորոցի մեջ:
Եվ աչքերդ փակ՝ մորդ աջ ձեռքի
հաճելի սառնությունն ես զգում ճակատիդ:
Իսկ հետո շրխկոցով փակվում է դարպասի դուռը՝
հայրդ աշխատանքի գնաց,
և հետո դուռը նորից կբացվի ու կփակվի՝
քույրերդ դպրոց գնացին...
Եվ հետո լռութուն կիջնի,
և տանը միայն մորդ քայլերը կմնան
և լացի ձայնը,
քո լացի ձայնը, որն ականջիդ մեջ է:
Եվ դեռ աչքերդ փակ սթափվում ես քիչ-քիչ,
քո լացի ձայնը... աղջիկդ է լալիս...
օրորոցի մեջ... կնոջդ քայլերը...
ինչ-որ դռներ են փակվում ու բացվում խոհանոցում...
Եվ սթափվում ես վերջնականապես,
հետո ծերանում
մի ակնթարթում...

3. Միծեռնակներ օդում — ուղիղ մեջտեղից բացված
տետրակների նման: Առաջին ժամերը ցուրտ դասարանում:
Թվար: Աշխարհ: Բուսար:
Եվ դեմ առ դեմ առաջին հանդիպումը կմախքի հետ

անատոմիայի կարիքներում, և ուսուցիչը,
որի համեմատութեամբ
կմախքը շատ ավելի կենսունակ ու կենսախինդ էր թվում
և շահում էր իր մարդկային հատկանիշներով...
Զանգերով, թվերով ու գնահատականներով լցված
առավոտներ—
բազմազան ժողովներ, որ ավարտվում էին պարերով,
հեռավոր էքսկուրսիաներ, որ ավարտվում էին մոտակա
պուրակում,
և սերը, որպես ֆակուլտատիվ առարկա,
թեև ծում էր միջանցքներում, կպչում էր մեր թանաքոտ
մատներին,

կավճի փոշուց ճերմակած արտևանունքներին,
սերը, որի հտակից ընկած, ինչպես ճանճի հտակից,
ուսուցչական կոլեկտիվը քշում էր օրնիբուն,
պայքարում քիմիական պրեպարատներով, թակարդներով
զանազան...

Սակայն վաղ առավոտյան, գտնելով մի բաց լուսամուտ,
սերը նորից սուրում էր ներս, և սկսվում էր նորից
ամենօրյա վազվոտութն ու պայքարը հուսահատ...

Ծիծեռնակներ օդում—
երկինքն ամբողջովին խզբզված է ծիծեռնակներով,
ինչպես տառասխալներով լցված տետրակի էջ:

4. Բանաստեղծներից շատերն են խոսել
անձրևոտ առավոտների մասին:
Կա նաև համապատասխան երաժշտություն:
Բայց Երևան—լենինական ավտոբուսի մեջ նստած՝
ես գիտեի արդեն, որ շկա ինձ փրկություն,

թեև ավտոբուսը մոմե փխրուն թևերով
առասպելի հանրահայտ հերոսի նման
բարձրացել էր երկինք:

Առանձնակի գաղտնիք չկա այս թռիչքի մեջ,
չահել տարիներին, սիրահարված ժամանակ,
այդ ո՞վ է, որ շի բարձրացել երկինք
տրանսպորտի զանազան տեսակներով:

Մեր դեպքում ավտոբուսի վարորդը փչացրեց իրադրությունը՝
միանգամից քառակի թանկացնելով արժեքը տոմսերի,
սիրո մասին այնքան հաջող բացվող խոսակցությունը
թեքելով մի բոլորովին ուրիշ ուղղությամբ...

Ես վաղուց արդեն չեմ կարողանում բառեր գտնել,
որովհետև երիտասարդ եմ և անվերադարձ սիրահարված
և երիտասարդ ու սիրահարված նստած եմ

լենինական—Երևան ավտոբուսի մեջ
և անհամբեր սպասում եմ նրա շարժվելուն:

Իսկ ավտոբուսի վարորդն ինձ տեսնելով ճանաչեց իսկույն,
և արագ շրջվելով դեպի ուղևորները՝

հայտարարեց ուրախացած.

«Ամրագոտիները կապել,
թռիչքի ամբողջ ընթացքում
ծխելն արգելվում է»:

5. Վարձով տներում առավոտը բացվում է
սովորականից մի քիչ ուշ:

Իսկ գլխացավը նույնն է՝ տնից ստացված մի քանի նամակ
սեղանի վրա, անալգինի դատարկ տուփեր,
տանտիրոջ չգիտես թե ինչու հղի աղջիկը,
որը լվացք է անում առավոտից-իրիկուն,

իսպաներենի դասագիրքը պատուհանի գոգին,
և դու շգիտես, ո՞րտեղ ծախսես
գարմանալիորեն հրաշալի տրամադրութունդ,
որը քո մեջ ծիլ է տվել գարնանային այս կիրակի առավոտ
Հեռվից-հեռու լսվում է տրամվայի զնգոցը,
և դուող է ճանկոտ կապույտ աչքերով կատուն:
Դու դեռ շգիտես, ո՞ր սրճարանում պիտի փշացնես օրդ
և որտեղ պիտի ծախսես վերջին երեք ուրլիդ—
գավառից եկած ուսանող՝ քառակուսի արդուկած շալվարով:
Նվ փակելով խցիկիդ դուողը.

— Buenos dias, señor, — խանդավառ ողջունում ես
տանտիրոջդ:

— Buenos dias, շուն շան որդի, — ի պատասխան
մրթմրթում է տանտերդ,
տուն հրելով իր հղի աղջկան,
որի առավոտը, ըստ երևույթին, շատ վաղուց էր սկսվել...

6. Դաշնամուրի վրա մի մատով նվագված առավոտ,
պարզ հնչյուններ, որ թափանցում են վարագույրից ներս:
Շներ, կատուներ, ծտեր՝ ահա քաղաքային ամբողջ ֆաունան,
աղբատիկ մի նվագախումբ՝ հասարակ
իրադարձութունների համար նախատեսված:
Ինչ արագ են երևում դատարկ օրվա նշանները
և հորիզոնդ՝ փոքրիկ պատուհանն է
փակված շգիտես թե ում լվացքով՝
ճերմակ սավան, ավարտված կինոյի էկրան,
լույսերը վառվել են, իսկ դու մենակ ես դահլիճում,
բոլորն արդեն գնացել են տարբեր ուղղութիւններով,
իսկ դու մոլորված նստել-մնացել ես, որովհետև

չգիտես, թե հիմա ուր պիտի գնաս,
մոլորված նստել ես քո վարձով սենյակում և օրը նոր է
սկսվել,

Իսկ հոգիդ խամրած է,
ինչպես անձրևների տակ երկար մնացած կոնֆետի թուղթ:
Դաշնամուրի վրա
միակ մատով նվագված առավոտ:

7. Գիշերը դու քնել էիր անտառում,
բաց երկնքի տակ, պառկած կանաչ խոտերին:
Իսկ երբ արթնացար, վաղ առավոտ էր,
իսկ երբ արթնացար՝ ուշացել էիր արդեն—
խոտերը աճել էին քո միջով,
ճյուղերը անցել էին քո միջով,
իսկ հենց կրծքիդ վրա,
հենց այնտեղ, որտեղ սիրտդ է,
բացվել էր մի ծաղիկ՝ շափազանց վառ գույներով,
և թերթիկները փոխում էին գույները
ամեն ակնթարթ:
Թեթև քամին ճոճում էր խոտերը,
և ես զգում էի, որ խոտերն իմ մատներն են,
արևը շոյում էր ճյուղերը,
և ես զգում էի, որ ճյուղերն իմ ձեռքերն են,
թիթեռները պտտվում էին ծաղկի շուրջ,
և սիրտս ուռչում էր ուրախությունից...
Ծա երևի մեռել եմ,— մտածեցի առանց խուճապի,—
Ծա երևի վաղուց եմ մեռել,— շարունակեցի մտածել:
Իսկ եթե չեմ մեռել,
ապա վատ չէր լինի,
եթե մի քիչ էլ այսպես ապրեի...

ՀԱՅՐԵՐԻ ՀՈՂ

Ծա այս երգը երգում եմ կանգնած,
որովհետև դու նա ես,
ում խաղաղության համար զոհվում են առանց կասկածելու,
որովհետև դու նա ես,
ում համար կովի են ելնում առանց հրամանի,
որովհետև դու նա ես,

հենց նա, որին ասում են միակ,
որին կարոտում են հեովից,
որի համար արտասվում են օտար սրճարաններում
և նավերի վրա:

Ծա այս երգը երգում եմ սկզբից,
որովհետև դու նա ես,
որին կորցնելուց հետո
էլ ոչինչ չենք ունենա կորցնելու,
որովհետև առանց քեզ անձրևը ջուր է սովորական,
լեռները՝ քարերի կուտակում,
սերը՝ շքեղութուն ավելորդ,
և որդի ծնելը՝ հանցագործություն:
Ծա այս երգը երգում եմ գլխարաց,
որովհետև դու նա ես,
ում ձեռքը պետք է իջնի մեր գլխին օրհնության նման,
երբ մենք ճանապարհ ենք ընկնում,
երբ մենք սկսում ենք օրը,

Երբ մենք ծնունդ ենք տալիս տողին ու մտքին:
Դժվար է խոսքով ասել այն, ինչ սրտում է պահված,
առավել ևս դժվար է լռել,
և դրա համար հրաժարվում եմ վերջակետ դնել,
որովհետև իմ այս երգը պիտի շարունակվի այնքան,
քանի դեռ կաս դու,
քանի դեռ ես կամ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Սա իմ երկիրն է—չափսերով այնպիսին,
որ կարող եմ վերցնել հետս,
թե մի հեռու տեղ գնամ:
Փոքրիկ՝ ինչպես ծերացած մայր,
փոքրիկ՝ ինչպես նորածին զավակ:
Իսկ քարտեզի վրա
ընդամենը մի արցունքի կաթիլ...
Սա իմ երկիրն է—չափսերով այնպիսին,
որ աղատորեն տեղավորել եմ սրտիս մեջ,
որ չկորցնեմ հանկարծ:

ԵՐՐ

Այդ օրը, վաղ առավոտյան, երբ ես գնում էի դաշտի միջով,
երբ ես չէի մտածում անցնող կյանքի մասին,
որովհետև արևը նոր էր սկսում բարձրանալ,
երբ ամեն ինչ սկսվում էր,
միայն և միայն սկսվում:

Այդ օրը վաղ առավոտյան թռչունները երգում էին
սքանչելի երգեր՝ սկսվող կյանքի մասին,
որովհետև արևը նոր էր սկսում բարձրանալ,
և ես գնում էի դաշտի միջով՝
ուրախ անցնելով դեղին ծաղիկների կողքով,
ուրախ անցնելով

կարմիր

և մնացած բոլոր գույների ծաղիկների կողքով,
երբ ես կանգ առա դաշտի կենտրոնում,
որովհետև արևը սկսել էր բարձրանալ:

Այդ օրը վաղ առավոտյան, երբ փոքրիկ տղաները
վազվզում էին թիթեռների ետևից,
երբ փոքրիկ տղաները վազվզում էին հենց այնպես,
որովհետև թիթեռները հասկացել էին ամեն ինչ
և հեռացել էին առավոտվա ամենաառաջին գնացքով,
և օդի մեջ մնացել էին

հրաժեշտի գույնզգույն թաշկինակները,
և ես էի մենակ վազվզում

գույնզգույն թաշկինակների ետևից
դաշտի կենտրոնում,
իսկ փոքրիկ տղաները ծիծաղում էին վրաս,
ծիծաղում ու խրվում էին հողի մեջ՝
թիթեռ բռնելու ցանցերը բարձր պահած։
Այդ օրը, վաղ առավոտյան,
երբ ամեն ինչ սկսվում էր,
միայն և միայն սկսվում,
ես արդեն որսացել էի հրաժեշտի բոլոր թաշկինակները
և մոլորված նայում էի հեռացող գնացքի ետևից,
սքանչելի երգերի ետևից,
որ ծխի պես ծածանվում էին հեռացող գնացքի վերևում,
դեղին ու կարմիր ծաղիկների ետևից,
որ շուգեցին թիթեռներից բաժանվել,
և իմ ետևից, որ շուգեցի մնալ միայնակ,
երբ ամեն ինչ սկսվում էր,
միայն և միայն սկսվում։

ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՕՐՎԱ ՍԿԻՉՔ

Ես հիմա հետզհետե մեռնում եմ քո սիրուց,
որովհետև քո սերը հետզհետե մեռնում է իմ մեջ:
Հիմա այնքան կարևոր գործեր կան,
այնքան կարևոր հոգսեր:
Եվ որտեղի՞ց ժամանակ գտնեմ
նստելու ծովի ափին,
նայելու ալիքների խաղին, որոնք երևի նախկինի նման
մեկ խփվում են ափին,
մեկ գլորվում են ետ,
որտեղի՞ց ժամանակ գտնեմ նայելու լուսնի դեմքին,
որը մի դեպքում արցունքի կաթիլ է,
մեկ՝ կարոտով սպասող աչք
և շատ ավելի հաճախ՝ հավերժական վկա՝
բաժանումների, սիրո, հանդիպումների, մոռացության:
Սիրելիս,
դու հիմա մի հերթական անուն ես՝
գրված իմ օրացույցի թերթիկին
և կողքին՝ հեռախոսիդ համարը,
մի քիչ վերև՝ ինչ-որ գրասենյակի համար,
մի քիչ ներքև՝ մի հեռավոր բարեկամի, որի տղան
այրվում է որևէ մի բուհում սովորելու ցանկությունից...
Սիրելիս, ես հիմա մտազբաղ նայում եմ օրացույցին,
հոգոց եմ քաշում և նայում եմ նորից
և հետո վերցնում եմ ինքնահոսք
և գրասենյակի կողքին գրում եմ՝ հարկավոր է զանգել,
հեռավոր բարեկամիս կողքին՝ հարկավոր է հետաքրքրվել,
իսկ քո անվան կողքին գրում եմ՝ հարկավոր է սիրել
և երկու հաստ գիծ եմ քաշում այդ բառերի տակ...

Հնչում են եղջերափողերը,
 և մենք հանդիսավոր հրաժեշտ ենք տալիս իրար:
 Խզված ձայնով երգող մի տղամարդ
 առավել հուզիչ դարձրեց առավոտը,
 և ճակատագիրը փայլեց
 առավոտի մեջ մոլորված ջահել աստղի նման:
 Մի տխրիր,— ասացին ձիերը,
 մի տխրիր,— ասացին խոտերը,
 կրակիր անվրեպ,— ասացին եղնիկները,
 ձեռքդ շրդա հանկարծ,— ինձ ասացին թռչունները,
 և խզված ձայնով երգող մի տղամարդ
 դանդաղ սկսեց խրվել հողի մեջ,
 մինչև որ ձայնը խզվեց բոլորովին:
 Եվ ես շէի լսում այլևս ոչինչ,
 սմբակների դոփյունից բացի,
 քամին սուլում էր ականջներիս մեջ,
 և ես ծնվում ու մեռնում էի անվերջ,
 սիրում էի, բաժանվում, ծերանում—
 և ինձ մեկ Հակոբ էին կոչում,
 հետո անվանեցին Արշակ,
 ապա Երվանդ անունը տվեցին,
 իսկ երբ ասացին Հովհաննես,
 դադարեց ձիս վարգելուց,
 և ես հոգնած իջա խոտերին,
 և եկեղեցու զանգերը ղողանջեցին,
 որովհետև արդեն առավոտ էր նոր,
 և ճակատագիրը փայլում էր
 առավոտի մեջ մոլորված անփորձ աստղի պես...

Առավոտը օրվա ամենասքանչելի մասն է:
 Ես ինչպես կարող եմ շտիրել առավոտը:
 Օրվա մանկութունը՝ մաշկը թարմ, թմբլիկ ոտիկներով ու
 թաթիկներով,

ահա վազվզում է ցողաթաթախ կանաչների վրայով,
 և նրա աներևակայելի քաղցր ճիշերից
 հոգիդ կարող է մարել վերջնականապես...
 Դողդողացող ձեռքով ետ տար վարագույրդ,
 և արևի լույսը թող մտնի
 թախծալուր հուշերի սարդոստայնով ամբողջովին պատված
 ծակուծուկը սենյակներիդ,
 և ուրվականները ծանր հոգոց քաշելով կելնեն նստած
 տեղերից

և դսնդաղ քայլերով դուրս կգան սենյակից:

Առավոտը օրվա ամենասքանչելի մասն է:
 Ետ տար վարագույրդ և կերևա օրը ծայրեծայր,
 ավտոբուսի կանգառներով, պաղպաղակի կրպակներով,
 հանդիպումներով ու բաժանումներով,
 գարնանային ծառերով, որոնց տերևները թարմ են ու կանաչ
 և միանման, ինչպես թարմ ու կանաչ երեքնոցներ...
 Այսքանից հետո դու ինչպես կարող ես շտիրել առավոտը:
 Ահա այսպես, համարձակ,
 տար դողդողացող ձեռքդ վարագույրին,
 ևս մի քիչ
 և կտեսնես այն, ինչ
 երազել ես ամբողջ գիշեր՝ փակ ու տառապած աչքերով,
 կտեսնես լույսը՝ մաշկը թարմ, թմբլիկ ոտիկներով ու
 թաթիկներով,

ահա վազվզում է ցողաթաթախ կանաչների վրայով
և նրա աներևակայելի քաղցր ճիշերից
հոգիդ կարող է մարել վերջնականապես...

ՆՈՐ ԱՐԹՆԱՑՈՒՄ

Թեթևորեն

անցիր վերադարձող հոգիների միջով:
Կնճռոտված մարմիններ, որ շուր են խմում՝
զգուշորեն հակված երբեք նվազող գետակին:
Իմաստուն աչքերով մանուկներ—
մի քանի կյանք է սահել
ծերացած մատների արանքով:
Հնարավորին շափ ազատ տարածություն,
ուր դու պիտի քայլես
վերադարձող հոգիների միջով,
և խոտերը պիտի շագան քո մարմնի ծանրությունը:
Բազենների նման բացուխուփ անելով թևերը,
անձայն սահում են թիթեռները,
շփոթված իրենց գույների առատությունից
և ընդհանրապես, ամեն ինչից շփոթված,
և գետակը, որի ջրերը երբեք չեն նվազում,
արտացոլում է իր մեջ աչքեր
զարմանալի հստակությամբ,
աչքեր, որ ոչ հարցեր են տալիս
և ոչ էլ պատասխան են որոնում
զարնանային մոլեգնած կատունների համառությամբ:
Ինչ-որ մի տեղ օրերը բացում և փակում են իրենց թևերը,
ինչ-որ մի տեղ սահում է իմ կյանքը
ծերացած մատների արանքով...

Եվս մի առավոտ, երբ լյարդդ չի ցավում,
երբ օրն արևոտ է
ու դեռ հոգիդ ինչ-որ սպասումներ ունի
և հույսդ ուռկանի պես նետած օրվա 24 ժամերի մեջ,
ինքդ քեզ հաշիվ ես տալիս սթափ ուղեղով՝
եթե ոչ ոսկե ձկնիկ,
գոնե մի քանի արծաթե,
թեկուզ և շատ փոքրիկ,
թեկուզ և շերեփուկ
կհայտնվեն ուռկանիդ կիսամաշ թելերի մեջ:
Եվս մի առավոտ,
երբ գլուխդ չի ցավում,
երբ ողնաշարդ չի նվվում
գալիք անձրևի սպառնալիքից,
երբ դեռ ուրախ է հայացքդ
լուսամուտից դուրս նայող,
երբ փողոցով անցնող փողային նվազախումբը
չի որոնում քո տան հասցեն,
և Շոպենի հետ քո հանդիպումը
հետաձգվում է ինչ-ինչ պատճառներով...
Ահա դեռ ոտքի վրա ես,
ինքդ քեզ տանում ես առաջ
և դանդաղ ու հաճույքով վայելում ես
առավոտի քաղցրությունը,
լեզվիդ վրա զգալով աղքատիկ մանկությանդ օրերի
ամենամեծ վայելքը անմոռաց,
երբ ձմեռվա համար պահած
մուրաբան էիր ուտում
պահարանի մեջ ապահով թաքնված...

ՅԵՐԵԱԿՅԻՆ ԺԱՄԵՐ

1. Երբեք չմեռնես,— մահվան մահճում
թախանձագին հորդորում էր ինձ հայրս:
Եվ նայելով նրա մշուշված աչքերին՝
ես դառնությամբ հասկացա, թե ինչ ծանր է
մեռնել ցերեկվա լույսերի մեջ ողողված,
երբ պատուհանից երևում է դիմացի պատշգամբը,
և մի կին պատշգամբում
պարանից կախ է տալիս իր մաքրամաքուր լվացքը,
հետո զնգում է սխալված հեռախոսը, և տղամարդու
մի ջահել ձայն բացատրում է, որ այն, ինչ վերցրել է վաղուց,
հենց հիմա չի կարող վերադարձնել, որովհետև...
Հետո վերևի հարկում շրխկոցով բացվում է դուռը,
և երեխաների զվարթ ճիչ ու աղմուկը
լցվում է միջանցք, տարածվում վերև ու ներքև,
այնուհետև՝ աշխարհով մեկ
և դրանից երկնքի կապույտն ավելի է պայծառանում
և ավելի է թանձրանում դառնությունը...
Երբեք չմեռնես, ահա թե ինչ կասեմ քեզ,—
խնդրեց հայրս վերջին անգամ
և փակեց աչքերը:

2. Իսկ երբ հայրս իջավ գերեզման,
ես հանկարծ զգացի, որ այլևս չեմ կարող շարժվել,
որովհետև ինքս կիսով չափ հողի մեջ էի:

Դա տեղի ունեցավ ցերեկը, պայծառ արևի տակ,
բոլորի աչքի առաջ.

դուդուկները տխուր նվագում էին,
մայրս ու քույրերս լաց էին լինում,

իսկ ես դանդաղ խրվում էի հողի մեջ...

Իսկ երբ իրենց թաց ու ջղաձիգ մատներով
անհնարին ուժով արցունքները սեղմեցին կոկորդս,
ես հանկարծ պարզորոշ տեսա,

թե ինչպես անաղմուկ բացվեցին դռները հորս առաջ,
և նա վերջին անգամ շրջվեց,

նայեց բոլորիս,

նա շատ մոտ էր ինձ կանգնած,

բայց երբ տվեց իմ անունը,

նրա ձայնը լսվեց շափազանց հեռվից,

և հետո շուտ եկավ և իր սովորական

արագ քայլվածքով հեռացավ:

Սվ դռները նորից փակվեցին անաղմուկ:

Սա հիմա կիսով չափ հողի մեջ եմ,

սովորական մի ծառ, որը խոսել գիտի,

բայց շատ ավելի գերադասում է

լռել:

3. Անցնել փողոցից-փողոց,

երբ շենքերը ստվերների կարճլիկ փեշերով

մի կերպ ծածկում են ծնկները:

Շենքերը խոսում են իրար հետ,

դա վաղուց հայտնի և հասկանալի է բոլորին:
Բայց մի օր, երբ անցնում էի փողոցից-փողոց,
ես կանգնեցի խայթվածի պես,
որովհետև զգացի թիկունքիս նրանց հայացքը:
Սովորական խելագարություն է, մտածեցի ես,
կանցնի և ես հիմա կշարժվեմ:
Իսկ ո՞ւր են մարդիկ—
ամայի էին փողոցները ցերեկային,
շենքերում են, իհարկե,
և շենքերը բերնեբերան լցված են հիմա մարդկանցով՝
ծերունիներով, հիվանդներով, նորածիններով,
երիտասարդներով, և բոլորը սկզբած
հիմա նայում են թիկունքիդ:
Սովորական խելագարություն է, մտածեցի ես,
ցերեկային երազներ են, թեթև շունչ քաշեցի
և վերջապես քայլեցի
գլուխս ուսերիս մեջ քաշած:

4. Դու խոսում ես, բայց լուսությունը չի խախտվում:
Դու մտածում ես՝ հիմա ուր-որ է
քամին կփչի, և բառերը աշնան տերևների պես
կթափվեն շուրթերիցդ
և կտարածվեն անձրևից սևացած փողոցներում:
Տիկնիկներ,
չափից դուրս շատ տիկնիկներ
խանութների ցուցափեղկերում՝ ցերեկվա
լույսերի մեջ անտարբեր հետևում են
քեզ, որը դեռ հույսեր է փայփայում,

Թե երբևէ կբարձրանա լոռիս վարագույրը,
կերևա բեմը լույսերով ողողված,
կծնգա զանգը և տիկնիկները կսկսեն շարժվել,
և բառերը, բառերը կսկսեն խոսել՝
ինչպես բոլոր իսկական ու շքեղ թատրոններում:

5. Չմոռան հիշողության ինչ-որ մի հեռավոր ծալքի մեջ
տրամվայի ցուրտ զրնգոցն արթնացավ:
Հիմա ոչ ոք չի հարցնում,
թե ո՞վ էր քնում պուրակում
օրվա բոլոր ժամերին
և թե ո՞ւմ կիսացնորված կինն էր,
որ անվերջ խնդրում էր
հանգցնել ցերեկվա լույսերը,
որովհետև իր ամուսինը
չի սիրում քնել լույսերը վառ սենյակում,
մանավանդ, եթե մի քիչ խմած է,
և հետո լռում էր միանգամից,
թեև այդ պահին ճակատագրական սխալներ էր որոնում
հեռու գնացող մտքերի մեջ:
Ինչ գեղեցիկ է մեռնում ձմեռն այս ժամին:
Տրամվայի ցուրտ զրնգոցն իմ դեմ բացում է դանդաղորեն
լույսերով ու ջերմութամբ ողողված
տների հմայքը անկրկնելի
և բոլոր դռների առաջ,
գլուխը կախ, մեղավոր ժպիտը դեմքին
կանգնած է մեր բոլորի մեռած ընկերը,
որի անունն արթնացավ

ձմռան հիշողության
ինչ-որ մի հեռավոր ծալքի մեջ
տրամվայի անակնկալ զնգոցից:

6. Ես միայն հիմա եմ նկատում,
որ ցերեկով եմ սկսել հիշել նրանց,
ովքեր հեռացան երկնային կառքերով՝
ոչ մի խոսք չասելով այն մասին,
թե երբ են վերադառնալու: Բայց
ես սպասում եմ նրանց: Միգուցե
կան նաև ուրիշ սպասողներ:
Ես միայն հիմա եմ սկսում հասկանալ,
որ շատ ավելի հարմար է ցերեկով սպասելը,
օրվա ուրիշ պահերի,
խավարի մեջ և նույնիսկ կիսախավարի,
կարող է և շնկատես, և նրանք կանցնեն քո կողքով
ծաղիկները ձեռքերին,
երջանկութունից շողշողացող դեմքերով:
Ցերեկվա ժամերը: Ահա տես—
ոսկու պես շողշողում է երջանկութունը
բոլոր կողմերից:

7. Ես ինչպես մոռանամ քեզ—
ես, որ հիմա թափառում եմ
ապրողների և մեռնողների արանքում:
Ես, որ կիսով չափ հողի մեջ եմ:
Եվ ամեն անգամ,
երբ նորից տերևակալում են թևերս
և սրտիս միջից իր ցողունն է երկարում

Թունավոր վառ գույներով ծաղիկն անանուն՝
ես մտածում եմ, թե էլ ե՞րբ եմ մոռանալու քեզ
և էլ ո՞րտեղ եմ մոռանալու,
երբ կիսով շափ այստեղ եմ և հիշում եմ քեզ,
և կիսով շափ այնտեղ եմ և էլի հնար չկա քեզ
մոռանալու
և չկա ուրիշ
մի ուրիշ աշխարհ էլ հեռանալու...

ՍՇՈՒՆ

Նվագում էր դաշնամուր,
իսկ լուսամուտները բաց էին,
և աշուն էր:
Մազերը երկար էին,
իսկ ինքը տղամարդ էր:
Տերևները թափվում էին,
իսկ ինքը նվագում էր:
Այս ամենը այնպես,
այնպես տխուր էր,
որ շարտեցի հանգած ծխախոտս
և շնստեցի տրամվայ:
Մեկ-մեկ
թափվում էին տերևները,
ինչպես չորացած բառեր,
ինչպես չորացած նոտաներ:
Ինձ թաղեցեք
վաղը շէ մյուս օրը—
անտարբեր խնդրում էր դաշնամուրը:

ԿԱՐՈՏ ԵՎ ՍՊԱՍՈՒՄ

Հրեշտակներ շեկան քո հոգին փրկելու
կամ գոնե՝ մարմինդ:
Նրանք ամուր փակեցին առասպելների դռները,
և դու ստիպված հավատացիր,
որ գոյություն չունեն նրանք:
Մովի ընկերությունը քեզ մատուցվեց
որպես հարգանք:
Դու նայեցիր ավազին և մտածեցիր՝
ինչ երկար է ճանապարհդ:
Դու հենց այդպես մտածեցիր նաև,
երբ քայլում էիր ծովի երկայնքով:

Հետո ճայերի անտանելի ձայները հասան քեզ:
Իսկապես, ի՞նչ լավ բան կա այդ ամենի մեջ:
Ներիր ինձ, ես արդեն կանոնավոր չեմ սափրվում,
չէ՞ որ դու իմ մասին ավելի մեծ կարծիք ունես:

...Բայց դու ամեն օր
բաց ես թողնում քո լուսամուտները,
որովհետև հաստատ հավատում ես,
որ կգան նրանք,
որոնց անգոյությունն էլ ես
հաստատ հավատում...

ԱՅՍՕՐ ՁՅՈՒՆ ԵԿԱՎ

Ծս գիտեմ՝

կմեռնեմ ձմռան առաջին օրը:

Մարդիկ կթփթփացնեն ոտքերը

և զարմանքով կնայեն,

թե ինչպես է ձյունը հալվում իմ սառած դեմքին:

Ժերացած կինս կորոնի

և շի գտնի վառարանի ունելին՝

կատվին սենյակից դուրս քշելու համար,

հետո՝ կնստի, կօրորի գլուխը՝

քմահաճ կատվի և իմ անխոհեմ քայլից ընկճված:

Քույրս թեյ կբաժանի մրսած հյութերին

և ազատ ձեռքով կուղղի

կրծքիս դարսված չորացած ծաղիկները:

Հետո բոլորը միանգամից կելնեն ոտքի

և աղմուկ-աղաղակով ինձ դուրս կհանեն

տնից,

դեպի ձյունը,

ճերմակ ձյունը,

առաջին ձյունը,

վերջին ձյունը,

և այդ հրաշալի տեսարանից քար կտրած՝

ես խոսքեր չեմ գտնի

հիացմունքս արտահայտելու համար...

Ճանապարհ ընկնողների համար

կարևորը արցունքները զսպելն է:
Երջանիկներ, ձեր թաշկինակները միշտ շոր են,
հումորի զգացումը միշտ էլ հաղթանակում է ձեզ մոտ.
դուք ճիշտ ժամանակին կռահում եք,

որն է ճիշտը և որը սխալ
և ամեն ինչ շարունակում եք, նախօրոք իմանալով

վերջը:

Ճանապարհ ընկնողների համար

կա հատուկ երաժշտություն:
Նրանք անպայման հիշում են մանկությունը,
և այդ պահին արագ-արագ շարվում են կողք-կողքի
սանտիմենտի հրեշտակները,
որոնք անպայման զեղեցիկ մարմիններ ունեն
և առանձնանում են իրենց նազելի շարժուձևով:

Ճանապարհ ընկնելուց առաջ

պարտադիր է հիշել առաջին սերը:
Գուցե այս ամենը իզուր պատմություն է,
չէ՞ որ ինչ կատարվում է, ճիշտ է կատարվում,
և վերջաբանն իմանալը սոսկ անմտություն է:
Ահա և անպատը՝

իր շարժուն և խոսող ավազահատիկներով:

Փակիր աչքերդ և ասա արագ.

— Ո՞րն ես սրանցից:—

Եվ հենց որ մարի հնչյունդ վերջին,

կլինի հրաշք՝ կելնի արևը,
լուսինն էլ կելնի, աստղերն էլ կելնեն,
և ծունկի կիջնես,
և հուզմունքի ու աղոթքի բառերը դուրս կսողան
քաղաքակրթության նիկելած ուղեղիդ անցուղիներով:

Ինչ-որ հեռու հեռավոր երկրում
ապրում է թագավորը
և հրամաններ է արձակում:
Նա ամեն առավոտ շարում է զորքը,
համբուրում է թագուհու ճակատը,
հետո լվացվում է
և դուրս է գալիս թափառելու:
Զորքը գնում է նրա ետևից,
և նրանք գնում են դաշտերով, ձորերով,
անտառներով, լեռներով
և չեն հանդիպում թշնամուն:
Եվ հետո նրանք ետ են դառնում.
Լեռներով, անտառներով, ձորերով, դաշտերով,
տխուր ետ են դառնում:
Թագավորը փոշոտված է անտանելի,
զորքը փոշոտված է անտանելի:
Նրանք լվացվում են,
և թագավորը հրամաններ է արձակում,
և թագավորը համբուրում է թագուհու ճակատը
և գնում է քնելու:

Այսպես նստել իրար դեմ
և այսպես երկար լռել:
Ու մեկ-մեկ թվում է ինձ,
թե երկուսս էլ փայտից ենք պատրաստված,
կամ, ասենք, աշնան շորացած տերևներից:
Այսպես նստել իրար դեմ
ու երկար նայել իրար:
Չունենալ ոչ մի հիշողութուն,
կարծես հենց նոր ենք ծնվել:
Մեր կողքին մարդիկ կծիծաղեն,
մենք չենք լսի նրանց,
կասկածանքով կնայեն մեզ,
իսկ մենք՝ իսկապես փայտից,
մեր կողքին մարդիկ կտխրեն,
հետո դանդաղ կծերանան:
Այսպես նստել իրար դեմ
և այսպես երկար լռել:

. . . . .
Հետո երկնքից մոխիր կթափվի:
Հետո կլինի քամի:
Եվ քանի որ մենք պատրաստված էինք
աշնան դեղին տերևներից՝
Կցրվենք դես ու դեն
և էլ չենք լինի:

Փողոցներով անցնում են կույր աղջիկներ:

Նրանք գավազան ունեն ձեռքներին

և քայլում են քսվելով պատերին:

— Եթե դու ինձ սիրեիր,

ես քեզ կտայի քո կապույտ աչքերը:

Փողոցներում

առանց ամաչելու լալիս են բանաստեղծները,

նրանք գլուխները կախել են,

իսկ կույր աղջիկները քայլում են

և շեն տեսնում նրանց:

— Ես քեզ կտայի քո կապույտ աչքերը,

և դու կտեսնեիր ինձ:

Փողոցներում

կամաց-կամաց իջնում են վարագույրները,

և կամաց-կամաց փակվում է բեմը,

և գլուխ տալով կամաց-կամաց

հեռանում են կույր աղջիկները,

և բանաստեղծներն են հեռանում,

և վարագույրը վերջնականապես իջնում է:

Վարագույրից այն կողմ լսվում է բարձրաձայն

հեծկտոց.

վարագույրից այն կողմ

բոլորովին ուրիշ աշուն է:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

Դու այս դատողությունը կճամարես պարզունակ: Թող այդպես լինի:
ՎԻՆՍԵՆԹ ՎԱՆ-ԳՈԳ

Ամեն անգամ ինչ-որ բան կորցնելիս ես հիշում եմ քեզ,
ամենադժվարը քեզ կորցնելն էր— ես ոչինչ չէի հիշում,
իսկ հիմա նույնիսկ թերթ կարդալիս ես ապահով եմ՝
ոչ ոք չի խոցի ինձ մեջքից:

Այդ ե՞րբ էր, առաջին անգամ վառեցին գրքերը.
կիսամերկ մարդիկ էին վազում փողոցներով,
ցեխաջրի մեջ լողում էին վարդերը,
և ոսկեզօծ կառքերն էին սուրում

երջանկութունից խելագարված:

Ամեն անգամ ինչ-որ բան գտնելիս ես կորցնում եմ քեզ,
ամենահեշտը քեզ գտնելն էր— ես ոչինչ չէի հիշում:
Դժվար է երջանկութունը պահել երկու ձեռքերով,
երբ աչքերիդ մեջ արցունքի կաթիլներ կան:
Իսկ անտառը կամաց-կամաց սափրվում է երկրի երեսից,
կապիկներին մարդ դառնալուց զատ այլ ելք չի մնում.
անխելք կենդանիներ, զգու՞մ եք ձեր անխոհեմ քայլը՝
դուք վեպերի հերոսներ կդառնաք,
դուք վերարկուներ կհագնեք,
ինտրիգներ կսարքեք,
կսիրահարվեք և կխորտակվեք վերջնականապես:
Ծս երգում եմ այս երգը ամենավերջին անգամ:
Իսկ վաղը գուցե պատերազմ սկսվի.

Կապիկները վառվելով՝ թիթեռների թեթևությամբ կթափվեն
ծառերից,

և կիսամերկ մարդիկ կվազեն փողոցներով:
Դժվար է երջանկությունը պահել երկու ձեռքերով,
երբ աչքերիդ մեջ արցունքի կաթիլներ կան:

ԳԱՐՈՒՆ

Եվ նորից գարուն—հին և սիրելի կինո,
որն արդեն տեսել ես շուրջ քառասուն անգամ,
նախ ձյունն է հալվում, ծառերն են ծաղկում հետո,
ապա սիրահարվում ես՝ կարգն է սովորական:
Փողոցում բույրեր՝ ծաղկանց, խոտերի,
և զգեստների՝ քիմամաքրումից հանած...
Ինչ դժվար է հիմա նայել աղջիկներին,
առավել դժվար է շնայելը նրանց:
Իսկ էլ առավել դժվար է մնալ,
պարկեշտ պատյանում խելոք մտքերի,
վերարկուիդ պես նետել, հեռանալ
քո տարիների ծանր հոգսերից:
Եվ սմբած հոգիդ, որ թուղթ է կերել
ու դեղնած էջեր՝ գրքերի տրտում,
հիմա ուզում է ապրել ու սիրել,
ինչպես վայել է կենդանի մարդուն...
Եվ նորից գարուն—հին և սիրելի կինո
և ես մուտքի մոտ մոլորված կանգնած,
Ախ, երանի թե ներս չթողնեին,
երանի լիներ նորից արգելված...

ՌՈՐԻՆՁՈՆ ԿՐՈՒՋՈ

Փրվա բոլոր ժամերին խմում էր իր սուրճը
և ուշադիր ու համառ նայում անցնող-դարձող մարդկանց:
Մխախտտ էր վառում և լուցկու հատիկով
դանդաղ խառնում էր սուրճը և նայում էր բոլորին
և միայն հավաքարարին չէր նայում,
որն անվերջ փնթփնթում էր ու բողոքում
անձրևից, որը երբեք չի կտրվում,
արևից, որը երբեք մայր չի մտնում,
ծերունուց, որն ամբողջ օրը նստած է սրճարանում,
և մարդկանցից, որ անցնում են նրա կողքով
և չեն տեսնում նրան...

Իսկ ծերունին խառնում էր իր սուրճը
և նայում էր պատուհանից դուրս,
ուշադիր ու համառ նայում էր պատուհանից:
Եվ մի օր նա կանչեց հավաքարարին պառավ
և ասաց, որ այլևս չի կարող սպասել,
և ասաց, որ աչքերը սկսել են վատ տեսնել,
որ ինքը հոգնել է ու պիտի գնա տուն,
բայց եթե հանկարծ մի նավ,
ընդամենը մի նավ մոտենա պատուհանին,
նշանակութուն շունի բնավ՝ մեծ նավ կլինի, թե փոքր,
թող խնդրի, որ սպասի իրեն,
թող խնդրի, որ մի քիչ սպասի...

և հեռացավ ծանր ու դանդաղ քայլերով...

գլխարկը մոռանալով սեղանի վրա:

Եվ անցնում էին օրերը, ու անձրևները շէին կտրվում,

արևը մայր շէր մտնում, և անցնում էին օրերը,

և դարձյալ հավաքարարն էր, որ անվերջ

փնթփնթում էր ու բողոքում ծերունուց,

որը չգիտես ինչու այլևս չի վերադառնում,

նավերից, որ անցնում էին պատուհանի կողքով

ու կանգ շէին առնում

և վերջապես, գլխարկից, որը մնացել էր սեղանի վրա,

ու ինչ-որ բան է ուզում պառազվին ասել,

բայց ձայն չի հանում...

ԱՆՑԱՄ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐ

Անցել են ժամանակները, երբ մարդիկ փողոցներում

ուրիշների կորցրած երազներն էին որոնում—

հիմա որոնում են առավել կոնկրետ բաներ:

Անցել են ժամանակները,

երբ ես թփերի մեջ թաքնված,

աղիողորմ լալիս էի իմ անցած սիրո համար,

և ընկերս երկար որոնելուց հետո,

վերջապես գտնելով ինձ, հորդորում էր՝ դուրս արի,

առիթը շափազանց հարմար է հարբեցողության համար...

Իսկ ընդհանրապես

հիմա քիչ են խմում:

Ավելի շատ խոսում են խմելու մասին:

Էլ ինչու հանկարծ ես հիշեցի քեզ:

էլ ինչու հանկարծ հիշեցի, երբ անցել է նաև թո ժամանակը,
երբ շուտ էի քնում, որ շուտ սկսվի նոր օրը
և հնարավորին չափ արագ կարողանամ տեսնել քեզ,
արագ, ինչպես մանկության օրերին,
երբ գնում էինք լողանալու և վազքով,
արդեն գետն երևալիս, անհամբերությունից շնչակտուր,
վազքով շորերից ազատվում էինք
հենց վազքի մեջ... Ծո այդպես շտապում էի
քեզ տեսնելու, ու թեև անցել են ժամանակները,
բայց սիրտս խփում է շնչակտուր,
որովհետև սկսում եմ վազել ականջներս փակած,
որովհետև ինչ-որ ձայներ են հասնում ինձ,
որովհետև զգում եմ, որ անցնող ժամանակները
անցել են ուրիշ ճանապարհով,
իսկ այստեղ ամեն ինչ նույնն է մնացել,
իսկ այստեղ նվժում է ընկեցիկ երեխայի նման,
աղիողորմ լալիս է իմ անցած սերը
թփերի մեջ շարունակ...

ՏՈՆԱՎԱՃԱՌ—ՕՏԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՁ
ՄԻԱՅՆԱԿ ԾԵՐԱՅՈՂ ՏՂԱՄԱՐԴԿԱՆՑ,
ԻՆՉՊԵՍ ՆԱԵՎ ԿԱՆԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

Հատուկ ժրարներ, որ շունեն ետադարձ հասցե—
ինքնիրզ ձեզ նամակներ գրելու համար:
Անթերի աշխատող կողմնացույց,
որի սլաքը միշտ ձեր ասան կողմն է ուղղված:

Շախմատի հնարամիտ խաղատախտակ—

մխայնակ խաղալու հարմարեցված:

Մայրենի լեզվով զրուցագիրք—

ինքն իր հետ զրուցելու համար:

Սքանչելի վեպեր, պիեսներ, բանաստեղծութուններ,

որոնց տողերի արանքից աննկատելիորեն հանված են

մի շարք անկարևոր բառեր (հայր, մայր, քույր, եղբայր, սեր,
բարեկամ,

մտերիմ, հանդիպել, համբուրվել, հիշել և այլն):

Ընտիր կահույք՝ բաղկացած մի մահճակալից և մի

գիշերանոթից,

որն հարմարեցված է մահճակալի տակ:

Հեռախոսագիրք,

ուր միայն «Շտապ օգնություն» համարն է գրանցված:

Օրացույց, ուր շկան տոնական օրեր...

Չմոռանաք գնել ամենակարևոր ու ամենաանհրաժեշտ

նորույթը՝

էլեկտրոնային նրբագեղ արկղիկը,

որի հատուկ անցքից եթե 5 (հինգ) կոպեկ զցեք,

մարդկային ջերմ ձայնով կխոսի ձեզ հետ,

կարտասանի, օրինակի համար, այսպիսի

նախադասություններ.

«Բարի օր», «Ինչպե՞ս եք», «Ոչ մի տեղդ չի՞ ցավում»,

«Ինչ լավ եղանակ է, այնպես չէ՞», «Ուտելու բան կա՞

տանը»...

Եվ այս խոսքերը լսելուց հետո ձեր դեմքի հատուկ

անցքերից

չափազանց անհրաժեշտ ու չափազանց տաք հեղուկ կծորա,

որն հիմա չգիտեմ ինչպես,

բայց մի ժամանակ արցունք էր կոչվում...

◆ՈՔՐԻԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂՄՈՒԹՅՈՒՆ

Տուն,

որտեղ քս կուզենայի ապրել:
Լուսամուտի գոգին ծաղիկներ:
Ջրով լի գրաֆին՝ դրված սեղանին:
Կիսատ ընթերցված գիրք բազմոցի վրա,
Քանձր վարագույր, որի ետևում թաքնված
Ժամերով կնայեի պատուհանից,
Քե ինչպես է
բակում խաղում փոքրիկ աղջիկս,
ոտից գլուխ փոշոտված:
Եվ ես կուզենայի ապրել
անվերջ:

ՄԻ ՄԱՐԴ ԵՎ ՄԵԿ ՈՒՐԻՇ ՄԱՐԴ

Համեստ, ինքնամոռի բնավորություն, ունեք նա,
ո՛վ

առաջինը հնարեց կրակը հանգցնելու գյուտը:

Եվ արժե՞ որոնել նրան

բազմամիլիոն մարդկանց այս խայտաբղետ խառնամբոխի
մեջ,

Ուր ոմանք ուրախանում են առանց պատճառի,

իրար հաջողութիւնն են մաղթում,
ելումուտ են անում խանութները
և ծխի հոտ առած անհանգիստ շորսբուլորն են նայում՝
երևի ինչ-որ մի տեղ ինչ-որ մի բան է վառվում:
Ահա գնացքը կամաց-կամաց մոտենում է կայարանին,
և թաց կառամատույցը մերձենում է քեզ անծանոթ փայլով:
Կայարանից այն կողմ մարդկանց մի նոր բազմութիւն է:
Ոմանք քնած են:

Եվ ես մոտեցա այն մեկին, որը քնած չէր
և մեն-միայնակ, անհանգիստ շրջում էր կառամատույցում,
պարզ հասկանալով, որ ինչ-որ մի տեղ
վառվում է ինչ-որ մի շատ կարևոր բան:
Ներեցեք, ասացի ես նրան, դուք չե՞ք տեսել
համեստ ու ինքնամիտփ բնավորութեան տեր մի մարդու,
որին արժե որոնել բազմամիլիոն մարդկանց
այս խայտաբղետ խառնամբոխի մեջ:
Հնչեց նվազախումբը, և ինձ ժաղիկներ մատուցեցին:
Արդեն կամաց-կամաց մոտենում է կրակներ հանգցնելու
ժամանակը,

և շուտով, շատ շուտով մռայլադեմ ժայռի վրա
մի մարդու կողքին իր պատվավոր տեղը կգրավի մեկ ուրիշ
մարդ,

Նա, ով առաջինը հնարեց կրակը հանգցնելու գլուտը:
Համեստ ու ինքնամիտփ բնավորութեան տեր մի մարդ,
որն հասկացել է, որ եթե ծխի հոտ է գալիս,
ուրեմն վառվում է ինչ-որ մի տեղ
անընդհատ վառվում է
ինչ-որ մի շատ կարևոր բան...

ՆԱՄԱԿ ՀՅՈՒՎՈՐ ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ

Փշենք քամու փշած ուղղութիւնամբ

և ծիծաղենք խելագարի վրա:

Ձեռքերդ գրպաններդ խրած և ոտքերդ ամուր հենած հողին,
խորը շնչելով, որպեսզի թոքերդ աշխատեն ամբողջ
կարողութիւնամբ

և հնարավորին շափ շատ թթվածին անցնի արշանդ մեջ

և սիրտդ աշխատի ոչ արագ, ոչ դանդաղ,

այլ այսպես՝ միջին արագութիւնամբ,

և մի մոռացիր ծիծաղել խելագարի վրա,

որն ասում է, թե երկիրը քառակուսի է

և նույնիսկ՝ եռանկյունի, ոչ միշտ, իհարկե,

այլ միայն հատուկ պահերի և հատուկ տրամագրութիւն
դեպքում,

որն ասում է, թե ծառն է աճում խնձորի վրա

և հողն է աճում խոտերի վրա,

և արևը ոչ այլ ինչ է, եթե ոչ ջերմ վերաբերմունք,

շափազանց ջերմ վերաբերմունք՝ երկնքից առաքված

մարդկանց,

իսկ անձրևը շատ հազվադեպ է գալիս,

ավելի հաճախ գնում է

և այն էլ անհայտ է, թե ինչ ուղղութիւնամբ...

ծիծաղել, անվերջ ծիծաղել,

թվարանութիւնն դասագիրքը և մնացած բոլոր դասագրքերը

ամուր սեղմած թևիդ տակ
և բազմապատկման աղյուսակը թիկնոցի նման գցած
ուսերիդ,

և եթե ուշադիր նայեն աչքերիդ մեջ,
ապա կերևան Նյուտոնի երեք օրենքները—
ճագարի նման բանտարկված բիբերիդ քարանձավում,
իսկ ավելի խորքում՝ ակադեմիկոսների կուռ շարքերն են,
որ պտտվում են կրծքավանդակումդ
ժամացույցի սլաքի ուղղութիւնով:

Միծաղել, անվերջ ծիծաղել,
ի վերջո, ծիծաղը դրական է ներգործում մարսողութիւն վրա,
և ինքնըստինքյան բարձրանում է տրամադրութիւնդ,
բայց ոչ այնքան բարձր, որ շարժես հարեաններիդ նախանձը
և ոչ այնքան ցածր, որ տարբերվես մյուսներից,

և աչքի տակով զգոն հետևում ես
նրանց, մյուսներին,

ձգտելով ոչ առաջ ընկնել
և, աստված մի արասցե, հանկարծ ետ մնալ,
այլ այսպես, բոլորի հետ համընթաց,
ուս-ուսի և ստամոքս-ստամոքսի
կպտտվեք անվերջ ձեր կլոր երկրագնդով,
կպտտվեք ձեր շփից դուրս կլոր երկրագնդով,
ժամացույցի սլաքի ուղղութիւնով:

ՌՈՄԱՆՍ

Ես հիմա կուզենայի զառկել մի որևէ հարմար տեղ
և մեռնել զո սիրուց—

մեռնել ամենախսկական մահով,

մեռնել ամենախսկական սիրուց:

Իսկ ո՞րտեղից գտնել մի հարմար տեղ,

գուցե քաղաքային այգո՞ւմ,

մաքուր խուզած կանաչ խոտերի մեջ,

ծառերի արանքում... բայց թնդում է փողային նվազախումբը,

բայց թնդում են բարձրախոսները

և կարուսելներն են ճոնչում,

և երեխաներն են վազվզում ամենուրեք,

և թոշակառու կանայք (թու, այս ով է

պառկել կանաչների մեջ, երևի հարբած է,

չի էլ ամաչում...):

Գուցե տո՞ւն գնամ, պառկեմ բազմոցի վրա,

Փակեմ դուռ ու լուսամուտ...

բայց հեռուտացույցը երգում է բարձրաձայն,

բայց հեռախոսը զնգում է անդադար,

իսկ վերևի հարկում մի հայր դաստիարակում է երեխային,

իսկ ներքևի հարկում

մի երեխա դաստիարակում է հորը,

և դժգոհում են իրարից անթույլատրելի եղանակներով,

գումարած՝ ծորակը, որից ջուր է կաթում անդադար...

Միգուցե գնամ քաղաքից դո՞ւրս,

հետու մարդկային ժխորից,
վերջին լուրերից, տրամվայից, պինդշտից, ասպիրինից,
կպառկեմ բաց երկնքի տակ,
գլուխս կդնեմ շոր քարին,
կնայեմ լուսնին և քո դեմքը կտեսնեմ,
քո աչքերը կտեսնեմ, և սիրտս կմարի ցավից...
Բայց քաղաքը ոչ մի կերպ չի վերջանում,
այլ շարունակվում է քաղաքատիպ ավանով,
հետո ավանատիպ գյուղերն են սկսվում,
և ապա դարձյալ նույն քաղաքն է
եկնում քո դեմ, շատ պարզ պատճառով՝
որովհետև երկրագունդը կլոր է,
և ամենուրեք նույն կլոր լուսինն է,
կլոր ու ծանոթ,
ծանոթ, ինչպես նույն մուտքի բնակիչ,
որի անունը չգիտես, բայց բարևում ես կանոնավոր,
և նույն երկինքն է՝
Մենդելեևի աղյուսակի նման ձգված վերևում,
և աստղերը շարված են ամեն մեկն իր վանդակում
և ահա աղյուսակում, վերջապես,
գտնում եմ մի դատարկ վանդակ,
գնում պառկում եմ ապահով
և մեռնում եմ քո սիրուց,
ամենախսկական մահով—
ամենախսկական սիրուց...

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ

Ես այդքան մեծ ու զարմանալի գետ երբեք չէի տեսել,
Անհնարին մի գետ, որ հոսում էր բոլոր ուղղութիւններով
և որի մեղավոր ջրերում
լողում էին անմեղ ձկներ

և ինչ-որ զարմանալի բույսեր, որ գետի խորունկ հատակից
արագորեն աճում ու բարձրանում էին վեր

և ձեռքերի նման պարզվում էին երկինք

և հետո հուսահատ ծալվում էին նորից,

նույն արագութեամբ սուզվելով գետի- ծանր ջրերի մեջ:

Բայց պիտի երազ տեսնես՝ անվերջ կրկնվող պատկերներով,

և բոլոր պատկերներում նույն հայացքն է,

որ նայում է բոլոր ուղղութիւններով,

և նույն ձկները, որ լողում են նրա աչքերի մեջ,

հեռավոր նմանութիւն ունեն հին և մեռած բառերի,

որոնք մթան մեջ փայլփլում են

քարանձավներում սովամահ ճգնավորների

հազարամյա քաղցած բիբերով—

հին և սովամահ բառերի, որոնք խեցիներ են դատարկ,

և կյանքը՝ խիտունը ճերմակամիս,

վաղուց լքել է նրանց:

Բայց պիտի երազ տեսնես՝ մեծ ու զարմանալի մի գետ,

որի ավազների միջից

պսպղում են բոլորովին կենդանի ժամացույցներ,

և դու պարզ լսում ես նրանց կտկտոցը համերաշխ
և ձկնորսի ճիշը զվարթաձայն, որը քաշել է ուռկանը գետից,
իսկ ուռկանի մեջ մի վիթխարի ժամացույց է թպրտում՝
անվերջ կրկնվող պատկերներով,
և ձեռքը, որ սահում է դեմքի վրայով,
և աչքերը, որ արդեն ճանաչել են քեզ,
և աչքերը՝ հազարամյա քաղցած բիբերով
սկսում են դանդաղ ժպտալ...

ՎԵՐՉԻՆ ՀԵՔԻԱՔ

Գրադարանները պայթում են գրքերի առատությունից:
Գուցե թե սա վերջին դարն է,
կամ էլ առավել սարսափելին՝ վերջին տարին:
Իսկ քանդակագործը քանդակում է անվերջ,
և արվեստանոցը բերնբերան լցված է քանդակներով,
և տունը լցված է քանդակներով,
և կինն ու երեխաները ստիպված փողոցում են ապրում,
բայց շուտով փողոցն էլ կլցվի քանդակներով,
իսկ քանդակագործը քանդակում է անվերջ,
և ոչ մի հնար չկա նրան կանգնեցնելու:
Գուցե թե սա վերջին դարն է,
կամ էլ առավել սարսափելին՝ վերջին տարին:
Բուռն շինարարություն է ծավալվել վերջին անմարդարնակ
կղզում՝
հօթիկներ, մօթիկներ, բազաներ և տուրբազաներ,

ամենուրեք փոշի, վերամբարձ կռունկներ, ցեմենտ, կիր ու
ավազ,

և աղբահավաք մեքենան ծով է տանում լցնի ինչ-որ
ցնցոտիներ, փալաս-փուլուս, ոտբինզոններ և ուրբաթներ՝
թափքի մեջ բարձած...

Գուցե, իսկապե՞ս սա վերջին դարն է,

կամ էլ առավել սարսափելին՝ վերջին տարին:

Իսկ հեքիաթն ընթանում է իր սովորական հունով՝

նույն թագավորի տղան և թագավորի աղջիկը նույն,

նույն բարի հրեշտակը և նույն սատանան շար...

Միայն թե, լինում է չի լինումի փոխարեն—

եղև է ու այլևս չի լինի...

Իսկ հեքիաթի վերջում

երկնքից երեք նեյտրոնային ռումբ են ընկնում,

մեկն ինձ, որպես հեքիաթասացի,

մյուսը ձեզ, որ համբերությամբ ապրեցիք այսքան տարիներ,

իսկ երրորդը՝ հենց այնպես,

հետաքրքրության համար:

ԿՈՒՆՄԱՐՈՍ

Փշում են համընթաց քամիները,
և առագաստները շնչում են ամբողջ ուժով՝
նիկոտինից շաղտտոված ջահել ու առողջ թոքերի պես
և անամպ երկնքում աստղերն անսխալ նշում են ուղին,
և դու պատուհանի մոտ նստած՝
նայում ես անծայրածիր օվկիանոսին
և դու մտախոհ թաթախում ես փետուրե գրիչդ թանաքի մեջ
և գրում ես. օր առաջին...

... Ծն հիմա շգիտեմ,
երազում եմ տեսել, կարդացե՞լ եմ, թե պատմել է ինչ-որ
մեկը,

բայց ես հիշում եմ այնպես, կարծես թե երեկ է եղել,
կամ ամենաշատը՝ երեկ չէ առաջին օրը.
մեջքի վրա պառկած եմ տախտակամածին,
մի անհայտ, վիթխարի նավի մեջ,
մեն-միայնակ պառկած նայում եմ երկնքին,
և երկինքը լցված է երեքթևանի թռչուններով,
Ամուրներով, որ անվրեպ խոցում են խնձորները կարմիր,
և հետո ինչ-որ տեղից երգի ձայն է լսվում, որից
քնում և էլ չեն զարթնում երջանիկ սիրահարները,
և հետո ամեն ինչ ծածկվեց ալիքների շառաչով,
ծանրումեծ ճռնչոցներով կայմերի,
և փշում,

անվերջ փշում են համընթաց քամիները,
և առագաստները շնչում են ամբողջ ուժով...
Ծրևի թե ես ինչ-որ մի ժամանակ բոլորովին չեմ կասկածել
և շատ լավ եմ իմացել, թե ուր եմ գնում,
երևի թե ինչ-որ մի ժամանակ
գնացել եմ աստղերի անսխալ նշած ուղիով,
բայց ես հիմա չեմ հիշում գտե՞լ եմ, թե՞ կորցրել,
բոլորովին չեմ հիշում՝
գնո՞ւմ եմ, թե՞ ետ եմ վերադառնում արդեն...
Բայց ես ամեն օր նստում եմ պատուհանի մոտ,
չկա ավելի հետաքրքիր զբաղմունք,
քան նստել պատուհանի մոտ,
ուշադիր նայել երկնքին, սպասելով առաջին աստղին,
սպասելով թռչունների՝ մեկ և ավելի թևերով...
Եվ մի օր,
գիտեմ, կլինի այդպիսի մի օր,
միանգամից կտատանվեն վարագույրները՝
ուրեմն փշում են համընթաց քամիները,
և առագաստները շնչում են ամբողջ ուժով,
և պարզորոշ կլսեմ երգը
և կուզենամ քնել ու այլևս չարթնանալ
և կտեսնեմ, վերջապես կտեսնեմ
անծայրածիր օվկիանոսի գորշ ալիքների վրա,
կտեսնեմ սիրտս՝ խոցված նետով,
երջանիկ ցավի մեջ բռնված
և արցունքակալված աչքերով
կթաթախեմ գրիչս թանաքի մեջ
և կգրեմ. օր առաջին...

ՌԻԳԱ

Մի բարակ անձրև է հարկավոր քեզ նորից հիշելու համար,
մի թեթև քամի, որ օգնելու է
թերթելու այս գիրքը հաստաբետ՝
լցված սև-սպիտակ նկարներով:
Ի վերջո, հրաշալի էր ծխել Բալթիկ ծովի ափին,
երբ քեզ հետ լուռ էին համերաշխ
և ինչ էլ երջանկությունը՝ մի տուփ ծխախոտ,
լուցկի, որ խոնավությունից այլևս չէր վառվում,
և դարմանալիորեն մանր աստղեր,
ավելի մանր, քան ավազը՝ ծովեզերքին տարածված,
կամ, գուցե, երկինքն էր շատ բարձր
և երազները սավառնում էին շատ վերևում
և ահա թե ինչու են լատվիացիները բարձրահասակ այդքան,
այլ կերպ ինչպես կերպես այդքան բարձր երկնքի տակ,
կամ, գուցե, ծովն էր շատ ծանծաղ,
ինչպես սկսնակ բանաստեղծի տողացի թարգմանությունը,
որն արդեն քանի օր է-ընկած է սեղանիս...
Տրամվայի մի հեռավոր զնգոց էր հարկավոր
քեզ նորից տեսնելու այնպես,
ինչպես հենց այն պահին, երբ մեկն ինձ լատվիերեն
ինչ-որ բան հարցրեց,
իսկ ես ամենևին չտարակուսելով պատասխանեցի հայերեն
և հետո

սկսեցինք բարձրաձայն ծիծաղել ինչ-որ մի խառը լեզվով,
թփթփացնել իրար ուսի և նորից ծիծաղել...
Ի վերջո, հրաշալի էր ծիծաղել Բալթիկ ծովի ափին,
երբ բարակ անձրև էր գալիս,
և քամին չգիտես օգնում էր, թե խանգարում
թերթելու այս գիրքը հաստարեստ,
որ հիշողութունն է կոչվում...

ԱՌՕՐՅԱ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

Ինչ խոսք, կարելի էր և բաց թողնել այս պատմությունը
և շարունակել բանաստեղծությունն իր հունով,
ի վերջո, սքանչելի եղանակ է սիրուց տառապելու համար,
և պատշգամբից բացվող տեսարանը
նպաստավոր պայմաններ է ստեղծում հորդարուխ
զգացմունքներիդ առաջ:

Սակայն ճշմարիտն այն է,
որ հիմա կանգնած-ձմերուկի հերթում,
կանոնավոր տարուբերվում եմ մարդկանց մի հոծ խմբի հետ
և աղմուկ-աղաղակից ոգեշնչված՝
ձգտում եմ հնարավորին չափ մոտենալ երանելի
պատուհանին,
որի ետևում կանգնած երազկոտ աչքերով գործակատարը՝
միջին տարիքի ճերմակահեր մի տղամարդ,
հայացքն ինչ-որ անհայտ ուղղությամբ հառած՝
խաղաղվելու կոչ էր անում մեզ՝
պատրիկավայել շարժումով ձեռքը վերև պարզած

և գունատ շրթունքները հազիվ շարժելով
շնչում էր. «Սիրեցեք զմիմեանս»,
և անսքող դաժանությամբ թալանում էր մարդկանց,
բոլորին անխտիր՝ հաշմանդամներին, ժերունիներին,
կանանց...

Ինչ խոսք, կարելի էր և բաց թողնել այս պատմությունը,
սակայն, երբ մի պահ նայեցի գործակատարի երազկոտ
աչքերին,

հիշեցի հանկարծ ինձ անվերջ տանջող մի երազ,
և տարօրինակ հաճույքից ու սարսափից սիրտս նվաղեց՝
երազկոտ աչքերով մի վիթխարի վիշապօձ
և կիսամերկ վայրենիների մի հոծ բազմություն՝ իրար հտևից
շարված
և մեկը մեկից առաջ ընկնելով գնում էին մտնելու վիշապի
երախը՝

ներա երազկոտ աչքերից հմայված...
Ինչ խոսք, կարելի էր և այս պատմությունն էլ բաց թողնել
և շարունակել սիրային բանաստեղծությունն իր հունով,
բայց արդեն հասել էր իմ հերթը,
և ես արդեն կիսով չափ վիշապի երախում էի՝
հաճույքից ու սարսափից նվաղած...

Տարիների հետ բառերի մեծ մասը
սկսում է դառնալ ավելորդ:
Դա տխուր բան է, ինչպես, ասենք, մազերի ճերմակելը,
կամ հետզհեծե ծանրացող ցավը՝ ողնաշարի երկայնքով:
Տարիների հետ անձրևը դադարում է
նոր միտք հուշել քեզ,
և այն, ինչ առաջ երաժշտութուն էր—
վերածվում է հնչյունների միապաղաղ վերարտադրութւյան:
Եվ ձմեռը, որի հետ հանդիպումը
ոչ մի ուրախութուն չէր առաջացնում քո մեջ նախկինում,
հիմա թշնամի է ատելի,
որին տեսնելիս կուզենայիր փոխել ճանապարհը,
բայց գիտես, և ինչ օգուտ այդ իմանալուց,
որ բոլոր ճանապարհների վերջում
առատ ձյուն է գալիս
անտանելի խոշոր փաթիլներով:
Սակայն ես գիտեմ, որ բառերն ինչ-որ տեղ կանգ են առնում
և հետո դանդաղ վերադառնում են ետ՝
ծնվելու՝ նոր ծնվողի հետ միասին:
Իսկ քեզ հետ,
հետզհետե ուժգնացող ձյան տակ,
կզարունակեն քայլել ընդամենը մի քանի բառ,
ընդամենը
մի քանի ու զլխահակ բառ,
որ պետք կգան քեզ վերջում,
երբ ժամանակը կգա կանգ առնելու
և հրաժեշտ տալու համար...

Ի վերջո կհանդիպես մի խելագարի,
գարնան ծաղկող ծառերի և անձրևի մեջ,
որը սիրելի էր քեզ ինչ-որ մի ժամանակ,
ի վերջո կհանդիպես մի խելագարի,
որն ատում է քեզ
իր խեղձած հոգու ամբողջ զորությամբ,
ատում է, որովհետև ինքը կուզենար քո փոխարեն
առավոտյան արթնանալ, սափրվել թեյ խմելով,
ծխել և ծխի հետ զգալ ատամի մածուկի համը լեզվի վրա
և ապա համբուրել կնոջն ու երեխաներին
և զնալ գործի, թեկուզ շաբաթ և կիրակի օրերին,
իսկ դու նրա փոխարեն մնայիր
անհրապույր սենյակի շոր պատերի մեջ
և անհողաբաշխ ոռնոցով վազեիր անկյունից-անկյուն...
Ի վերջո կհանդիպես... ում հետ պսես, որ շես հանդիպի,
հատկապես եթե գարուն է,
երբ ծառերը ծաղկել են,
և սիրտդ կրծքավանդակիդ շոր պատերի մեջ
անհողաբաշխ ոռնոցով
վազում է անկյունից-անկյուն...

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԽԱՂ

Կան դա արկ բառեր, կոկիկ, ինչպես կաշվե ճամպրուկներ՝
նիկելապատ, փայլփլուն եզրերով:

Կան բառեր, որոնք ազատորեն ճամփորդում են գնացքներով,
թափառում են կառամատույցների վրա

և նույնիսկ ծխում են՝ հենված կայարանի
չգիտես թե ինչու կապույտ ներկված պատին:

Սակայն դա չէ ամենակարևորը,

այլ այն, որ նրանք հաճախ միանում են իրար,

խմբվում են գլուխ-գլխի, ծիծաղում ու քրթջում են

միահամուռ,

նայում են անցնող կանանց ու աղջիկների ետևից,

ոտք են գցում ծերունիներին

և կտտացնում են մաքուր խուզած գլուխներին երեխաների

և հետո գնում են կինո,

նույնիսկ շնայելով, թե ինչ է գրված աֆիշներին:

Սակայն դա չէ ամենակարևորը,

այլ այն, որ նրանք կարող են տարածվել օդի մեջ,

անգույն, արցունքաբեր գազի նման,

կտողոսկեն սենյակը, ուր միայնակ ապրում է մի մարդ,

որը դեպքերի բերումով հիմա խիստ ծերացել է,

և դատարկ բառերը նրան կպատմեն

ծերությանը հաջորդող իրադարձությունների մասին

և դատարկության մասին,

որը հաջորդում է ընդհանրապես ամեն ինչին:
Եվ ծերունին, ճանճաքշիկը ձեռքին,
զայրացած կվազվզի սենյակով մեկ,
աշխատելով քշել աներևույթ ճանճերին,
հետո հուսահատված կնստի մահճակալի եզրին,
դատարկված հոգով
դառնացած տրորելով ծնկները շորշորուկ...
Կան դատարկ բառեր,
որոնք անվրեպ կրակում են լցված սրտերի վրա—
դատարկ բառերը, որոնք կույրին ասում են կույր,
կաղին ասում են կաղ
և խրոխտ քայլում են
կոտրված սրտերի փշուր-փշուր ապակիների վրայով:
Սակայն դա չէ ամենակարևորը,
այլ այն, որ ես ի վերջո հրաժեշտ եմ տալիս ձեզ,
ի վերջո նս հիմա գնում եմ կայարան,
նստելու իմ գնացքը, որը վաղուց սպասում է ինձ,
տանելու է ինձ գնացքը, որը վաղուց տանում է ինձ
հեռու մի տեղ, ուր գետակ կլինի
կամ ավերված մի ամրոց, եսիմ որ դարից-խարխված,
քարերով լցված ջրհոր, աշխարհից խռոված ջրաղաց
և մի քար՝
վրան նստելու,
լռելու,
երկաաար լռելու համար...

ԵՍ ԻՆՉ ԿԱՐՈՂ ԵՄ ԱՆԵԱ

Իմ այս խեղճուկրակ բառերով,
գրքերով, որ միաբերան ասում են՝ համբերիր,
համբերիր ծնվելուցդ անմիջապես հետո
և այդպես

կամաց-կամաց համբերիր

մինչև փառավոր ավարտը քո օրերի:

Ահա ժամանակը դանդաղորեն ելնում է քո միջից,

չորս կողմում աչքեր,

որ անտարբեր հետևում են քեզ,

ձեռքերի և ոտների անտառ,

որ պատրաստակամ օգնում են

մարմնիդ,

որ շուտ ազատվի երկրային բեռից

և թեթև ու հանգիստ բարձրանա երկինք,

հնարավորության դեպքում՝

դեռ ավելի վերև:

Ես ինչ կարող եմ անել իմ այս խեղճուկրակ բառերով,

ինչպես քայլեմ, երբ արդեն թեքվում եմ հողին,

ինչպես քայլեմ, երբ արդեն կիսով չափ խրված եմ հողի մեջ,

չորացող ծառի պես՝ կիսով չափ հողի մեջ

և կիսով չափ երկնի և երկուստեք մեռած,

և հոգիս վախեցած թռչնի պես ծվարել է շոր ճյուղերի մեջ

և ուր որ է կթռչի:

Ես ինչպես պահեմ նրան իմ այս խեղճուկրակ բառերով,
այս անպաշտպան ու փխրուն գրքերով, որ ոչ ձմռան ցրտին
են՝ օգնում և ոչ էլ ամռան տապին,
ո՞ր միայն ասում են՝ համբերիր,
համբերիր ծնվելուցդ անմիջապես հետո,
համբերիր,
քանի դեռ թռչունը նստած է ճյուղերին:

ՎԱՅՐԻ ՑՈՐԵՆ

Կոպտացել էր արևից ու քամուց,
բայց երևում էին ազնիվ դիմագծերը:
Իսկ քիստերի մեջ
շարված էին հատիկները,
գեղեցիկ, ինչպես
տառերը
այբուբենի:

ՆՈՐԻՑ ԵՐՋԱՆԿՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Երջանկությունն այն է, ինչ մենք կորցնում ենք ամեն օր
և այն, ինչ մենք կորցնում ենք ամեն ժամ,
երբ ձեռքերդ մեկնած ցանկալի ուղղությամբ
անհրաժեշտ բառեր ես որոնում՝

հանկարծակի հայտնված արցունքներդ մեկնաբանելու համար:
Իսկ սիրող պիտի բաբախի անհնարին ցնծությամբ.
անմոռանալի թափառումների երաժշտության նրբանցքներում
և քրտինք, որ հեղեղի նման ծորում է ներքև
և տղամարդու դժվարին ու անիծյալ մի կյանք,
արև ու անապատ ու չվերջացող քայլեր...

Երջանկությունը... դու դեռ երկար պիտի խոսես այս ամենի
մասին,

որովհետև երջանկությունը հենց այն է,
ինչի մասին խոսում են երկար ու առանց կեղծիքի,
որովհետև այն, ինչ մենք թողեցինք հեռվում
և ինչից հեռանում ենք քայլ առ քայլ,
պիտի մոռանանք արևի տակ շուտումուռ գալով,
ցատկոտելով ջրի մեջ, հիանալով փողոցների անթերիությամբ,
աղջիկների ետևից նետելով աններելիորեն կոպիտ բառեր
և խոսելով, անվերջ խոսելով:

Դու այս խոսքերը կլսես ամենավերջում,
գուցե անձրև լինի, և դու կծկվես շենքի մուտքի մոտ,
և դու, երբ հեռվից տեսնես, դժվարությամբ տեսնես ինձ,

որ մտտենում եմ քեզ—թրջված ու ողբալի, կիմանաս,
որ երջանկությունը այն է, ինչ հեռվից մտտենում է քեզ
և պիտի անցնի քո կողքով թրջված ու ողբալի,
անծանոթ ու օտար, ինչպես անտարբեր մեկի պատմած
ձանձրալի ու տխուր մի իրողություն:

Մանր է մենակ մնալ անծանոթ քաղաքի ուղիղ կենտրոնում,
բայց դու քայլում ես՝ ոտքերդ զգուշորեն դնելով
աղավնիներից ազատ տարածության վրա:

Ոչ, դու ձկնորսներ չես տեսնում քո աչքերի առաջ

և ոչ էլ ջրահարսեր մոզայիկ սանրվածքով,

բայց դու քայլում ես մի խաղաղ անկյուն գտնելու հույսով,
որտեղ կարելի է նստել մենակ ու հանգիստ,

ծխել և մտածել դանդաղորեն մաշվող մի կյանքի մասին
և երջանկության մասին ծխել ու մտածել.

և հետո կսկսես անհրաժեշտ բառեր որոնել՝

հանկարծակի հայտնված արցունքներդ մեկնաբանելու

համար...

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԱՎԵՐԱԿ-ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

Ինձ այսօր մի լուսանկար ցույց տվեցին՝
հաշմված մի շենք էր պատկերված այնտեղ,
կույր, անձեռ, անոտ մի շենք,
որ կանգնած աշխարհի խաչմերուկներում,
արդեն չորս տասնամյակ,
անվերջ նույն հարցերն է տալիս
անցնող-դարձող մարդկանց
անասելի ցավերից խզված ձայնով.
— Ի՞նչ եղան նրանք, ովքեր ապրում էին իմ հարկի տակ,
ի՞նչ եղան, որ ջահել էին, մանուկ էին ու ծեր,
ինչո՞ւ ոչ ոք չի ծիծաղում, ոչ ոք չի երգում,
ոչ ոք չի վիճում, ոչ ոք չի հաշտվում
իմ պատերի մեջ...
Ծս ոչինչ չեմ մոռացել,
ես ամեն ինչ հիշում եմ երեկվա պես.
ճոճվող օրորոցներն եմ հիշում,
լացը երեխեքի՝ կեսգիշերին արթնացած,
բարուրները գրկած մայրերի երգն եմ հիշում,
ծերուկների տնքտնքոցն անվերջ
և ջահելների սիրո՞ փսփսոցը կամաց...
...Ինձ այսօր մի լուսանկար ցույց տվեցին՝
կույր, անձեռ, անոտ, հաշմված մի շենք,
և ես սարսափով փակեցի աչքերս,
պարզ տեսա հանկարծ սառը տիեզերքում

դատարկ պտտվող մոլորակը մեր՝ լույսերը հանգած,
հաշմված ու կույր այս շենքի նման,
որ անցնող-գարձող մոլորակներին՝
անասելի ցավերից խզված ձայնով
անվերջ նույն հարցերն է տալիս.

— Ի՞նչ եղան նրանք, որ ապրում էին իմ հարկի տակ,
ի՞նչ եղան, որ ջահել էին, մանուկ էին ու ծեր...

ՍԻԶԻՓՈՍ

Գողզոջուն մատներով բռնիր գարեջրի բաժակը,
Տունը նորից լցվել է խաղալիքներով,
իսկ երեխան դեռ խոսել չի սովորել:
Ինչի՞ մասին ես խոսելու նրա հետ և ինչ բառերով,
դու, որ հոգնել ես նույնիսկ քայլելուց,
զարմանքով նայում ես երեխայիդ,
որն ամեն կերպ ձգտում է մնալ ոտքերի վրա
և թաթիկները առաջ պարզած՝
առաջին քայլերն է անում
աշխարհում,
ուր այնքան դժվար է հիմա.

հաստատուն կանգնել ոտքերի վրա...

Գողզոջուն մատներով բռնիր գարեջրի բաժակը
և նայիր ծառերին, որոնք հետևողական լավատեսությամբ
կանաչում, տերևակալում ու ծաղկում են կրկին ու կրկին,
ծառերը, որոնք կարողանում են ամեն ինչ սկսել սկզբից,
դատարկ տեղից, երբ առիթն այնքան հարմար էր

հույսահատվելու համար

և ոչ ոք իրավունք չէր ունենա մեղադրելու,
որ դու ձեռքերդ ծալած նստել ես,
այնինչ կյանքը դեռ առջևում է
և էլի ինչ-որ բաներ կան առջևում, որոնց անունները
հիմնավորապես մոռացել ես:

Սակայն դու գուր մի կորցրու ժամանակդ
և դողդոջուն մատներով բռնիր գարեջրի բաժակը,
թեև բժիշկները քեզ խստիվ արգելել են գործ ունենալ
ալկոհոլի հետ,

և մտածիր կապիկների մասին,
որոնք ջանասիրաբար նախապատրաստվում են մարդ դառնալ
և ամեն ինչ սկսել սկզբից՝
սքանչելի հղացում, որը կարող է հետաքրքիր ընթացք
և առավել հետաքրքիր ավարտ ունենալ...
կապիկները, որոնք հպարտ են իրենց երջանիկ

անտեղյակությամբ,
որոնց համար ամեն մի առավոտ՝ առաջին օրվա առավոտն է,
և օրը գլորվելով հասնում է մինչև խավարի պատը,
և հաջորդ առավոտը սկսվում է ճիշտ նույն էջից,
նրանց աղքատիկ կյանքի գրքում, որն ընդամենը մի էջ ունի,
բայց շափազանց շքեղ կազմ, արտակարգ սննդաբար
բովանդակությամբ...

Իսկ երբ խմեցիր ջրախառն գարեջուրդ— ո՞ւր են իմ թղթերը—
հանկարծ մտածեցիր գու,
ո՞ւր են իմ թղթերը, որտեղ ամեն ինչ գրված է,
ահա տեսնում եք՝ ինչքան հարցեր կան,
որոնց պատասխանները ես գրի էի առել մաքուր

ձեռագրով,
ահա տեսնում եք իրար նման ինչքան կլորիկ քարեր կան,

դրանք իմ օրերն են,
որոնք ես հղկել եմ, համարակալել և շարել լեռան

կատարին,

ո՞ւր են իմ թղթերը,

ես գրել եմ նաև իմ օրերի մասին,

ո՞ւր են իմ թղթերը, չէ՞ որ ես պիտի ամեն ինչ նորից

սովորեմ,

պիտի նորից սովորեմ բառերը,

որոնք գլորվելուց հղկվել են,

ես պիտի նրանց նորից համարակալեմ,

պիտի թողնեմ միայն բարի ու գեղեցիկ բառերը,

որովհետև տունը նորից լցվել է խաղալիքներով,

իսկ երեխան շուտով, շատ շուտով

խոսել կսովորի...

Մի հոգնած լեռ

անտառը պիղակի նման գցած ուսերին,

և պիղակի գրպանից դուրս է ցցվել

սրած մատիտը եկեղեցու գմբեթի:

Պատմութեան դասագրքերը

սնկերի նման աճել են անտառի խորքերում:

Նորից ծնվել,

նորից ծնվել—անվերջ կրկնում էր արձագանքը,

և հանկարծակի եկած կայծակը

առաջին տպավորութեան պես վառ՝

սև-սպիտակ լուսանկարվեց աչքերիդ առաջ:

Ծվ մի հոգնած լեռ,

ամեն ինչից հոգնած,

թեթև ճոճվեց տեղում և անցավ հազար տարի:

Ծվ իսկույն նոր թռչուններ հայտնվեցին անշարժ թևերով,

քամին գտավ համապատասխան էջը

պատմութեան դասագրքերում,

և կովերի համերաշխ նախիրն անցավ

համարակալված՝ սպորտային ավտոմեքենաների նման

և հովիվը՝ շփոթված համընդհանուր ուշադրութունից

և հովիվը՝ Պլատոնի իմաստուն թախիժը աչքերի մեջ:

Վերջապես ինչ-որ մարդիկ եկան՝

աշխատանքային կոկիկ համազգեստներով,

չափած-ձևած շարժումներով զգուշորեն

հանեցին պիղակը լեռան հագից

և ապա ընկան-ներա թևերը

և տարան ինչ-որ անհայտ ուղղութեամբ:

Անցավ ևս հազար տարի:

Գոնհ ինչ-որ մեկը մնար
 անցած օրերի մասին խոսելու համար:
 Խունացած կապույտ աչքեր՝
 ներկը ճաքել է տեղ-տեղ,
 իսկ ակնոցի ապակիները վաղուց չկան,
 և անցքերը փակված են հին լրագրերով:
 Մի քանի հնամաշ տրամվայ,
 որ ծածկված շների նման
 պոչերը քաշած վազում են ետին փողոցներով՝
 շատ շուտով
 նրանց էլ կվտարեն քաղաքային երթևեկությունից:
 Մի հեռավոր քաղաք,
 որտեղից հայրս վաղուց նամակ չի գրում:
 Քիթեռի թևերի նման ծակծկված հիշողություններ,
 որ շորանում են՝ կախված մտքիս թելից
 և այն էլ կտրվում է տեղի, անտեղի...
 Անձրևից թրջված ծխախոտներ,
 որ արեկող են անում պատուհանի գոգին:
 Տաք ջրով լի տաշտ,
 և դու ոտքերդ ջրի մեջ
 անկողնուդ նստած,
 վերնաշապիկիդ կոճակն ես կարում կենտրոնացած:

Ամառվա սարսափելի շոգ էր,
բայց ժպիտը սառել էր դեմքիս:
Առույգ շարքերով գնանք դեպի դաշտերը
և վերջին ծաղիկները պոկենք,
և ասֆալտ պատող մեքենան
թող գլորվի մեր ետևից:
Վերջին ծաղիկները պոկենք,
վերջին տերևները պոկենք,
վերջին խոտերը պոկենք
և գնանք,

և գնանք առույգ շարքերով,
և ասֆալտ պատող մեքենան
թող գլորվի մեր ետևից:
Եվ երբ կշորանա վերջին ծաղիկը,
և խելագարված վերջին մեղվի
դիակը կծածկի ավազը տաք,
և երբ կշորանա վերջին տերևը,
և ծառը կփշրվի հազարամյա մումիայի նման,
և երբ կշորանա վերջին խոտը
և արևի շիկացած շողից
ժղրիզը կբռնկվի լուցկուց պայծառ—
դուք կտեսնեք նրան՝

ամառվա սարսափելի շոգին գետնին անշարժ տարածված,
ամառվա սարսափելի շոգին ժպիտը սառած դեմքին
և աչքերը բաց...

Եվ ասֆալտ պատող մեքենան
քնքշորեն կփակի նրա աչքերը թաց:

ՕԳՈՍՏՈՍ

Զարմանալի ամիս,
որի լայնքով ու երկայնքով առյուծներ են թափառում՝
ծուլլ-ծուլլ թափահարելով պոչերը:
Մի գունագեղ Աֆրիկա,
որը հարմարորեն տեղավորվել է երեսուն օրերի մեջ:
Ստեղծված են սքանչելի պայմաններ դղումների
հասունացման համար,
և չկա ոչ մի լուր քեզանից:
Դատարկ արկղերի բարիկաղներ, որոնց բարբեր
պարունակութունը
արդեն տարածվել է քաղաքով մեկ,
և հոգնած գործակատարը ստվերում նստած ուտում է
վերջին պոմիդորը,
անտարբեր նայելով փողոցի կեսը բռնած մի անհնարին
տիկնոջ,
որն այնքան շատ էր մի փոքրիկ, բազմաշարշար ժողովրդի
համար,
որն հիմա ապրում է խաղաղ ու ապահով կյանքով,
... և չկա ոչ մի լուր քեզանից:
Սա քո ամիսն է, երբ փողոցներում, թատրոններում և
համերգասարահներում

հետզհետե ստվարանում է այն մարդկանց բազմությունը,
որոնք տանջահար են եղել զանազան ծովափերում և հիմա,
ինչպես գուրգուրված շնիկի՝ ցուցադրության են հանում
իրենց թխացած մաշկերը,

...և շկա ոչ մի լուր քեզանից:

Իսկ կույր աշուղների երամը վերջապես իջավ դիմացի
կանաչ լանջին,

Նախ սկսվեց լարվող գործիքների ճնկճնկոց և ապա՝
միանգամից հնչեց համերաշխ երաժշտությունը, և մի ձայն
շափազանց տաք

ու քաղցրաձայն երգեց— շկա ոչ մի լուր քեզանից, շկա ոչ մի
լուր

քեզանից— գնում-գալիս էի պատշգամբում— շկա, ասում
էի ես, շկա

ոչ մի լուր քեզանից և մատներս էի կոտրատում

նյարդայնացած...

Լավ կլինեիր եթե անձրև գար (երևի կինս էր խոսողը), լավ
կլինեիր...

... Լսեցի՞ր, երեխայի ճիչ, լսեցի՞ր...

... Լսեցի՞ր, երեխայի լաց, լսեցի՞ր...

Իսկ տատս թափահարեց ոտքերիցս

ու ասաց— Տղա է, թող երկար կյանք տա աստված:

ԱՌԱՍՊԵՆԼ

Հիմա շրջում ենք բակում:
Բացվեցին-փակվեցին մի քանի լուսամուտ,
և միակ դուռը բացվեց վերջապես:
Բանաստեղծին վիրահատող բժիշկը զարմանքով նկատեց,
որ նրա մարմնի մեջ բացակայում են
մի շարք շափազանց կարևոր օրգաններ,
ինչպես, օրինակ, սիրտը (քննադատները,
իրար խանգարելով, շնչակտուր
սկսեցին բացատրել,
որ բանաստեղծն այն անվերադարձ նվիրել է ընթերցողներին),
սակայն կրծքավանդակի վրա, դրա փոխարեն
կա մի անցք,
և մենք բանալին զգուշորեն կպտտենք այդ անցքի մեջ,
ինչքան որ թույլ տա զսպանակը
և հանկարծ ծնգոցով կաշխատի առասպելի մեխանիզմը,
պատկերը կենդանի գույներ կստանա,
դարբինները ութմով կխփեն սալին,
և շները զարմանքով կնկատեն,
որ իրենց աշխատանքը իզուր է անցել
և կատաղի թափով կսկսեն նորից կրծել՝
քանի դեռ բացվում-փակվում են լուսամուտները,
քանի դեռ շրջում ենք...

Տարեկիցներ ենք խաղաղությունն ու ես:
 Իրար հետ ծնվել ենք նույն թվականին
 և մեկ լավ, մեկ վատ
 մեծանում ենք այսպես:

Միասին խաղացել ենք գնդակով փալասե,
 միասին վազվզել շալվարով քրքրված,
 նույն փողոցից է մեզ մայրս որսացել,
 նույն տաշտում ենք ճղղացել
 փրփուրի մեջ կորած...

Միասին ենք փախել դասից,
 անծանոթ փողոցում մոլորվել,
 միասին արտասվել քաղցած...

Իրար ետևից օրերն այսպես գլորվել են,
 էլի միասին ենք հիմա՝ տուն-տեղ դրած:
 Ծվ այնպես ենք վարժվել իրար,
 այնպես սովորել ենք,
 այնպես ենք ձուլված իրար, կապված,
 որ թե հնչեն կրակոցները,
 թե սուրան գնդակները
 խաղաղության վրա արձակված,
 իմ սրտի միջով կանցնի,
 առաջինն ինձ կխոցի
 առաջին գնդակն
 անկասկած...

ԱՇՆԱՆ ԱՐԱՂԵՏՆԵՐԻ ՄԵՉ

Օրացուցային թախիժ՝ հնարավոր տարբերակներով,
նորից խոսակցություններ մեռած նկարիչների մասին,
և պատուհանների երբեք չհնացող համեմատությունը
արցունքոտ աչքերի հետ
և անհաշվեցանք շոսյլվող դեղին գույնը ամենուրեք
ու նախ և առաջ՝ փողոցներում,
որտեղ արագացել են մարդկանց քայլերը,
և պաղպաղակի թղթերի փոխարեն
արդեն տերևներ է քշում քամին,
Այնինչ դու արդեն նոր ծխախոտ ես ուզում վառել
այգու մեջ,
որն հանդարտվել է՝ ինչպես առավոտը հարսանիքից հետո,
և ծառերը քնատ,
խումհար հարսանքավորների նման
գլուխ-գլխի ինչ-որ բան են խոսում՝
ով ինչքան է խմել,
ով ինչքան է ծախսել...
Այնինչ դու արդեն խորացել ես աշնան արահետների մեջ,
ուր տերևները թափվում են խունացած լուսանկարների
նման՝

(մայրդ ձեռքերը կրծքին նայում ու չի տեսնում քեզ,
հայրդ, որ այլևս չի կարող նամակներ գրել)
և ծառեր, բազմաթիվ ծառեր,
որ հենց աչքիդ առաջ դեղնում ու կքվում են գետնին
և միայն թախիժն է անվերջ փարթամ,
անվերջ կանաչ ու թարմ
եղևնի...

ԱԿԱՄ

Ծն նրան տեսա դրախտի ճանապարհին:
Հին օրերից մնացած սովորություն էր՝
երբեմն-երբեմն գնում էր, պարտք կատարելու նման,
ձեռքին ջրով լի դուլ, ավել
և մի քանի մաքուր փալաս:
Նախ նստում էր դռան առաջ,
ծխում էր՝ ծնոտը հենած ձեռքին,
նայում էր անտարբեր, մտախոհ.
պարզ երևում էր ամեն ինչ վերևից—
դաշտեր, քաղաքներ,
նույնիսկ մեքենաներ են երևում, եթե հայացքդ լարես...
Ապա ոտքի էր ելնում, երկար շրջնկում էր հողը դռան առջևի
և ավլում էր՝ հայացքը գետնից շկտրելով,
հետո դուռն էր սրբում ջնջոցով,
զգուշորեն, առանց շտապելու,
մատներով քնքշորեն շոյում էր դռան փայտը
և գլուխը տմբացնում՝ հիացած ամրության վրա,
նախշերին էր նայում և ապա նորից էր տմբացնում գլուխը,
հետո շոշափում էր փականի մետաղը,
որի փայլը ամենևին չէր խամրել,
չնայած անցել է քանի հազար տարի...
Իսկ ամենավերջում թակում էր դուռը, թակում էր
հենց այնպես,

հետաքրքրութեան համար...
Եվ հետո նոր ծխախոտ էր կպցնում
և հետո վերցնում էր ավելն ու դուլը
և դանդաղ քայլերով
դառնում էր հտ...

ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈՆՈՒԹՅՈՒՆ

Կոճակների, ինքնահոսների, դեղահաբերի արանքում
դեղին տերևներ նկատեցիր հանկարծ,
երբ դարակներդ էիր խառնշտում
վերնաշապիկիդ ճարմանդները որոնելիս:
Իսկ պահարանը բացելիս, անձրևի ջուրտ կաթիլները
խփվեցին դեմքիդ,
երբ կանոնավոր շարված հագուստներիդ արանքից
հանեցիր պիջակդ, որը վաղուց չէիր հագել
և ըստ սովորության, հենց այնպես,
ստուգեցիր մեկ առ մեկ բոլոր գրպաններդ՝
ծխախոտի տուփ հայտնաբերեցիր երեք ծխախոտով,
հետո ինչ-որ հեռախոսի համար գտար,
երկար մտածեցիր, թե ումը կարող է լինել
ու թեև չհիշեցիր, բայց և այնպես խնամքով ծալեցիր թուղթը
և նորից դրեցիր գրպանդ:
Մի սառը քամի ծակծկեց մատներդ,
երբ շերտավոր փողկապդ էիր հանգուցում վզիդ,
հազարերորդ անգամ կարդալով պիտակի վրա գրված տառերը
և ակամա ծպտացիր— հազարերորդ անգամ— որովհետև

հիշեցիր, որ երբ Յուրմալայում, փոքրիկ կրպակի առջև
կանգնած

որոշում էիր՝ գնել, թե չգնել վերոհիշյալ փողկապը,
ցուցափեղկի ապակու մեջ արտացոլված տեսար՝
ետևումդ կանգնած մի փոքրիկ աղջիկ (հիմա
ամուսնացած կլինի հավանաբար)

լեզու ցույց տվեց քեզ և հետո խուճապահար վազեց
ինքն իր համարձակութունից շփոթված:

Իսկ երբ դուրս ելար տնից և կողպեցիր դուռը,
և երբ բանալին կողպեքի մեջ վերջին պտույտն էր գործում,
հասկացար հանկարծ, որ ոչ մի տեղ չունես գնալու
և երկար կանգնեցիր այդպես՝
մեջքով դեպի աշունը...

Գանդաղ կրկնություն՝ գարուն, ամառ, աշուն, ձմեռ...
Եղանակի ինչ-ինչ փոփոխություններ՝
ձանձրալի միօրինակությունից խուսափելու նպատակով.
մեկ ձյունն է ուշ գալիս,
մեկ անձրևներն են շապում,
մեկ կարկուտ է տեղում ամառվա պարզ կեսօրին:
Բայց ծերությունը գալիս է ճիշտ ժամանակին,
բայց կնճիռները բացվում են առանց ուշացումի,
և կյանքիցդ խլվող օրերի թիվը
մնում է հաստատուն:
Ես ո՞ւմ հետ եմ խոսում գիշերվա այս ուշ ժամին
և ո՞ւմ ձայնն եմ ուզում լսել, որ հապաղում է անվերջ—

կիսալուսինն ահա լարից կախ ընկած հեռախոսափողի պես
անհաղորդ ու անտարբեր ճոճվում է երկնքում:

Դանդաղ կրկնություն՝ մեկ ժամ, երկու, երեք և ավելի...

Ո՞րտեղ է սկիզբը,

և ո՞ւր է տանում հաշվարկն այս անտանելի.

նույն ծնունդը, ծաղիկներով, դհուլ-զուռնայով,

նույն կյանքը՝ հնամենի պահարան,

բազմաթիվ դարակները լցված ամեն տեսակի

հիշողություններով

և նույն ծերությունը, երբ մեկ-մեկ բացում ես դարակները,

հանում ու փայփայում ես անցյալի լաթերը,

որ շահելությանդ օրերին խառնիխառն հավաքել ես դեսից-

դենից

և վերջապես, նույն մահը, ծաղիկներով, դհուլ-զուռնայով,

և փոսը, ամենավերջին դարակը՝ հողի մեջ բացված,

ուր լացուկոծով քնքշորեն փակելու են քեզ՝ քո ծաղիկներով,

դհուլ-զուռնայով, ամեն տեսակի հիշողություններով, անցյալի

լաթերով

և հնար չկա խուսափելու այս ձանձրալի միօրինակությունից,

թեև մեկ ձյունն է ուշ գալիս,

մեկ անձրևներն են շտապում

և մեկ էլ կարկուտ է տեղում ամառվա կապույտ երկնքից...

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆ

Նորից ձայներ եմ լսում:

Աշունը ճռում է հին ցանկապատի տակ:

Ծա ինչեր ասես չքաշեցի այս բանաստեղծությունների
պատճառով,

ինչեր ասես շտեսա:

Ահա մի քանի ծառ, որոնք ես տեսել եմ մանկությանս
օրերին,

նրանք դեռ աճում են հիշողություններիս մեջ,

իսկ հայրս չկարողացավ երկար ապրել

և հիմա միայնակ թաղված է քաղաքի գերեզմանոցում,

ուր հս գնում եմ երբեմն,

որովհետև ուրիշ էլ ոչ մի տեղ

ես այնքան պարզ ու հստակ չեմ լսում նրա ձայնը:

Ծա ինչեր ասես չքաշեցի այս բանաստեղծությունների
պատճառով...

Հիմա սեղմում են իմ ձեռքը

իսկ ես գլուխս կախ խոնարհաբար լսում եմ՝

թռչուններն են երգում ծառերի միջից,

որոնց ես տեսել եմ մանկությանս օրերին—

նրանք դեռ աճում են հիշողություններիս մեջ,

և մարդիկ, որ գնում-գալիս են ծառերի արանքով,

մտախոհ տեսքով մարդիկ,

որ մեկ շնչով կարող են պատմել իրենց կենսագրությունը,

զարմանալի մանրամասնությամբ հիշելով

ինչ-որ թռչակառու հաշվապահների, որոնց
հանդիպել են փողոցի անկյունում
և ինչ-որ երկրորդական վարսավիթի, որը ծնվել է
երկրաշարժից առաջ կամ շատ հետո...

Բայց ես նորից ձայներ եմ լսում:

Հայրս է խոսում ինքն իր հետ:

Սովորութուն ունե՞ր՝ այդպես երկար խոսում էր ինքն իր
հետ,

հետո միանգամից սթափվում էր,

մեղավոր նայում էր մեզ ու ժպտում շփոթված...

ԻՐԻԿՆԱՅԻՆ ԺԱՄԵՐ

1. Գնալով դժվարանում է քայլեր օրվա միջով,
և դու զգում ես տխրությամբ,
որ խտացող խավարի ալիքները
քիչ-քիչ քեզ սկսում են բաժանել մարդկանցից:
Ամեն ինչ արդեն կցկտուր է.
խոսակցության մի պատառ,
հեռվում մարող քայլեր,
ձեռքի մի շարժում, որը կարող էր
հետաքրքիր շարունակություն ունենալ,
խուսափուկ մի նայվածք, որն անվերջ կհիշեցնի քեզ,
որ միշտ գալիս է հրաժեշտի ժամանակը:
Գնալով դանդաղում են քայլերը,
և դու տխրությամբ նայում ես օրվա խամրող դեմքին:
Հեռվում մարող քայլերը
մարող երակազարկի նման
հիմա կմարեն վերջնականապես:
Եվ խավարի մեջ լուսծ շենքերը
դանդաղ ներքև կկախեն իրենց սգավոր դրոշները՝
ստվերները սև...

2. Անշարժ մանեկեններ՝

հեռուստացույցների անկենդան լույսերի պատրանքում:

Մեծ ու փոքր ընտանիքներ՝

աղե արձաններ դարձած լուանային գույներով:

Գոնե վարագույրները շարժվեին—

տազնապով կծկվում է սիրտդ,

գոնե ծառերն աճեին,

կամ խոտերը սվավային—

մատներդ թուլանում են սարսափից:

Հնչում է երաժշտությունը՝ երաժիշտները ժպտում են,

եռանդով շարժում են մարմինները մեղեդու տակտով—

բայց մանեկենները չեն ժպտում,

բայց աղե արձանները չեն շարժվում տեղերում,

որովհետև նրանց բոլորին հայտնի է,

որովհետև լրագրերը արագորեն մտնելով տնետուն,

վաղուց տեղեկացրել են նրանց՝

երաժիշտները ծերանալով և ավելի ծերանալով

մեռել են շատ տարիներ առաջ,

մեծամասամբ բնական մահով, ոմանք՝ զանազան

հիվանդություններից:

Բայց երաժշտությունը կենդանի է

և երաժշտությունը հնչում է ինքն իրեն,

հավերժորեն թարմ, ինչպես արհեստական ժառ՝ սինթետիկ

տերևներով,

ինչպես մանեկեն, որ հաջողությամբ պտտվում է

երկրազնդի հետ,

ինչպես աղե արձան,

ավելի աղե, քան արցունքը,
որը մի օր լաց կլինեմ,
առաջին իսկ հարմար առիթով...

3. Եվ հանկարծ արձանների անկենդան թագավորության մեջ
բարձրաձայն ու զվարթ հնչեց լացը երեխայի:
Եվ հրաշագործ խոսքի զորությամբ կախարդական
շարժման մեջ քարացած քաղաքը կենդանացավ:
Կինը վազեց խոհանոց կաթը տաքացնելու,
տղամարդը ծալեց թերթը և հորանջելով ոտքի կանգնեց:
Եռանդով անգիր էր արվում դասական պոեզիան՝
հաջորդ օրը դասարաններում արտասանվելու համար:
Ահա և վարագույրները շաբժվեցին,
ահա և ծառերն են աճում,
խոտերն են սվսվում...
Եվ խավարի կապանքները ծվատելով,
զիլ հնչում է աշխարհի ամենասքանչելի երաժշտությունը՝
երեխայի լացը
բարձրաձայն ու զվարթ...

4. Դատարկ սենյակում զնգում էր հեռախոսը:
Բազկաթոռներ, պահարան,
գրադարակներ, որոնց վրայից գրքերը
քիչ-քիչ պակասում են: Սեղանին
լրագրեր և մոխրաման՝ առանց ծխախոտի
և մոխրի: Փոքրիկ մի սարդ, որն հեռախոսի
զանգից վախեցած արագորեն անհետացավ
պատի ժամացույցի ետևում.
և բոլորը՝ բազկաթոռները, պահարանը,

գրադարակաները, լրագրերը, մոխրամանը
և փոքրիկ սարդը լարված նայում էին հեռախոսին,
և միայն ժամացույցն էր անտարբեր
առաջ տանում իր ժամանակը:
Եվս մի քանի զանգ, և հեռախոսը լռեց:
Քիչ հետո սարդը դուրս վազեց ժամացույցի ետևից՝
ամբողջովին ժամանակոտված
և վազեց խոհանոցի ուղղությամբ,
ուր չվացված սուրճի բաժակներ կային
վացարանի կողքին շարված:
Բոլորովին մութ էր արդեն,
երբ դուռն փականի մեջ պտտվեց բանալին,
և ներս մտավ մի մարդ,
որի դեմքից պարզ երևում էր,
որ տեղյակ չէ ամենևին,
թե ինչ անհամբերությամբ էին
այստեղ իրեն սպասում:

5. Ի՞նչ է լինելու հիմա:

Վարագույրները արդեն բարձրացել են,
և դահլիճը թաղվել է կիսախավարի մեջ,
և բեմը լուսավորված է զանազան անիրական գույներով:
Բայց ահա երաժշտությունը ուժեղացավ, հետո հանդարտվեց,
և դանդաղ քայլերով բեմ մտավ մի տղամարդ:
Նա չէր նայում դահլիճին,
բայց զգացվում էր, որ ամեն ինչ գիտի,
այսինքն, գիտի, որ դահլիճում բազմաթիվ մարդիկ են
հավաքված.
կանայք, ժերուհիներ, տղամարդիկ և նույնիսկ՝ երեխաներ,

որոնց ներս էին բերել հսկիչներից թաքցրած:
Նա գիտի, որ դրսում հիմա անձրև է գալիս,
ցուրտ է, և շատ ավելի հարմար է այսպես
մի կտուրի տակ հավաքվելը՝ մեկը կխոսի բեմից,
մյուսները կլսեն նրան, հետո բոլորը կխոսեն
և նրանք շեն լսի իրար:

Նա գիտի, որ իր տղան հիմա
դասընկերուհու հետ համբուրվում է հենց այստեղից
քիչ հեռվում տարածվող պուրակում,
ի՞նչ է լինելու դրա վերջը, մտածում էր տղամարդը,
և ընդհանրապես, լինելո՞ւ է, թե՞ չի լինելու,
շարունակում էր մտածել՝ դանդաղ քայլելով բեմի վրա,
շուտով ձմեռ է գալու և տղային հարկավոր է վերարկու գնել,
կնոջս վերարկուն էլ է հնացել, դառնությամբ հիշեց տղամարդը
և արագորեն սպանելով թագավորի շորեր հագած ինչ-որ մի
ծերուկի,

նստեց բեմի կենտրոնում դրված աթոռին՝
գլուխն առնելով հրկու ձեռքերի մեջ,
իսկ ես էլ ահա ծերանում եմ, լյարդս ցավում է,
առավոտյան սրտիս շրջանում ցավեր զգացի...
դառնությամբ սեղմելով շուրթերը՝ գլխի թեթև շարժումով
բարևեց կողքից անցնող զինվորականին,
ծխելը պիտի թողնել, սուրճ խմելն էլ պիտի թողնել...
...էհ, այս մի կյանքն էլ այսպես անցավ...

Դահլիճը սսկված լսում էր նրան,

բայց շուտով,

շատ շուտով բոլորը ոտքի կկանգնեն
և ամեն մեկը առանձին-առանձին՝ կծափահարի

նրա այս մի կյանքի համար,
որն անցավ այսպես:

6. Երբեմն դու ժամանակ ես գտնում երկնքին նայելու:
Բոլոր աստղերն իրենց տեղերում են:

Հետո տեսնում ես՝ մարդկանց մի մեծ խումբ երկնքով
անցավ,

տեսնում ես նրանց մտահոգ դեմքերը,
ճամպրուկների և պայուսակների դեզը... Հետո մեկ ուրիշ,
ավելի հոծ խումբ սուրաց մեկ այլ ուղղությամբ:
Հետաքրքիր է, հիմա ինչքա՞ն մարդ կա երկնքում,
մտածեցի ես, փորձելով նրանց արանքից
զննել երկինքը: Ահա, Վեներան

կիսով շափ փակված ինչ-որ մեկի վիթխարի ճամպրուկով,
Սատուրնը կայծկլտաց բացված լրագրի արանքից,
Հարդագողի ճանապարհ՝ խճճված

մի փարթամ տիկնոջ շափից դուրս գանգուր մազերի մեջ,
Շերեփը, որի պոչն էր երևում միայն՝

ինչ-որ տարօրինակ արարածներով լցված թռչող ափսևի
միջից:

Բայց ո՞ւր է իմ աստղը. շատ փոքրիկ ու շատ պայծառ
իմ աստղը և, ինչպես կինոյի հերթում,
արմունկներով ճանապարհ եմ բացում՝
ամբողջ երկինքը բռնած ճամպրուկների ու պայուսակների,
վերարկուների ու լացող երեխաների, բամբասանքների,
մրափող պառավների, սիրահետող շահելների, լրագիր
կարդացող

անհայտ անձանց արանքից և վերջապես տեսնում եմ նրան՝
շատ փոքրիկ ու շատ պայծառ
իմ աստղը, և ցնծությունից մարում է հոգիս՝
աշխարհի ամենագեղեցիկ թիթեռը
ցանցով բռնած փոքրիկ տղայի պես...

7. Ես հիմա քեզ էլ չեմ որոնում,
որովհետև գիտեմ, թե որտեղ ես,
ես հիմա քեզ էլ չեմ կորցնում՝
արդեն վաղուց եմ կորցրել:
Ինչպես հին գիրք, թերթում եմ էջերդ՝
խունացել է կազմը, հնացել,
իրիկվա այս ժամին ինչ հեշտ է
տառապել անցած տառապանքները,
կրկնել տխրությունը անցած,
բաժանման դառնություններն ու ցավերը.
Ժերացած թռչնի պես, հիացած,
շոյում եմ վանդակիս ճաղերը...

Հալած կապարի ծանր գետի պես հոսում է անապատով,
 ուր խիտ ու փարթամ մորմոքներ են աճում,
 փշե պսակներ՝ զարմանալի թարմ:
 Եվ կանաչ գույնը հոգնել է արդեն
 և չի հասցնում վազել ու կպչել
 հանկարծ վախեցած մողեսի մաշկին,
 իսկ ավազները շատ են շափից դուրս՝
 անպտուղ, ամուլ ժամերի նման ու վայրկյանների...
 Ժանր, կնճռապատ հոսում է գետը, մեղքի նման սև,
 ու տաք հորձանքից
 ելնում է դանդաղ հիշողությունների դառը գոլորշին,
 բայց բորմունքն անշափ քաղցր է, արբեցնող,
 և եթե շնչես՝

ուրվականները կշրջապատեն քեզ,
 և խելագարված կանայք կվազեն գետի ափերով,
 և ծերունիներ, որ չեն ծերանում,
 և երեխաներ, որ չեն մեծանում...
 Մի քանի վայրկյան՝ հետո կցնդեն ու կանհետանան,
 և միայն լացը կմնա օդում...
 Եվ արցունքները ցողի պես կիջնեն,
 և մորմոքները կաճեն ավելի, կփարթամանան,
 և պսակների փշերն առավել սուր-սուր կցցվեն,
 և կանաչ գույնը կհասունանան՝
 անապատի շոր, դավադիր ծոցում
 դաշույնի նման թաքցրած օձի
 եփվող թույնի պես...
 Ծանր, կնճռապատ հոսում է գետը
 իմ երակներում:

Տղամարդիկ: Կանայք: Երեխաներ: Լուռ: Ու սսկված:
Ինչպես ոմրապաստարանում:

Քո ինչին էր պետք թռչել:

Երկու ժամ: Բայց դու ծերանում ես ըտպե առ ըտպե
և նայում ես սրահում նստոտած մարդկանց,
որ թորշոմել են ու անշարժացել,

ինչպես տիկնիկները թատրոնի պահեստում:

Քո ինչին էր պետք թռչել՝ չկա յոթերորդ երկինք,

կա ընդամենը մեկը և մի բարալիկ միջանցք

կյանքի և մահվան արանքում:

Ոմանք թերթ են կարդում: Շատերը քնած են:

Մի ծերունի աշխարհագրությունն է ուսումնասիրում

լուսանցույցից,

ուղեկցորդուհին անցավ անիրական գեղեցիկ ոտքերով:

Երկու կին զրուցում էին կիսաձայն,

և մի երեխա էր մերթընդմերթ լալիս՝

զարմանալիորեն շխանգարելով ոչ մեկին:

Եվ ես հանկարծ տեսա և շտարակուսեցի ամենևին,

տեսա, թե ինչպես դանդաղ հետևողականությամբ թևեր էին
աճում

նրանց ուսերին, ովքեր թերթ էին կարդում,

ովքեր քնած էին

և ծերունու ուսերին, որ նայում էր լուսանցույցից

և կանանց ուսերին, որ զրուցում էին կիսաձայն,

սքանչելի թևեր էին աճել ուղեկցորդուհու ուսերին,

և երբ նա քայլում էր՝

փետուրները շողշողում էին անիրական գույներով,

սակայն ամենադժվարը երեխայի հարցն էր,
որն այլևս չէր լալիս, այլ՝
թևիկները արագ-արագ թափահարելով սահում էր օդի միջով,
սրահի մի ծայրից մյուսը,
անշափ ուրախացած, ինչպես որ վայել է երեխային,
և մայրը սաստում էր նրան՝ ծալիր թևերդ և իջիր ներքև,
այլապես դուրս կթռչես լուսանցույցից,
իսկ հետո, ինչ իմանաս, թե ինչ կլինի հետո...
Պատկառելի թևեր էին աճել նաև իմ ուսերին,
և ես դանդաղ շոյում էի փետուրներս,
և սիրտս նվաղում էր հաճույքից:
Երկու ժամ, բայց դու ծերանում ես ըրոպե առ ըրոպե,
և աննկատ իջած լուռության մեջ
հանկարծ բարձր ու զրնգուն հնչեց. ՄՈՒՂՐՈՒՂՈՒ,
և սրահը միանգամից լցվեց համընդհանուր կրթկրթոցով,
և կտուրից ցած նետված թխսկան հավի նման
ինքնաթիռը թփթփոցով վազեց՝ թևերը կախած ներքև
և ապա կանգ առավ
թեթև շունչ քաշելու պես:
Իսկ երբ բացվեց դուռը և սանդուղքը մոտեցավ ելքին—
դուրս եկավ մի ծերունի,
ընդամենը մի ծերունի,
հենվեց ցանկապատին և սպասեց երկար,
սպասեց, մինչև որ օրը մթնեց
և մթնեցին էլի ուրիշ օրեր,
և հետո դառը քմծիծաղ տվեց ու դանդաղ հեռացավ,
և կարծես թե շմոռանալու համար
քթի տակ կրկնելով անվերջ՝ տղամարդիկ, կանայք, երեխաներ,
կյանքի ու մահվան արանքում՝
երեխաներ, կանայք ու տղամարդիկ...

Գետի հոսանքով ներքև
լողում էր մի ջութակ:
Բայց ինչ ջութակ էր դա՝
ամբողջովին ծաղկանկար,
անշափ գեղեցիկ և աննման մի բան:
Իսկ գետի ափին
կանգնած էր մի ջութակահար,
բայց ինչ ջութակահար էր դա՝
ամբողջովին արցունքների մեջ կորած:
Իսկ հեռու-հեռվից
նրան է մոտենում մի աղջիկ.
մերկ, ինչպես երածշտուօթյունը,
և գեղեցիկ, ինչպես ջութակը ծաղկանկար:
Իսկ երբ լուսինը դուրս եկավ,
գետերում խայտացին բոլոր ջութակները
և մի մեղեդի բարձրացավ երկինք՝
ամբողջովին արցունքների մեջ կորած:

ՄԻՍՈՔ ՄԵՍԱՐԵՆՑ

Ճանաչիր գույները, թիթեռ,
հրաժեշտի թագուհի,
թևիկներով քո փխրուն ինչ արագ ես սլանում
դեպի ավարտը օրվա:
Եվ ո՞վ է քեզ այսքան նուրբ ու գեղեցիկ նկարել—
ծերունագարդ վարպետի իմաստնացած ձեռքի տակ
մատիտի վարժ, սահուն վազք—
հետագծի պես կայծի՛ խարույկից վեր սուրացող—
հղացման կարճ ակնթարթ
մթության սև կտավին
և ի՞նչ գծեր ավարտուն...
Վաղամեռիկ պոետի երազի պես գունագեղ
և առավել կատարյալ,
և առավել գեղեցիկ, բազմապատկված գույներով—
չէ՞ որ նա քեզ նայել է արցունքոտված աչքերով...
Իսկ երբ իջնի իրիկուն և աղմուկները մարեն
և գույները վերանան, քիչ-քիչ խամրեն խավարում՝
թևերդ անզոր տարածած
կանշարժանաս դու մթնում,
և աստղերը զարմանքով
քեզ կնայեն վերևից
համրացումի այդ պահին—
փոքրիկ մի սիրտ է լռել,
բայց այս ինչ մեծ լուսթյուն
հանկարծ տիրեց աշխարհին...

■
Հայրս ու մայրս՝
երկու վառվող մոմեր
երկու ձեռքերիս մեջ,
երկու հալվող մոմեր՝
հայրս ու մայրս:

Զգույշ քայլում եմ
տարիների մեջ,
թեթև շունչ քաշում:
Դեմքիս մի մասը ցերեկվա մեջ է,
իսկ մյուս կեսը՝ գիշերվա:

Ահա մի քառորդ
ապրեցի այսպես:
Մեկ ուրիշ քառորդ,
և էլ չկամ ես
և էլ չկամ:

Հայրս ու մայրս՝
երկու վառվող մոմեր,
ես մեկ ուրախ եմ
և մեկ էլ տխուր՝
նրանց լույսի տակ:

Ծրկու ձեռքերիս մեջ՝
երկու հալվող մոմեր,
տաք ու գեղեցիկ
մոմի արցունքներ
ձեռքերիս վրա:

ԻՍԿ ԵՐՔ ԵՐԵԿՈՅԱՆ...

Իսկ երբ երեկոյան դու քայլեցիր ավազների վրայով—
ծովահարսերը շրջապատեցին քեզ,
և չգիտես ինչու

դու ընկճվեցիր նրանց առատությունից:
Ու մինչ հայացքդ նրանց թեփուկավոր
պոչերն էր ուսումնասիրում մանրազնին,
միտքդ աշխատում էր մեկ այլ ուղղությամբ,
քեզ տանջում էին բոլորովին ուրիշ հարցեր,
նախ՝ թե ինչ՞ով են սնվում սրանք,
չե՞ն հիվանդանում սառը ջրի մեջ,
և հետո՝ չե՞ն ամաշում մերկ թափառել ծովափով և այլն:
Հետամնաց, խավար ու մութ ցեղ,
որ մաշում է կյանքը սիրավեպեր կարդալով
և շարունակ նամակներ է հղում Աբբատ Պրեվոյին՝
Մանոնի մասին նոր տեղեկություններ ստանալու

խնդրանքով...

ավելորդ հոգս ու գլխացավանք դառնալով
նավաստիների առանց այդ էլ խիստ ու դաժան կյանքում,
սրոնք կարկտի պես, արտահերթ պատիժներ են ստանում
նսվերի ամենաանհարմար տեղերում
ամենօրյա հայտնվող գրությունների համար
(«Կեցցե սերը»),
«Ախ, կյանքս կտամ մի համբուլրի դիմաց» և այլն),

որոնք շափազանց դժվարութեամբ էին ջնջվում,
որովհետև ծովահարսերն օգտվում էին
ինչ-որ զարմանալի ներկից,
որը նրանց համար հայթայթում էին թանաքածկները
անսպառ քանակութեամբ...
Իսկ երբ երեկոյան քայլեցիր ավազների վրայով,
և ծովահարսերը շրջապատեցին քեզ,
դու առանց ամաչելու արտասովեցիր նրանց առաջ
և պատմեցիր, որ քեզ լքել են
կապույտ աչքերով աղջիկները,
որ կանաչ աչքերով աղջիկները լքել են նույնպես,
և պատմեցիր քո կյանքը՝ առավոտյան գնում ես աշխատանքի,
երեկոյան վերադառնում ես տուն, քնում ես և նորից
առավոտյան գնում ես աշխատանքի, երեկոյան
վերադառնում ես տուն, քնում ես և նորից
առավոտյան գնում ես աշխատանքի...
Եվ ծովահարսերը արտասովեցին քեզ հետ միասին
և փորձեցին համոզել՝ ձեռ քաշել այդ ամենից
և իրենց հետ միասին իջնել ծովի հատակը,
ինչից դու հրաժարվեցիր կտրականապես...
Բայց երբ ծովի ալիքների մեջ
անհետացան ծովահարսերը դալկադեմ,
և երբ մնացիր մենակ ավազների վրա նստած,
զգուշորեն նայեցիր շորս կողմդ և ապա դողդոջ մատով
գրեցիր խոնավ ավազին. «Ախ, կյանքս կտամ մի համբույրի
դիմաց»
և գլխակորույս վազեցիր,
ինչպես գողը, մարդասպանն է փախչում
հանցանքի վայրից:

ՕՐՈՐՈՑԱՅԻՆ
ՀԱՍՈՒՆ ՏՂԱՄԱՐԻՈՒ ՍՆԱՐԻՆ,
ՈՐԸ ՈՉ ՄԻ ԿԵՐՊ ՉԻ ԿԱՐՈՂԱՆՈՒՄ ՔՆԵԼ

Եվ ոչինչ, որ ստեղծող դուրս են ցցվել օրորոցի ճազերից
և ուսերդ նեղվում են ու, ընդհանրապես,
չեմ հասկանում ինչպես վարվել քեզ հետ.

ահա գիշերը կես է ընկել,

իսկ դու նվվում ես,

չուռումուռ գալիս,

խոսում ես— իսկ բառերդ անկապ են ու անմիտ,

լալիս ես— արցունքներդ գոլորշիանում են հատակին

չհասած,

ծիծաղում ես— և ո՞վ է, որ շի ծիծաղում քեզ հետ միասին:

Բայց նախ փակիր աչքերդ,

սիրելիս, օրոր եմ ասում, քնիր,

ահա,

ես քեզ բերել եմ աշխարհի ամենամեծ սիմֆոնիկ

նվագախումբը

և ինչ լավ է հնչում, այն ինչ հնչում է

և դժվար է չհամաձայնել թավջութակի հետ— իսկ երբ

երաժիշտը

աղեղը տանում-բերում է լարերի վրայով՝

դառնացած մարդու ձայնով խոսում է թավջութակը—

անկապ ու անմիտ են սիրո բառերը, բայց պիտի խոսես,

և արցունքներդ գոլորշիանում են

դեռ հատակին չհասած, բայց պիտի ապրես,

և հրաշալի է, երբ ծիծաղում ես, և բոլորը լուռ նայում են

քեզ

և հրաշալի է, կրկնում են բոլոր ջութակները միասին,
և միայն թմբուկն է, որ անվերջ սրտիդ է խփում
ուղիղ նշանառությամբ և միայն թմբուկն է օգնում ճոճել
օրորոցը

և զսպել լացը և միակ արցունքը հրաշքով փրկված...
Բայց նախ փակիր աչքերդ,
թե չէ գիշերը կես է ընկել
և ես էլ հոգնեցի արդեն օրորելուց,
հոգնեցի արդեն...

ԱՇՆԱՆԱՅԻՆ ՓՈՂՈՑ

Փողոցով,
աշնանային փողոցով
աշխույժ քայլում է մի աղջիկ՝
զարմանալի կապույտ աչքերով:

Փողոցով—
դեղնած տերևներ փողոցում—
աշնանային փողոցով
զնգալով անցնում են տրամվայները՝
լույսերը պայծառ վառած:

Փողոցում,
աշնանային փողոցում,
մի ծառի հենված
ահա կանգնել եմ ես
և զարմանալի կապույտ
երազներ եմ տեսնում:

Երեկոյան դու կվերադառնաս նույն ճանապարհով:
 Խտացող մթան միջով, գլուխդ կախ, մտամոլոր:
 Անցավ ևս մի օր, և շփոխվեց ոշինը.
 նույն զրույցները և նույն սուրճը դառնահամ,
 ուրախացար նույն հաջողակների հետ
 և նույն ձախողակների հետ տխրեցիր,
 իմացար նորութունները նույն
 և ձանձրացար ձանձրութով նախկին:
 Եվ ահա նույն ժամին վառվեցին լույսերը,
 նայեցիր ժամացույցիդ՝ արդեն դեղնել են տերևները,
 նայեցիր դիմացի շենքի լուսամուտին՝
 պատուհանի մոտ նստած մի կին
 փողոցին է նայում անտարբեր,
 և վերջապէս նայեցիր երկինք
 և տեսար մանկությանդ օրերին կորցրած
փայլփլուն կոճակդ,

 և տեսար էլի ուրիշ բաներ,
 և ապա կախեցիր գլուխդ,
 և քայլեցիր մթան միջով՝
 հաւկանալով տխրությամբ,
 որ վաղուց արդեն շես կորցրել ոչ մի բան
 և հիմա ինչ էլ որ գտնես
 ուրիշինը կլինի...

ԺԱՄԱՆԱԿԸ, ՈՐ ՀՈՍՈՒՄ Է ՄԱՏՆԵՐԻ ԱՐԱՆՔՈՎ

Վե կամ սպիտակ աշխարհներ տանող ճանապարհների
շքեղ դարպասների առաջ
մարմարյա ոշխարներ են արածում,
և խոտը ծնկահաս
կանաչ է և հյութեղ—
Ֆլամանդական դպրոցի անանուն մի նկարչի
հենց նոր ավարտած կտավ,
և ներկը դեռևս չի շորացել:
Հրավիրյալների միայն մեջքերն են երևում, իսկ ընթրիքը
շարունակվում է խորհրդավոր կիսախավարում ծածկված:
Ամենուրեք մահուդ, դավաճանութուն, թանկարժեք քարեր և
արծաթ
և մի վիթխարի կատու, որի խոշոր ու կանաչ աչքերի մեջ,
ինչպես էլեկտրական հաշվիչի էկրանին, կատաղի պտտվում
են թվերը
և հասնելով իրենց սահմանին՝ ջնջվում են
ու նորից սկսում են իրենց պտույտն անվերջանալի...
...Ես ահա դիմում եմ քեզ երևի թե վերջին անգամ,
և ինչքան գեղեցիկ է արձագանքում
մայրամուտի ջրհորի խորքերում՝ բառը վերջին,
ես ահա դիմում եմ քեզ
շքեղ դարպասների առաջ, դեմքով դառնալով դեպի հարավ,
ուր, ինչպես ջրի մեջ ընկած շաքար,

քիչ-քիչ հյուծվում են բուրգերը փարավոնների,
և անապատի հարթ ու անծայրածիր էջի վրա
ուղտերի քարավանն է շարվել ինչպես մեքենազրված մի տող,
հեռու-հեռավոր մի տող,
ընդամենը մի տող և ընդամենը մի կյանք, գեռևս չորացած
կտավի վրա,
որն ես ապրում եմ, երևի թե վերջին անգամ,
իսկ կտավի անթարթ աչքերում կատաղի պտտվում են թվերը
և շուտով, շատ շուտով կհասնեն իրենց սահմանին,
և մատները կկախվեն թուլացած...

ՆՈՐ ԽՈՍՔ ԵՐՋԱՆԿՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Կար մի ժամանակ, երբ դու էլ էիր հեշտ ապրում
և սիրում էիր խոսել երկար ու գեղեցիկ,
և նույնիսկ պատրաստվում էիր մեռնել
շքեղ կահույքով լեփ-լեցուն
լուսավոր սենյակներից որևէ մեկում՝
անթերի սանհանգույցի հարևանությամբ:
Նվ քեզ ծանոթ քաղաքի ետ ընկած փողոցներից մեկում՝
դու հրածեշտ տվեցիր քո սիրելի մարդկանց
և ուշքի եկար միայն այն պահին,
երբ հսկայական պայուսակը ձեռքիդ մենակ կանգնած
մնացիր
բոլորովին անծանոթ քաղաքի ուղիղ կենտրոնում:
Տարիներն անցնում են, իսկ դու դեռ կանգնած ես այնտեղ
ու սիրալիր ժպտում ես անցնող-դարձող մարդկանց:
Քո հսկայական պայուսակը վաղուց մաշվել-փոշիացել է,

և քո սիրելի մարդիկ վաղուց, շատ վաղուց էլ չկան:
Իսկ դու դեռ կանգնած ես այնտեղ, ու տարիներն անցնում են:
Բայց երբ փողոցներն ամայանում են, դու փորձում ես
հոգնած ձևանալ ու երեխայի նման հրճվում ես,
երբ քեզ հաջողվում է դեռ մատներդ շարժել,

աչքերդ թարթել,

իսկ եթե հանկարծ շնչելն է ստացվում,
դու գլուխդ կորցնում ես անհնարին ցնձությունից...
...Այս պատմությունը դեռևս ոչ մի տեղ չի գրված:
Իսկ դու շարունակում ես խոսել երկար ու գեղեցիկ՝
լուսավոր սենյակների, շքեղ կահույքի
և, վերջիվերջո, հեշտ կյանքի մասին,
որը դեռ չես ապրել...

Եվ ինչ իմաստ ունի այսքան ջուր մի տեղ հավաքել
և այսքան ավազ,
հետո ձկներ բազմացնել, ծովահարսեր հորինել
և բազմաթիվ այլ հոգսեր:
Ծանր է,
ծանր է առնել քո սրտի վրա
անցած լավ ու վատ օրերի սիրելի տխրությունը...
Ես անշուշտ դեմ չեմ, որ պետք է նստել ու նայել ծովին՝
հեռվից նավեր կանցնեն՝ կտեսնես,
ալիքներ կգան, կխփվեն ափին՝ հիացիր,
ես, անշուշտ, դեմ չեմ,
որ այս ամենը անհրաժեշտ է
բանաստեղծական արվեստը զարգացնելու համար:

Բայց ծանր է,
ծանր է, երբ տունդարձին
դու նորից առնում ես քո սրտի վրա
անցած լավ ու վատ օրերի
սիրելի տխրութիւնը:
Իսկ մոծակները ճանապարհին
քեզ տանջում են անտեղի խանդավառութեամբ:
— Դու մի՞թե այս օրերի համար
ոչինչ շունես պահած,
դու չէ՞ որ այս օրերին կապված ես անվերադարձ:
...Տագնապը թեթև խփեց քո ուսին,
դու շուռ եկար ու այդպես մնացիր
քարացած
կանգնած...

Փողոցներում, որտեղ հիմա դու չկաս՝ գարուն է,
և մարդիկ քայլում են ոչ մի փոփոխութիւն չնկատելով:
Քաղաքում, որտեղ դու չկաս,
չգիտես, թե ինչու տոն է այս սովորական օրով,
և խմբերով աղջիկներ են անցնում
գույնզգույն շորեր հագած,
ոչ մի փոփոխութիւն չնկատելով...
Իսկ նվագախումբը դուրս է ցայտում
ամենաանսպասելի անկյուններից,
իր ետևից տանելով ցնծութիւնից խելակորույս
հրոսակախումբը երեստների՝
ամբողջացնելով գարնան պատկերը կանաչավուն:

Ինչ հեշտ է սիրել այն ամենն, ինչ հեռու է,
և ինչ բավականություն՝ պատկերացնել այն,

ինչը շեռ տեսնում...

Բայց ամենահեշտը տխրությունն է ստացվում,
և ինչքան ես վարպետացել այդ ասպարեզում:
Փիլիսոփայելու համար ընտրեցիր երեկոն
և սկսեցիր քեզ որոնել այնտեղ, ուր չկաս ինքդ,
և հայացքդ թափառեց փողոցներով, մարդկանց մեջ,

սրճարաններում,

և հոգնությունից արցունքոտվեց հայացքդ՝

ոչ մի փոփոխություն չնկատելով:

Իսկ նվագախումբն արդեն երկինք է բարձրանում,
իր ետևից տանելով ցնծությունից ոչինչ չնկատող
հրոսակախումբը երեխաների.

ինչ հեշտ է մոռացվում նա, ով հեռվում է,
և ինչ ծանր է ընդունել այս տխուր միտքը
երբ ինքդ ես հեռվում...

ՄԻ ՔԱՆԻ ԽՈՍՔ ՄԻԱՍԻՆ ԵՐԳԵԼՈՒ ԱՌԱՎԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Ծս անընդհատ մոռանում եմ հարցնել—

ո՞ր կորան հանկարծ այն անձրևները,

երբ կարելի էր թափառել կիսախավար փողոցներում՝

ոչ մի բանի մասին չմտածելով,

երբ ես շոյում էի քո թաց մազերը,

երբ դողացող մատներով սրբում էի

անձրևի կաթիլները թրջված այտերիցդ:

Ուզում եմ հարցնել և անընդհատ հետաձգում եմ—
իսկ ի՞նչ պատահեց գիշերվան,
որը, մի՞թե չես հիշում,
այնպես թեթևորեն տանում էր երազների աշխարհ,
և ընդհանրապես,
այս ինչ փակ դուռ է
երազների աշխարհը ծածկել.
ինձ միշտ թվացել է,
թե այնտեղ դուռ չի եղել երբեք:
Հիշո՞ւմ ես, աստղերն ինչքան շատ էին,
իսկ հիմա, նայիր, եթե շատ հոգնած չես,
մի քանիսն են մնացել,
մի քանի շնչին կոպեկ
անցյալի ոսկու դեզերից...

Իսկ ամենակարևորը շոտա՞նամ հարցնել.
որտե՞ղ ես դու, ի՞նչ պատահեց քեզ,
ինչո՞ւ չեմ տեսնում քեզ այսքան ժամանակ,
դու, որին տեսնում էի նույնիսկ փակ աչքերով:
Իսկ հիմա աչքերս բացել
և միայն լուսինն եմ տեսնում՝
կողպեքի պես կախված
երազների աշխարհ տանող ծանր դռան վրա...

ՀՅՈՒՐԱՆՈՑ

Պան Հյուրանոցի մարդիկ: Նրանք միշտ տարբեր են
սովորական մարդկանցից:
Ու թեև նրանք ձգտում են աննկատելիորեն խառնվել ու
կորչել

մարդկանց խայտաբղետ հոսանքի մեջ, բայց
միևնույն է, ջոկվում են նույնիսկ հենց առաջին հայացքից:
Հյուրանոց,

գեղեցիկ, շքեր կին, որ երբեք չի ունեցել ընտանիք,
չի ունեցել երեխաներ՝ կարմրուկով հիվանդացած,
զարմանալի մի աշխարհ, բերնեբերան լցված կիրակիներով,
կոշիկի տուփերով, պիտակներով, վիթխարի հայելիներով,
և ճամպրուկներն անվերջ հիշեցնում են անցնող կյանքի
մասին:

Անցնող կյանքի մասին է երզում հավերժ կռիվի մի
տղամարդ,

աչքը սոռուսի ափսեին և ձեռքը քռաջ պարզած,
անցնող կյանքի մասին է լալիս

Սսիմ որտեղից եկած

Սսիմ ինչ ազգի պատկանող

Սսիմ ինչ տարիքի մի տղամարդ:

Սվ հենց նույն այդ անցնող կյանքն է հիշել

հավաքարարը ծերացող

և գլուխը փոշեծծիչին դրած՝ ընկել է երազների մեջ...

Սվ միակը, միակը, որ երկու ոտքերով կանգնած է

ներկայի ամրակուռ հիմքերին

և Երկու ձեռքերը մեջքին դրած խրոխտ նայում է
այազային,
այդ նա է, որ միշտ հիշեցնում է քեզ, հյուրանոցի մարդ,
որ դու այստեղ ես, բայց և այստեղ չես,
որ դու հիմա կաս, բայց շատ ավելի՝ չկաս,
այդ նա է, որը հասկացնում է, թե շատ բան գիտի,
բայց խորհրդավոր լռելը ավելի թանկ է գնահատվում,
այդ նա է, պաշտոնական համազգեստով բարապա՛ր զգո՞ն,
նայում է քեզ և տնսնում է թո միջով,
նայում ես նրան և կորցնում ես հերոսական կեցվածքդ,
խեղճանում ես ու փոշիանում՝
թո կոշիկի տուփերով, պիտակներով և ճամպրուկներով,
թո անցնող կյանքով և գրտի ծակոցներով,
որ հաճախակիացել են քեզ համար անսովոր
այս ամենօրյա տոնախմբությունից՝ հյուրանոցի
ռեստորանում,

ուրանցնող կյանքի մասին է երգում
հավերժ կոկիկ մի տղամարդ, և դու խմում ես
ու ծխում, ձգտելով զոնե փոքր-ինչ նմանվել
ինչ-որ մի կինոյում տեսած
կամ ինչ-որ մի գրքում կարդացած անխոցելի ու հմայիչ
հերոսին,
որ անլիերջ խմում է ու ծխում և հոգնած ու ձանձրացած
շրջում՝ է հայացքը կողքի սեղանների սիրունատես
կանանցից

և հետո դրամը անփուլթ նետելով սեղանին, հեռանում է՝
հորանջը հազիվ զսպելով, և դու խմում ես ու ծխում,
աշխատելով չնայել կողքի սեղանի սիրունատես կանանց,
թոցնելով աներևույթ փոշին ծնկիցդ,

իբր դու ապրում ես սովորական մի օր,
իբր սա մի առօրյա զբաղմունք է քեզ համար, որ դու
մի քիչ հոգնած ես, մի քիչ ձանձրացած, և ի վերջո՝
անփուլթ շարժումով թղթադրամը նետում ես սեղանին,
աշխատելով շատածել ձմեռային կոստյումի մասին,
աշխատելով շնայել կիսատ մնացած կոնյակիդ,
կիսատ մնացած կերակուրիդ, որն այդպես էլ շհասկացար,
թե ինչպես պետք է ուտել,

կգնաս միայնակ քնելու փոքրիկ խցիդ մեջ,
տանջվելով սրտիդ ծակոցներից ու խայթոցներից

անլիարժեքության...

Քաղաքը վաղուց թաղվել է քնի ու մթության մեջ,
միայն դու, անքուն շենք, քաղաքի կենտրոնում
կանգնած ես բոլոր լույսերդ վառած,
ինչպես տուն,

ուր քիչ առաջ մարդ է մահացել:

նույն փողոցը, որն անգիր գիտես՝
բարոցում սովորած անհամ ոտանավորի նման:
Մերունիներ, որոնք ամեն ինչ հիշում են,
ջահեւներ, որոնք ոչինչ չեն հիշում
և անվերջ լուսանկարվում են,
մի աղջիկ, որին բոլորը սիրում են,
մի հաշվապահ, որն ամեն ինչ հաշվում է
և վերջապես՝ մի քանի անձրևներ,
որոնք տեղում են հաշվետու տարում:
Ծանոթ երջանկութուն՝
հարևանի տնից բուրող ճաշի հոտին խառնված
և նույն համերգների, որ միաժամանակ հնչում են
բոլոր բաց պատուհաններից,
կեսգիշերին արթնացած երեխայի լացի նման ծանոթ,
լուանի նման ծանոթ, որն անվերջ սափրվում է՝
դեմքը օճառափրփուրով պատած
և աչքը շլած ուշադիր զննում է փքված այտերը
փողոցի թաց հայելու մեջ...

Հետո

ինչ-որ մեկը,

որն արդեն երևի պատրաստվում էր քնել,
ճոճոացնելով մահճակալը՝ շուռ եկավ կողքի ու թառանչեց-
է՛հ, կյանքն անցնում է, և ես, որ պատահաբար լսել էի նրան,
նայեցի դուրս և դարմանքով տեսա՝
իրոք, անցնում էր...

Հարկավոր է մտածել վաղվա օրվա մասին,
ասաց հարևանս

և ևս մի արկղ օճառ խցկեց պահարանի վերին դարակը:

Հարկավոր է մտածել, ասաց փիլիսոփան:

Ի՞նչ իմանաս ինչ կբերի վաղվա օրը,

թեև այն հիմնականում և ավելի շատ տանում է,

քան թե բերում, տնք:սլով ասաց հարևանս

հերթական աղի պարկը շալակին:

Ի՞նչ իմանաս, ասաց փիլիսոփան:

Նկատի ունեցիր նաև, որ խառն է աշխարհի վիճակը,

բոլորը խոսում են նոր պատերազմի մասին

և լրագրերն էլ են գրում, ճոնչաց հարևանս՝

մի կերպ քայլելով լուցկու վիթխարի արկղի տակ կքած:

Նկատի ունեցիր, ասաց փիլիսոփան:

Եվ զգոն եղիր, թե չէ, աչքդ կթեքես,

կտեսնես, որ մնացել ես դատարկ սենյակում նստած,

աստծո տված շորերով, այսինքն, բոլորովին մերկ,

դառնորեն քմծիծաղ տվեց հարևանս՝

ևս մի անգամ ստուգելով դռների կողպեքներն ու

փականները:

Եվ զգոն եղիր, ասաց փիլիսոփան:

Է՛հ, իսկ ամենակարևորը, շմոռանաս ինքդ հոգալ

կարիքներիդ մասին

և հույսդ մի դիր ոչ բա՞րեկամիդ վրա

և ոչ էլ մտերիմներիդ, ասաց հարևանս

և հրածեշտ տալով ինձ՝

պառկեց իր իսկ ձեռքով պատրաստած դազաղի մեջ

և մեռավ, նախօրոք
ամուր փակելով բոլոր դռները
և հանգցնելով բոլոր լույսերը սենյակներին:
...էհ, ասաց փիլիսոփան:

ԲԱՆԳԱՐԱՆ

Հանկարծ քեզ՝ են նայում վաղուց մեռած մարդիկ:
Ահա գրվեց առաջին տողը,
և դու թեթև շունչ քաշեցիր
և մանրիկ քայլերով մտար հաջորդ սենյակ:
Ուր է մյուս կյանքը, հանկարծ մտածեցիր դու,
և ընդհանրապես ինչ նորութուն կա այնտեղից,
գլխով բարևում էիր ինչ-որ կիսամերկ մարդկանց,
որոնք նախաճաշում էին՝ հյուսիս խոտերի վրա տարածված:
Ամուր սեղմեցիր մի մազմզոտ տղամարդու ձեռք,
ժպտացիր,
ինչ նորութուն կա այնտեղից,
ո՞ւր է մյուս կյանքը, որ պիտի աստառի պես շրջվի,
և ասողերը
դեղին մետաղադրամների նման խշշոցով թափվեն
հնամաշ գոգնոցի գրպանից:
Եվ մանրիկ քայլերով անցնում ես սենյակից սենյակի:
Այստեղ բոլորը սպասում են քեզ,
դու երկար սպասված հյուր ես,
արժանի գրկաբաց ընդունելության:
Պատերի տակ շարվում են լուռ,
ոմանք զինված են,

իսկ մյուսները նայում են պատկառանքով,
և վերջին սենյակի դռները բացվում են իրենք-իրենց,
և սենյակի կենտրոնում ոսկյա սարկոֆագի մեջ
պստակած է նա, ով ամենաշատն էր քեզ սպասում:
Ո՞ր է... հարցրեցի նրան, կամաց-կամաց պառկելով
կողքին,
ի՞նչ նորություն կա... հարցրեցի հարմար դիրքով պառկած,
նա ձեռքով ինձ հասկացրեց, որ լռեմ,
և դռները փակվեցին իրենք-իրենց,
և ես լռեցի վերջնականապես
ու արդեն լրիվ խաղաղված:

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԵՐԳ

Եվ բաժանվելուց առաջ զրուցեցինք երկար:
Ոմանք գարեջուր էին խմում,
ոմանք նստել էին լուսամուտի գոգին,
մյուսները անտրամադիր ծերանում էին՝
երբեք չծերացող կանանց
հիացմունքից խոնավացած աչքերի առաջ:
Զրուցում էինք, և բոպեն դառնում էր ժամ ու երեկո,
անցնում էին՝ ինչ իմանաս, որն ինչ ուղղությամբ,
դրսում մերթ անձրև էր գալիս, հետո ձյուն էր տեղում,
մերթ արևն էր ելնում ամպերի ետևից,
և արագորեն դեղնում էին ծառերը՝ քիչ առաջ կանաչած:
Եվ ոչ ոք չէր համարձակվում դուրս նայել պատուհանից,
ոչ ոք չէր ուզում բացել դուռն ամուր կողպված,
որն, ինչ իմանաս, միգուցե կողպված չէր ամենևին:

Եվ բաժանվելուց առաջ զրուցեցինք երկար
Եվ երբ դու հանկարծ ոտքի կանգնեցիր
(այսօրվա պես հիշում եմ, թե ինչպես շրշաց
շրջազգեստիդ բաց-կապտավուն փեշը),
և երբ դու հանկարծ ոտքի կանգնեցիր,
ժպտացիր տխուր և ինձ մեկնեցիր
հրաժեշտի պաղ, դալուկ մատներդ—
վաղուց,
շատ՝ վաղուց ես արդեն չկայի,
և գերեզմանիս թումբը պատված էր
անմոռուկների, ես ինչ իմանամ, որ նոր սերունդով,
և արագորեն դեղնում էին
ծառերը—քիչ առաջ կանաչած...

ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԵՐՋԱՆԿՈՒԹՅՈՒՆ

Իսկ երբ անշատված հեռուստացույցի պես քաղաքն է
մարում,
և մի հերթական գիշեր
փոխարինում է մի հերթական ցերեկվա,
դանդաղ լարում եմ զարթուցիչս հին
և սարսուռով խրվում երազներիս մեջ...
Նրազներ, ուր ես ուժեղ եմ և ամենակարող,
անարգել անցնում եմ պատերի միջով
և, որն ամենակարևորն է՝ թեթևորեն սավառնում եմ օդում
և տեսնում ամեն ինչ,
միայն քեզ չեմ տեսնում ոչ մի տեղ:
Իսկ ես քեզ որոնել եմ բոլոր գրքերի մեջ,

ուր աշխարհի ամենաուրախ քաղաքներն են ապրում,
ուր միայն հանդիպում են մարդիկ
և այլևս չեն բաժանվում,
բայց դու չկայիր, չկայիր ոչ մի տեղ:
Ես քեզ որոնել եմ կինոների հերթերում,
կինոներ՝ անդամաճան սիրո պատկերներով լեցուն,
և միայն դու չկայիր, չկայիր ոչ մի տեղ:
Շրջել եմ կայարաններում՝ հեռու և մոտիկ,
և դիմավորել գնացքները բոլոր,
բայց դու չես գալիս ոչ մի գնացքով...
Եվ երազն անգամ մաշվում է գրքի պես,
գնալով դժվարանում է անցնելը պատերի միջով,
իսկ ամենավատն այն է, որ պարզապես անհնարին է
դառնում
այս աշնան ցրտին սավառնելն օդում բարակ քնաշորով...
Եվ տարիքս էլ այն չէ, հոգնել եմ արդեն,
ներիր, այլևս չեմ կարող թռչել,
չեմ կարող թռչել...

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԺԱՄԵՐ

1. Գիշերվա սառույցները սև,
սառնութիւնը ճակատիդ վրա,
անկենդան լուսերը փողոցների:
Եվ միայն արձաններն են առանց դիրքերը փոխելու
խորհրդավոր նայում իրար՝ աննկատ հասկացնելով,
որ հարկավոր է գնալ կայարան,
բոլորն արդեն այնտեղ են.
և նվազախումբն է այնտեղ,
և դիրիժորը՝ փայտիկը բարձրացրած,
ուր-որ է կշարժի ձեռքերը...
«Շտապ օգնութիւն» մեքենան սուրաց՝
տանելով ինչ-որ մեկին,
որը դադարում էր երազելուց:
Իսկ գնացքը դանդաղորեն մոտենում էր կառամատույցին.
սովորական եռուզեռ էր կայարանում, սակայն ձայներ
չկային:

Եվ ընդհանրապես այս ժամերին լիովին բացակայում է
ձայնը:

Չկար նաև երաժշտութիւնը, թեև
ամեն ինչից պարզ երևում էր, որ
նվազախումբն արդեն սկսել է նվազել,

և դիրիժորը եռանդով թափահարում էր ձեռքերը,
և լարումից կարմրատակել էին դեմքերը երաժիշտների:
Այս ուժն էր երազն է, մտահոգված շորսրուորս էի նայում,
որովհետև գնացքն արդեն կանգնել էր,
բայց ոչ ոք չէր իջնում վագոններից
և ոչ ոք չէր բարձրանում վագոնները...
...Գաղարել էր հուզվելը կայարանում,
կառամատույցն արդեն ամայի էր,
հեռանում էին նաև երաժիշտները, տարակուսանքով

նայելով իրար:

Այս ուժն էր երազն ընդհատվեց, դառնությամբ մտածում էի ես,
նայելով համրացած գնացքին,
որը հանկարծ ցնցվեց տեղում
և հետո դանդաղ հեռացավ
բոլոր դռները փակած:

2. Առաջին սերը— անվերջ մոռանում ես նրան.
ցերեկները չես կարող հիշել,
որովհետև զանգում ես հեռախոսով,
որովհետև զանգում են հեռախոսով,
որովհետև ինչ-որ թղթեր ես ստորագրում,
որովհետև քեզ ինչ-որ թղթեր են ուղարկում՝
ցերեկները դու ծերանում ես աննկատ,
և երեկոյան դարձյալ ծերանում ես աննկատ
և միայն գիշերը, երբ թևիդ ժամացույցն արձակելով
դնում ես սեղանին,
հիշում ես առաջին սերդ, որ շի ծերացել բոլորովին:
Դու գիտես, հազարավոր պատեր այն կողմ
նա ապրում է իր կյանքը,

և դու ապրում ես քո կյանքը,
թեև արձակել ես թևիդ ժամացույցը
և դրել ես սեղանին,

և վայրկյանները մրջյունների նման դուրս վազելով
ժամացույցից,

հեռանում են քո կյանքից, կորչելով
սեղանին թափթփված գրքերի ու թղթերի արանքում:

Դու գիտես, հազարավոր պատեր այն կողմ

գիշեր է: Ծվ հանգած են լույսերը:

Ճիշտ այսպիսի մի լուսին կախված է լուսամուտից

և անտարբեր նայում է նրան,

ում կորցրել եմ վաղուց,

ում մոռանում եմ ցերեկները

և երեկոյան մոռանում եմ դարձյալ,

և միայն գիշերները, երբ մնում եմ մենակ,

հանում եմ թևիս ժամացույցը, դնում եմ աչքերիս առաջ

և անձայն լալիս եմ իմ անցնող կյանքի համար,

և արցունքները կորչում են

սեղանին թափթփված գրքերի և թղթերի արանքում:

3. Ինչ-որ բան խանգարեց,

այլապես ես հիմա կարող էի Մեքսիկայում լինել,

քնած՝ մայրաքաղաքի հյուրանոցներից մեկում,

խրված՝ իսպանալեզու երազների մեջ:

Բայց ես զարմանալիորեն ուրախ եմ,

որ հիմա վերադառնում եմ տուն,

հարազատներիս համար գնած զանազան նվերներով

բեռնավորված:

Ինքնաթիռը սահում է

տոնականորեն զարդարված գիշերային երկնքով:
Փորձում եմ մտածել և ոչինչ չի ստացվում,
ես անվերջ վայրկյաններն եմ հաշվում
սարսափից, որ ուր որ է կգլորվեմ ներքև:
Սարսափից, որ ուր որ է մի բան կպատահի՝
ինքնաթիռում հրդեհ կբռնկվի,
կպոկվի թևերից մեկը,
կամ երկու թևերն էլ միանգամից:
Կամ էլ, մեկ էլ տեսար՝ ինքնաթիռն անհայտացավ,
և ես մեն-մենակ հայտնվեցի երկնքում՝
խավարի ու սառնամանիքի մեջ,
պայուսակներով, ճամպրուկներով, խաղալիքներով

բեռնավորված

կսուրամ ներքև՝ դեպի հայրենի լեռներն ու դաշտերը,
գետերն ու ձորակները, անտառներն ու պուրակները,
կսուրամ՝ ճամպրուկներս ու պայուսակներս ամուր բռնած,
վերարկուիս փեշերը փոփոացնելով հրեշտակի թևերի նման,
հրաժեշտ տալով գլխարկիս, որն ինձանից ուշ կհասնի

գետնին,

լրացուցիչ տվյալներ հաղորդելով մեր անցած ուղու մասին:
Ծս ուզում եմ մտածել, և ոչինչ չի ստացվում,
ուզում եմ վերհիշել անցած կյանքս, բայց ոչինչ չեմ գտնում
վերհիշելու,

գոնե ինչ-որ մի դեմք, ինչ-որ ուրախ կամ տխուր պատկեր,
գոնե ինչ-որ մի տող՝ բավականաչափ իմաստուն՝
կյանքը գեղեցիկ և նպատակասլաց եզրափակելու հարմար...
Բայց հողն արդեն շատ է մոտ,
իսկ ես դեռ անպատրաստ եմ
նրա հետ աշուպես՝ դեմ առ դեմ հանդիպելու համար...

4. Ես ապրել եմ ուրիշ գիշերներ,
որոնք շափազանց երկար էին տևում
ձանձրալի կինոյի նման,
տեսել եմ աստղեր, որ վառվում էին անպատասխան սիրուց
և մոլորակներ, որ դեռ կայծկլտում էին՝
փարատած կասկածները վերջին:
Եվ մարդկանց, որ խելագարի պես վազում էին երազների
ետևից,

նամակներ գրում իրար, մեռնում էին կարոտից
և բոլորը միասին սպասում էին անհամբեր,
թե երբ է վերջանալու գիշերը, որը երկարում էր
ձանձրալի կինոյի նման:

Եվ ես հիացմունքից խոնավացած աչքերով
նայում էի նրանց, ովքեր վազում էին երազների ետևից.
որտեղի՞ց գտնեի ծաղիկներ նրանց ճանապարհին նետելու,
որտեղի՞ց գտնեի թաշկինակ՝ հրաժեշտի համար
Թափահարելու,

ես հիացմունքից խոնավացած աչքերով՝
նայում էի նրանց աչքերին,
որ վառվում էին անպատասխան սիրուց,
կայծկլտում էին՝ փարատած կասկածները վերջին,
նայում էի թանաքոտ մատներին,
որ երկար նամակներ էին գրում,
հոգնատանջ մարմիններին,
որ վազքի մեջ մեռնում էին կարոտից,
որ քնի մեջ նույնիսկ թպրտում են՝
հիշողությունների ցանցի մեջ խճճված:
Ես որտեղի՞ց ճարեմ ուրիշ գիշերներ՝
գեղեցիկ երաժշտությունով և երջանիկ հանդիպումներով,

խոստումներով հեռու գնացող և գույնզգույն հրավառությամբ:
Ծս որտեղի՞ց ճարեմ ուրիշ գիշերներ՝
ամբողջովին ծաղիկների մեջ կորած,
և թաշկինակներ՝ սրբելու արցունքները երջանկության...

5. Ծս մի օր կվերադառնամ տուն,
գիշերով՝ ծերությունս խավարի մեջ թաքցրած.
գողունի կմոտենամ պատուհանին
և կամացուկ կթակեմ ապակին,
որպեսզի ոչ ոք չարթնանա,
բացի նրանից, ով դասերը մաքուր սերտած
քնել է պատուհանի տակի մահճակալին,
փոքրիկ, հնամաշ շալվարն ու վերնաշապիկը
աթոռին խնամքով ծալած
և խորը քնի մեջ տեսնում է
առաջին դասարանցուն վայել երազներ:
Ծս նրա համար սքանչելի մատիտներ եմ բերել
աշխարհի ամենահեռավոր երկրներից,
շքեղ ու գունավոր գրքեր՝ խորհրդավոր պատմություններով,
հեծանիվ, որի նմանը չես գտնի ամբողջ քաղաքում,
տարբեր չափսի գնդակներ և զանազան մանրմունք բաներ,
որոնք ես չէի կարող երազել այն տարիներին,
որովհետև ես չգիտեի, որ ընդհանրապես գոյություն ունենին
դրանք..

Ծս մի օր կվերադառնամ տուն,
գիշերով, գողունի կմոտենամ պատուհանին
և կթակեմ ապակին,
նորից ու նորից, կթակեմ երկար ու անպատասխան—

և ոչ ոք չի արթնանա քնից,
և ոչ ոք չի կտրվի երազից,
և մոլորված կկանգնեմ գիշերվա խավարի մեջ՝
սքանչելի մատիտներով,
շքեղ ու գունավոր գրքերով,
տարբեր շափսի գնդակներով
և հեծանիվով,
որի նմանը չես գտնի ամբողջ քաղաքում...

6. Ուլքե՞ր են այս մարդիկ—

տարակուսանքով նայում ես կրպակների պատուհաններից
համառորեն ժպտացող կինոաստղերի մաքուր սափրված
դեմքերին

և սքանչելի ատամնաշարերը բացած գեղեցիկ կանանց,
որոնք, միգուցե, վաղուց են ծերացել:

Մանեկենները խանութների ցուցափեղկերում անցկացնում
են հերթական գիշերը,

անշարժ կանգնած նույն դիրքով՝ Ղովտի կնոջ նման:

Մանեկենները: Ահա մի նոր խոսակցության սկիզբ,

որը հասունանում է ինչպես անապատի բույս,

հասունանում է դանդաղ՝ ուղտի բրդից դանդաղ

և ուեռուն,

ինչպես գաղափարը պատերազմի— ուղեղներում միաբջիջ:

Մանեկենները: Փառահեղ կրծքավանդակներում մի-մի

փայտփորիկ

կտցահարում են վերջին միջատները կասկածների,

և մոտորի միալար բվվոցով

նրանց շուրջբոլորը հուսահատ պտույտներ են գործում

հոգիները, որ ոչ կարողանում են հեռանալ

և ոչ էլ մոտենալ՝ մի նոր կյանքի խոստումով—հուսահատ
բավոցով պատվում են հոգիները՝

արհեստական ծաղիկների շխամրող գույներից խաբված
մեղուների պես: Զարմանալի գետեր են հոսում գիշերային
քաղաքի փողոցներով,

և ձուկ են որսում կատունները քրտինքի մեջ կորած,

և ձուկ են որսում բոլորը,

ովքեր արթուն են այս գիշեր,

և ձուկ են տեսնում հրազում

ովքեր քնած են արդեն: Ահա

մի նոր խոսակցության սկիզբ: Ահա մանեկենները

մինչև ծնկները կանգնած դանդաղ հոսող ջրերի մեջ,

բարձր պահած ձեռքերի մեջ վերջին ձուկը,

որ թպրտում է հուսահատ,

ինչպես կյանքը, որ գուցե թե մի օր մարի,

և բարալիկ ծնագոցով կկտրվի փայտփորիկի լաբը

և կանշարժանա վերջին գիշերվա մեջ,

և ուղտի բրդի պես կփշաքաղվեն

ժպիտները՝

կինոաստղերի մաքուր սափրված դեմքերին:

7. Խոսիր սիրո մասին, և գիշերային քաղաքը կարթնանա:

Բարձրաձայն խոսիր սիրո մասին՝

անցնելով փողոցից-փողոց—

գիշերային քաղաքը կարթնանա, լույսերը կվառվեն

պատուհաններում,

ծառերը կսկսեն աճել զարմանալի արագությամբ,

զաճած թփերը կփարթամանան,

և վաղուց մեռած ծիլերը կարթնանան և դուրս կսողան՝

Ժակելով ասֆալտը, բետոնը, ապակին:

Ահա տես, նոր թռչուններ հայտնվեցին հետզհետե սպիտակող
երկնքում,

տես,

ինչպես են վառվում նրանց փետուրները գույների

առատությունից,

տես սերը՝

այդ զարմանալի գետը ինչպես է հոսում

քաղաքի փողոցներով,

լցվում պատուհաններից ներս,

բարձրանում հարկ առ հարկ...

Դու շարունակիր խոսել,

բարձրաձայն,

սիրո մասին,

և անաղմուկ կոտրատելով գիշերվա կճեպները սև

դուրս կցատկի առավոտվա թռչունը,

և հոգիդ կխաղաղվի միանգամից՝

առատությունից գույների...

Մի տխրիր, երբ նստած ես սեղանի առաջ-

և մի արտասվիր, երբ գինի ես խմում,

կամ աստված գիտի թե ինչ,

և մի գրիր բանաստեղծություններ,

երբ հեռու ես քո քաղաքից:

Փողոցով քայլող այն երեք մարդուց

դու նա ես, որը չի գնում առաջ

և չի օրորում գլուխը,

կամ էլ չի ճոճվում տեղում.

դու նա ես,

որը վճռական ու ողբերգական շարժումներով

խրվում է հողի մեջ՝

անվերադարձ վշտի կնիքը դեմքին:

Իսկ քո մշուշոտ աչքերի առաջ,

չափից դուրս հուզված,

ճշում են, թուլկոտում

նավթոտ, կնճապատ ծովահարսերը:

... էլի նույն խոսքերի և նույն քամու

և ավազի վրա

դու վերջացնում ես քո օրը,

և լուռ նստում ես մութ սենյակի մեջ

և ծերացող տղամարդու հուսահատությամբ

անհեթեթ ժպտում...

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹՅՈՒՆ

Ոչինչ չէի հասկանում,
բայց հրաշալի էր.
սև սերթուկավոր մի մարդ
թափահարում էր ձեռքերը,
և հնչում էր. իսկական ու մեծ
երաժշտությունը,
որն ես առաջին անգամ էի լսում,
որովհետև
բոլորովին վերջերս էի ծնվել
և նոր-նոր էի գրել-կարդալ սովորում
քույրերիս օգնությամբ:
Լսում էի և ուզում էի մտածել,
լսում էի և տեսնում էի բաներ,
որոնք թեև անծանոթ էին,
բայց ժպտում էին
և շոյում էին գլուխս,
որը հասունանում էր արևածաղկի նման,
և իսկական ու մեծ երաժշտությունը
շողում էր արևածաղկի վերևում,
ինչպես իսկական ու մեծ արև:

Ծրբե՛ք դու կ՛հիշես այդ տեսարանը,
երբ այլևս քիչ բան կմնա հիշելու:
Արագորեն աճող ծառերի խուռնեբրամ բազմութիւն
և թռչուններ,
որոնք ապրում և թռչում են միաժամանակ:
Ժով և էլի ծով—
նրա անունը քեզ կնետի
    թախծի գունատ ալիքների մեջ,
ուր դու ավելի լավ ես լողում:
Ծվ ալիք առ ալիք փշրվում են ավազի վրա
անցած օրերդ— և դու,
որ վազում ես ափի երկայնքով
և չես կարողանում հասկանալ;
Թե ինչ կկատարվի այս ամենի հետ,
երբ իջնի խավարը,
անընդհատ իջնի խավարը...
Ծվ դու կ՛հիշես (չէ՞ որ
դու այդպես ես ապրում),
երբե՛ք կ՛հիշես այդ տեսարանը—
արագորեն աճող ծառերն արդեն երկինք են հասել,
և շկա ոչ մի թռչուն,
որն ապրել ուզենա...

ՓՈՔՐԻԿ ԱՍՏՂԻ ԵՐԳԸ

Ես քո մասին կարդացել եմ մի դեղնած մագաղաթի վրա:
Անշափ տխուր օր էր,
լրագրերը նոր պատերազմից էին գրում,
և ոչ մի հետաքրքիր բան չկար մխիթարվելու:
Իսկ դա մի շատ հին մագաղաթ էր,
որը չգիտես թե ինչպես էր հայտնվել
աշնան դեղին տերևներով լցված փոսի մեջ:
Զգացվում էր, որ շուտով անձրև է գալու,
և քամին հապճեպ դեսուղեն էր քշում տերևները՝
անձրևին տեղ տալու համար,
և քամու շնորհիվ ես պատահաբար տեսա տերևների
արանքից

հեռավոր աստղի լույսը,
որը փոքրիկ ադամանդի նման
կայծկլտում էր անշափ հին մագաղաթի վրա:
Տխուր էր,
պատերազմի առաջին օրվա պես տխուր,
որը երևի թե շատ տխուր է, լրագրերից ավելի տխուր:
Եվ ես մագաղաթը զգուշորեն հանեցի տերևների արանքից,
սրբեցի զգուշորեն և բերեցի տուն:
Եվ երբ տառը տառին կպցնելով՝ սկսեցի կարդալ,
պարզ երևաց, որ օրորոցային երգ է,
որովհետև, երբ սկսեցի կարդալ,

չզգացի, թե որ պահից կարդալը փոխվեց երգի-
քնեք, ասում էր երգը, քնեք հազար տարի առաջ
և քնեք հազար տարի հետո, ասում էր երգը
և ինչ իմանամ ինչ է լինելու հետո—
մազադաթը երգեց ինձ հետ—
քնեք, խաղաղ քնեք,
ինչ իմանամ, ինչ կդառնաք հետո,
միոտանի կլինեք, կամ էլ միձեռանի,
կամ էլ լրիվ անոտ,
կամ էլ լրիվ անձեռ,
ես ինչ իմանամ, գուցե վաղը
ձեր դատարկ օրորոցները
կթափառեն դատարկ տիեզերքով մեկ...
Դե, ուրեմն, քնեք, քնեք,
գոնե այս մի քանի ժամը,
գոնե այս մի գիշերը,
գուցե վերջին գիշերը
քնեք, խաղաղ քնեք...
Եվ ես լաց եղա անզուսպ,
զլուխս չրագրերի մեջ թաղած...

Ահա և իսկական անտառը: Ընդամենը մի քանի քայլ,
և ծառերը հարազատի պես ընդունեցին քեզ:
Ոչ մի ծանոթ դեմք, տխրությամբ մտածեցիր,
զգուշորեն շրջանցելով դողդողացող նապաստակին,
որը մեջքի վրա պառկած աստղերն էր հաշվում:
Քիչ հեռվում անտառապահի արձանն էր՝
բավականին հաջող կրկնօրինակը
Ռոդենի՝ արդեն շափից դուրս երկար մտածող մարդու:
Շունը՝ խփված փասիանը ատամների մեջ:
Հետո երևաց մեղավոր ժպիտը,
իսկ որսորդի դեմքը հայտնվեց ավելի ուշ:
Ինչ-որ մեկը հանգցրեց լույսը, և անտառը միանգամից
մթնեց:

Եվ ապա գայլերն սկսեցին աշխույժ երթևեկութունը՝
ավտոմեքենաների լապտերների պես աչքերը պայծառ
վառած:

Երևի կորցրել եմ ճանապարհը—
անսքող ուրախությամբ մտածեցիր,
Հիմա գազանները վրա կտան—
սիրտդ հրճվանքից կծկվեց,
կամ գոնե օձը կխայթի և կամ էլ ուժեղ անձրև կսկսվի,
և դու կպահվես մի որևէ ծառի տակ,

և տերևից սառը կաթիլը կծորա ծոծրակիդ,

և դու միանգամից կերջանկանաս...

Իսկ եթե հանկարծ անտառապահի աղջիկը

դուրս ելնի քո դեմ

և ամոթխած կանգ առնի հանկարծ,

և աչքերը խոնարհի ներքև—

դու նրան անպայման կպատմես մեծ-մեծ քաղաքների

մասին,

տղամարդու դժվարին հոգսերով լցված կյանքի մասին,

որն անցնում է այսպես՝ թափառումների մեջ,

և ապա դու նրան անպայման կխոստովանես,

որ հոգնել ես ամեն ինչից

և որ կուզենայիր ապրել մի խուլ անտառում,

քողտիկում աղքատիկ...

Հետո ինչ-որ մեկը լույսերը վառեց,

և մարդիկ ձեռքերը զրպանները խրած դուրս ելան փողոց

և հեռացան արագ քայլերով,

առանց իրար երեսի նայելու...

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Խոնավ քարանձավի հեռավոր ու մութ անկյունում
ծվարել է անանուն մի բույս,

որից

գուցե թե հազար տարի հետո
մարդ առաջանա:

Գուրս կգա քարանձավից,

կնստի արևի տակ,

աշխարհում միայնակ,

մեն-միայնակ մի մարդ:

Կօրորի ինքն իրեն,

ինքն իրեն կկերակրի

և կմեծանա կամաց-կամաց:

Հետո քարանձավից դուրս կգա

մեկ ուրիշ մարդ՝

մեկ ուրիշ անանուն բույսից առաջացած.

կնստի արևի տակ,

կօրորի ինքն իրեն,

ինքն իրեն կկերակրի

և կմեծանա կամաց-կամաց:

Այսպես մինչև մութն ընկնելը:

Եվ երբ արևը մայր մտնի

և երբ ցրտից քշված

ներանք կմտնեն քարանձավ,

նա, որը առաջինն էր ծնվել անանուն բույսից,
նա, որը առավել հասուն էր
ու առավել ուժեղ,
առանց ավելորդ դեսուդեն ընկնելու,
առանց հապաղելու կվերցնի մյուսին
և դուրս կշարտի քարանձավից
և խաղաղ ու անվրդով կքնի՝
ընդամենը մի քանի ակնթարթում ավարտելով
առաջին համաշխարհային պատերազմը:

ՄԱՂԻԿՆԵՐ

Դաշտում ինչքան երեխաներ կան քնած:
Նրանք դեռ շատ փոքր են
և խոսել չգիտեն:
Նրանք, նույնիսկ,
դեռ չեն սովորել
քայլել:
Իսկ վերևից,
ամպերի արանքից նայում է մայրը
և խնդրում է բոլորին.
զգույշ անցեք նրանց կողքով,
թե չէ ինչ պիտի անեմ,
եթե արթնանան բոլորը միանգամից
ու սկսեն լաց լինել
բոլորը միանգամից:

ՔԱՏՐՈՆ

Ամեն օր սափրվել և լվացվել երկու անգամ:
Լողանալ հնարավորին շափ շուտ-շուտ:
Խողանակել ատամները,
խողանակել կոշիկները,
խողանակել վերարկուն:
Կարդալ դասական գրականութուն:
Շուկա՝ շաբաթվա վերջին օրը:
Խմել հում ձու և բերանը ողողել սողալով:
Բարևել հարևաններին և մուծել տան վարձը:
Քնել հեռուտացույցի առաջ՝
դեմքը լրագրով ծածկած:
Արթնանալ,
ամեն օր
սափրվել և լվացվել երկու անգամ:
Եվ խեղդել Դեզդեմոնային ամեն իրիկուն:

Երբեմն լույսերը մարում են, և ձյուն է գալիս այս
ճանապարհին:
Նոր ծնված երեխան՝ մաքուր ու գեղեցիկ առաջին ձյան
նման:
Օրորեցեք օրորոցները և կտեսնեք հրաշքը,

կտեսնեք, թե ինչպես է
ձյունը դառնում ծաղիկ:
Իսկ երբ կժպտա առաջին անգամ՝
սիրտդ կցավի անսովոր մեծ երջանկությունից,
կհենվես պատին, զարմանքով կմտածես ինքդ քեզ.
աստված իմ, ինչպե՞ս է
այսքան մեծ երջանկությունը տեղավորվել
այսքան փոքրիկ օրորոցի մեջ
և ինչպես է տեղավորվելու սրտիս մեջ,
որը շատ ավելի փոքր է օրորոցից...
Իսկ երբ այս ճանապարհի վրա լույսերն հանգչում են
և պատուհանիդ սև պաստառին սկսում են երևալ
ճերմակ ու փափուկ լույս տարածելով՝
ներքև սուրացող ձյան հյուսքերը,
քեզ կթվա, թե այդ դու ես բարձրանում վերև,
ճիշտ այնպես, ինչպես կամրջից
սուրացող գետի ալիքներին նայելիս թվում է,
որ գետը կանգնած է և դու ես,
այդ դու ես կամրջի հետ սուրում առաջ...
Բայց ես հիմա բարձրանում եմ երկինք առանց կասկածի,
բարձրանում եմ առանց թևերի և առանց զարմանալու,
որովհետև գիտեմ, շատ հազվադեպ, բայց և երբեմն
պատահում է
և ում հետ չի պատահել այսպես՝
երբ երջանկությունդ շատ է մեծ,
և դու բառ չես գտնում
արտահայտելու համար...

Յածրաձայն խոսիր, ասում է կինս,
որ երեխան շարթնանա—
և ես քայլում եմ ոտքիս մատների վրա,
զգուշորեն փակում-բացում եմ դռները,
զսպում եմ հագս,
որ երեխան շարթնանա:
Երեխան, որ երազի մեջ
ինչ-որ անհեթեթ բաներ է տեսնում
և մեկ ժպտում է
և մեկ էլ թաթիկներն է թափահարում հանկարծ...
Անջատիր հեռուտացույցը, ասում է կինս,
որ երեխան շարթնանա,
պատերազմից են խոսում, ասում եմ կնոջս,
զինվորականներ են խոսում, ասում եմ կնոջս,
հետաքրքիր են խոսում, թող մի քիչ մնա—
դե լավ, ասում է կինս,
թող մնա, ասում է կինս,
միայն նրանց ասա մի քիչ հանգիստ խոսեն,
մի քիչ խաղաղ խոսեն,
որ երեխան շարթնանա...

Այն, ինչ շտվեցի քեզ,

այն, ինչ շուգեցիր վերցնել, այն, ինչ շղարձավ միրգ
ու վերջապես՝ այն, ինչ շտվեցի քեզ,
թող մնա ինձ մոտ այսօր, վաղը,
թող մնա ինձ մոտ առհավետ:

...Հանդարտ ու սահուն ընթանում է առավոտվա

արարողությունը:

Այն, ինչ խմորվում է հիմա իմ մեջ,

գերեզմանաթմբիս կդառնա ծաղիկ, վարդ,
կամ գուցե բուրբուխն ուրիշ բան՝
սենտիմենտալ ու եղերական մի բույս,

իր թերթերով, տերևներով և վերջապես՝ ցրդունով,
որը անպայման կզարմացնի գիտությանը իր հոտով, ձևով,
որը անպայման կզարմացնի գիտությանը իր գույնով:

...Կարճատև է արևի իշխանությունը սրտերի վրա:

Այն, ինչ դու շուգեցիր ստանալ որպես խոստում, ահա ես
այրում եմ

և նետում տարբեր ուղղություններով, իհարկե,
սոսկալի տանջվելով ցավերից ու վշտերից:

Իսկ մենակության հրաշալիքները կամաց-կամաց պարզվում
են իմ դեմ,

և ես մի կերպ ուղղում եմ մեջքս, ոտքերս,

և ես մի կերպ ուղղում եմ հայացքս:

...Գուցե լավ է, երբ երգը կեսից է ընդհատվում:

Ես լալիս եմ նրանց համար,

ովքեր շեն հասկանա այս խոսքերի իմաստը:

Եվ ես լալիս եմ, որովհետև վերջնական ու հավիտյան է.

իշխանութունը գիշերվա:

Իմ ողբը շարունակվում է առանց ընդհատվելու,

որովհետև ես հիշում եմ հանկարծ, որ այն, ինչ շտվեցի քեզ,

որ այն, ինչ շուգեցիր վերցնել, որ այն, ինչ չդարձավ միրգ,

խմորվելու է իմ մեջ անընդհատ ու անընդհատ

և գերեզմանաթումբս ծակելով նետվելու է դուրս՝

սենտիմենտալ ու եղբրական ճիշով:

Ես նախ հող նկարեցի ճերմակ թղթի վրա,

սև ու հարուստ հող:

Հետո առողջ սերմեր ցանեցի հողում,

գեղեցիկ ծաղկի սերմեր:

Ես անվերջ փխրեցնում եմ իմ հողը,

սերմերն եմ ջրում

ջանասիրաբար,

իսկ ցուրտ օրերին

տաքացնում եմ

ձեռքիս ափերով:

...Ամեն գիշեր,

երբ փակում եմ աչքերս՝

գեղեցիկ ծաղիկներ են բացվում

ճերմակ թղթերի վրա:

Քաղաքի քսու, խոնարհ անձրևը,
 որ վարժեցրած է ու արդեն տանու,
 գուգարանի պես՝ քաշում ես ամպից կախ ընկած թելը.
 անձրև է գալիս,
 սանիտարական միջոցառման պես, որը նշված է
 ինչ-որ մի դեղնած հաշվեմատյանում...
 ...Մուտքում կուշ եկած վիթխարի շենքի,
 խղճուկ, որբուկ Նոյ, աշխարհում մենակ,
 փրչոտ մի կատու քսվում ոտքերիդ,
 և մութը, մութը, որ հեղեղի պես լցվում է ահա
 և հետզհետե բարձրանում է վեր:
 Մուտքում կուշ եկած վիթխարի շենքի,
 Նայում ես հեռու— գուցե շես նայում,
 և մտածում ես— կամ շես մտածում,
 Մի քիչ սեր լիներ— նվվում է հոգիդ,
 սեր լիներ մի քիչ— ու լաց ես լինում:
 Իսկ անձրևն անվերջ թափվում է, թափվում
 և բարձրանում է մթի գուրդին,
 ջրին խառնված բարձրանում է վեր՝ վիթխարի շենքը
 նավի պես հսկա, լուռ օրորվում է խավարի վրա:
 Խղճուկ, որբուկ Նոյ, տխուր նայում ես քո ունեցվածքին,
 այս ի՞նչ ես փրկել և ուր ես տանում.
 այս փրչոտ կատվի՞ն, թիկնո՞ցդ հնամաշ,
 որ ժամանակն է վաղուց նետելու,
 գրթի դեզե՞րը՝ չափածո տանջանք,
 ասֆալտ, ապակի, տուփեր բետոնե, որ սուռն են կոշվում,
 պարտադիր սո՞ւրճը առավոտյան վաղ,
 ինն անց երեսուն, հացի խանութում...

Բայց լուսթյունը քերծելով թեթև,
 ոմանք տավիղ են նվագում, լսիր,
 ուզում են երգել և կոա-կոա
 մատնում են իրենց ծագումը խավար...
 Այս ինչքան ազուավ անցավ փողոցով,
 շարագույժ երգով՝ այլևս երբեք, այլևս կոա...
 Մուտքում կուչ եկած նայում ես նրանց
 և մտածում ես— թե՞ չես մտածում,
 այս երբ շատացան— մտածում ես դու,
 ո՞նց են գիրացել— զարմանում ես դու...
 Ինչքան շատ ազուավ— ոչ մի աղավնի,
 ինչքան շատ տավիղ— ոչ մի մեղեդի,
 միալար ու գոհ, ներդաշնակ կոան— այլևս երբեք:
 Խղճուկ, որբուկ Նոյ, կուչ եկած, մենակ,
 կանգնել ես մթնում հսկա նավի մեջ,
 մի քիչ սեր լինե՞ր— մտածում ես դու,
 սեր լինե՞ր մի քիչ— ու լաց ես լինում:
 Իսկ անձրևն հանկարծ մոտենում է քեզ,
 խոնարհ ու քուռ մատներն է քում դեմքիդ, ուսերիդ.
 — Սերը չի դառնա,— շշնջում է նա,—
 դու սեր չես փրկել քո այն նավի մեջ:
 — Սերը խեղդվել է,— երգում են ուրախ ազուավները սև,—
 չկար, սեր չկար քո այն նավի մեջ:
 Հետո հեռացան դճուղի վվարթ դմփոցի տակտով...
 Բայց դու քսվելով պատերին խոնավ, խղճուկ, որբուկ Նոյ,
 աշխարհում մենակ, պտտվում ես քո թակարդ-նավի մեջ,
 նվվում ես տկար՝ մի քիչ սեր լինե՞ր, սեր լինե՞ր մի քիչ...
 Եվ քո միայնակ ողբն է օրորվում
 մթության անծայր հեղեղի վրա...

ԵՐԶԱՆԿՈՒԹՅԱՆ ԾԱՆՐ ՕՐ

Ավարտված երգը, պատված փուչիկի նման սմբած՝
կուշ է եկել սեղանի մի անկյունում,
հատակին փոշի և զանազան մանր կենդանիներ,
անփոփոխ կերպարանքներով՝ առաջին փարավոնից մինչև
մեր օրերը
և մի բարակ թախիժ, որ աննկատ թրջում է մթնող փողոցները:
Ուսանողական արկած մի պառավող տիկնոջ կացարանում,
սիրտդ լի է խանդավառ զգացմունքներով տարբեր,
իսկ ստամոքսիդ մեջ
միակ կոտլետը հանձնվել է առանց դիմադրության,
և պատուհանի կոտրված ապակին շի թողնում, որ կարգին
հարբես,
և դուք շարունակում եք երջանկությունից խոսել,
իսկ դու մտածում ես, որ երջանկությունը կատարյալ
կլիններ,
եթե կարողանայիր դուրս գալ
ճաշարանի փակվելուց զոնե մի քանի ըոպե առաջ...
Չեոքդ տանում ես ուսին, շոյում ես թևը գիրուկ—
պատուհանի կոտրված ապակին խանգարում է քեզ սիրել,
իսկ զանազան մանր կենդանիները
շարունակում են աճտարբեր վազվզել՝
ինչ-որ անհասկանալի հիերոգլիֆներ գծելով
հատակի փոշու վրա...

Սրբւէ երջանիկ եղե՞լ եմ, հարցրեցի ինքս ինձ, տարիներ հետո
երբ վերադառնում էի պառավող տիկնոջ թաղումից,
որն, ի վերջո, պառավել էր հիմնավորապես
և սմբած կուշ էր եկել սեղանի վրա...

Հիմա էլ ու՞մ հետ խոսեմ երջանկութեան մասին, հարցրեցի
ինքս ինձ,

ավարտված է երգը, ասաց փողային նվագախումբը, և
փողոցը մթնեց մեկից,

ավարտված է, հաստատեց լուսինը. պատուհանի կտրված
ապակին

և աստղերը՝ զանազան մանր կենդանիներ, անփոփոխ
կերպարանքներով,

շարունակում էին անտարբեր վազվզել՝
ինչ-որ անհասկանալի հիերոգլիֆներ գծելով
երկնքի սևացող պաստառին...

ԱՄՐՈՑԸ

Ամեն գիշեր ամրոցը վերականգնում էր իր պատերը,
բարձրանում էր վայրկյան առ վայրկյան՝ աշխարհի բոլոր
ծայրերից հավաքելով վաղուց ի վեր կտրված քարերը,
որ շարվում էին իրար վրա,
և գիշերվա որոշ մի պահի
ամրոցը թեթևացած շունչ էր քաշում՝
արդեն լիովին կանգուն:
Հետո անհայտ է, թե որտեղից դուրս էր նետվում գետը
և տանու, սովոր կատվի նման
մոմալով՝ մեջքը քսում էր ամրոցի մամուռի քարերին...

Ճոնչոցով բացվում են ամրոցի դարպասները ծանրամեծ,
և հեծյալների մի հոծ խումբ թիկնոցները ծածանելով
և փոշու ամպ բարձրացնելով՝ ձուլվում է խավարին,
և դարպասները նորից գոցվում են ճոնչոցով:
Հետո մաքուր ու խաղաղ երևում է լուսինը՝
օրորոցում մաքուր ու խաղաղ քնած
երեխայի կլոր ու ճերմակ երեսի նման:
Հետո անաղմուկ բացվում են
ամրոցի ամենաբարձր սենյակի դռները,
և պատշգամբ է ելնում
ճերմակ գիշերազգեստով մի աղջիկ
և տխուր աչքերով նայում ճանապարհներին,
որ կորել են գիշերվա անթափանց խավարում...
Անցել են հազար, գուցե ավելի տարիներ,
բայց ամեն գիշեր հավաքվում են վաղուց կորսված քարերը
և շարվում են իրար վրա,
ամեն գիշեր լույսերը վառվում են
ամրոցի ամենաբարձր սենյակում,
որտեղ սպասում են նրանց,
ովքեր գնացին մի օր ու չվերադարձան:

ՎԵՐՋԻՆ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՄՈՒՈՐԱԿԸ

Մի տխուր ուսանող, որ ոչինչ չունի սովորելու,
չորս պատ, դատարկ սենյակ
և մի խանդավառ արև, որ տեղի-անտեղի
մտնում է պատուհանից ներս
և տնտղում է սենյակի պատերը
և ոչինչ չի գտնում
մի դեղնած պլակատից բացի,
որի վրա մի անճոռնի դինոզավր էր նկարված,
որը շրջում էր
քաղաքային պուրակի ծառերի արանքում,
իսկ վերևում գրված էր.
«Պահպանենք բնությունը—
առավոտյան ժամը 9-ից մինչև երեկոյան ժամը 5-ը,
ընդմիջում՝ 12-ից մինչև 1-ը»:
Իսկ քաղաքային պուրակի ծառերը
կանաչում ու ծլում էին խստիվ համապատասխան ցուցումին՝
առավոտյան ժամը 9-ից մինչև երեկոյան ժամը 5-ը,
կանոնավոր ընդմիջում էին անում կեսօրին,
իսկ շաբաթ և կիրակի օրերին
չքաճում էին երկրի երեսից:
Ծվ մի շաբաթ օր,
երբ արևը սովորականի նման
նրս նայեց պատուհանից— զարմանքից

քիչ էր մնում մայր մտներ—

չկար տխուր ուսանողը,

և դինոզավրը չկար,

ծառերն էլ չկային— միայն գրությունն էր մնացել.

«Պահպանենք բնությունը...»,—

Իսկ դա տեղի էր ունեցել ուրբաթ երեկոյան,

երբ մարդիկ հոգնած վերադառնում էին տուն

և ուշադիր նայում էին իրար երեսի

և կամ լրագրերի մեջ գլուխները թաքցրած՝

համաշափ շնչում էին՝

խանդավառ հողվածների բույրով արբեցած...

...Ուրբ սթ երեկոյան,

երբ տխուր ուսանողն առաջվա նման

ոչինչ շուներ սովորելու

և կեսբուն-կիսարթուն պառկած էր

սենյակի ուղիղ կենտրոնում,

դինոզավրը հանկարծ սահեց պլակատից և անշատվելով

պատից,

դանդաղ մոտեցավ և կանգնեց ուսանողի առաջ.

աստվածային նշան է, ուսանողն ասաց,—

բարի է սկիզբը մեր ճամփորդության,—

և շարժվեցին:

Եվ դինոզավրը, որ մինչ այդ լուռ էր,

անսպասելիորեն խոսեց մաքուր գրական հայերենով.

«Թեկուզ մի անգամ էլ ծնվես այս մոլորակում,

չես մոռանա ոչինչ,

երջանկությունը շատ նուրբ ծաղիկ է,

ավաղ, չի ծաղկում ցուրտ երկնքի տակ,

իսկ ով մեռնում է ժամանակից շուտ,

հետո կմեռնի նորից ու նորից,
միայն մի ծաղիկ, որ անուն չունի,
կուղեկցի նրան երկու աշխարհում,
մթնում լույս կտա,
իսկ առավոտյան կլինի կողքին,
և լույսը կլինի ավելի պայծառ—
և հոգնած լոնց:

Աստվածային նշան է,— ուսանողն ասաց,—
բարի է սկիզբը մեր ճամփորդութան:
...Եվ հայտնվեցին

մի շատ տարօրինակ մոլորակում,
մի տխուր ուսանող և մի անճոռնի դինոզավր,
և ուսանողը ութ անգամ ավելի էր տխուր,
և դինոզավրը ութ անգամ ավելի էր անճոռնի
և ութ անգամ ավելի էր անպաշտպան,
և այնքան շատ բան կար սովորելու
այդ զարմանալի մոլորակում:

Ձեռք-ձեռքի տված՝

քայլում էին մոլորակի միակ փողոցով,
իսկ փողոցի եզրին

շարված էին հենց այն ծառերը,
որոնք շաբաթ և կիրակի օրերին

լքում էին պուրակները քաղաքային

Քայլում էին նրանք և ուզում էին երազել

և ոչինչ չէր ստացվում՝

երազները թեթև էին այստեղ ուղիղ ութ անգամ

և միգուցե մի քիչ ավելի թեթև

և միգուցե մի քիչ ավելի անզույն:

Եվ առաջինը, ինչ տեսան նրանք՝

աղբանոցներն էին անթիվ ու անհամար,
շքեղ ու հարուստ աղբանոցներ,
որպիսիք չեք տեսնի երկրի երեսին.
պրիմուաներ, նավթավառներ,
պարուհինե կոշիկներ, կոտրված գրասեղաններ,
գրականագիտական հողվածներ, թեկնածուական

դիսերտացիաներ,
սուլիշներ, փուլիկներ, հավատարմության խոստումներ,
կինոաստղեր,

բանաստեղծություններ, սիրային նամակներ,
պրեզիդենտության թեկնածուներ և մի գնդացիք, որը
անվերջ ու շարունակ կրակում էր
ամենատարբեր ուղղություններով,
և մի ամբիոն,

որը նետել էին ելույթ ունեցողի հետ միասին,
և հոնտորն ակնոցն ուղղելով շարունակում էր միտքը
զարգացնել.

բնության պահպանությունը բոլորիս խնդիրն է...
երջանիկ գույգեր, ջերմ վերաբերմունքներ,
սոխականների քառաձայն երգչախումբ,
փետրահան արված թևավոր մտքեր,
առողջ դատողություններ, տեղի՞ն դիտողություններ,
կարճ փոխանցումներ
և բարձեր,

որպես սառը զենք կցված դատական գործերին...
Ձեռք-ձեռքի տված՝

քայլում էին մոլորակի միակ փողոցով,
և տխուր ուսանողը հանդիպեց հանկարծ իր հորեղբորը՝
սապատավոր ու սրամիտ մի ծերուկի,

որը մեռել էր վաղուց,
ժառանգելով իր սիրասուն զավակներին
քաղաքային լրագրի համարները բոլոր,
որ խնամքով
հավաքել էր իր ամբողջ կյանքի ընթացքում—
սապատավոր ու սրամիտ ծերունին,
որն անցավ առանց գլուխը շարժելու,
իսկ ուսանողը քար էր կտրել զարմանքից
և երկար ժամանակ շարունակում էր կտրել,
նկատելով, որ իր հորեղբոր սապատը
ամենևին չի ուղղվել գերեզմանում...
Չափազանց ջերմ էր հանդիպումը նոյ նահապետի հետ,
որը շվարած կանգնել էր
և մորուքն էր փետում,
և կարճ գրույցից հետո պարզվեց,
որ ջրհեղեղը վտանգի տակ է,
որ ջրհեղեղի համար նախատեսված ջուրը
լիովին քոռուփուչ են արել՝
բոստաններ են ջրել, ավտոմեքենաներ լվացել,
ցրել են դեսուդին ու հետքն անգամ չկա,
իսկ տապանի մեջ
խոզեր է բուծում ինչ-որ ստահակ,
ինչ-որ տարօրինակ խոզեր,
որոնք ցերեկը հաշում են շան պես,
իսկ գիշերները
խմում ու լալիս են անմխիթար...
Անսահման հուզիչ էր պահը,
երբ նրանց դեմ ելավ Դոն Կիխոտն՝ անձի,
արդարության գինվորը հին,

որը մի կերպ քայլում էր
չքանչանների ծանրության տակ կքած,
հին գինվորը, որին
խփել էին քարով, նիզակով ծակծկել,
սպանել էին աշխարհի բոլոր պատերազմներում,
խեղդել էին ջրի մեջ,
թունավորել գազերով,
ձին սատկել է գազերից,
խսկ ինքը, փառք աստծո, ողջ է մնացել,
խսկ Սանչո՞ն՝ նա վաղուց լքել է տիրոջը
և նվիրվել է գիտությանը անմնացորդ
և հիմա դիսերտացիա է գրում.

«Դոն Կիխոտը

և ինչպես պայքարել նրա դեմ» թեմայով...

Հին դինվորը...

երկրի երեսին շկա ոչ մի պատ,

որի տակ նրան գնդակահարած չլինեին...

Առավել հուզիչ էր բաժանումը, և մեծարգո Դոնը
անշափ սրտաշարժված

խնդրեց ուսանողին և ուղեկցին նրա,

որպես հիշատակ այս սքանչելի հանդիպումից,

լուսանկարվել այս աղբանոցների սքանչելի ֆոնին՝
կողք-կողքի՝

միասին

կախաղան հանված,

մեղմ քամուց ճոճվելով...

...Ջարմանալի մոլորակ, փողոցից քիչ հեռու

ցախավելներն էին ցցվել՝ բնության զարդը միակ
և ամեն ցախավելին՝

սև սերթուկավոր մի ագռավ,
անշարժ՝ իմաստուն լուսթյան մեջ խորասուզված:
Աննման մոլորակ—ասֆալտած երկնքով,
հատուկենտ աստղեր ծերտի մեջ կորած
և բուրդը տված այժի պես
մի ոսկրոտ լուսին
կաղամբ է ուտում օրը ութ անգամ:
Հրաշալի մոլորակ—
բազմահարկ, շքեղ գերեզմանոցներով,
և հանգուցյալներ,
պառկած ոսկեղօծ դագաղների մեջ, —
պճնված ընտիր հագուստ-կապուստով,
իսկ աչքերի տակ՝ կապտուկներ անթիվ,
քթերը ջարդված, սմքած փորերով—
նշան այն բանի,
որ մինչ մեռնելը շեն կերել ոչինչ
քոթակից բացի—օրը ութ անգամ...
Սքանչելի մոլորակ—
ուր ամեն ուրբաթ օրվա ավարտին,
գիշերվա ինչ-որ անհայտ մի ժամի,
երբ փողոցներից վերանում են մարդիկ,
երբ վերջին քնատ տրամվայը
չորչորուկ կողերն օրորելով՝
չքանում է խորխորատում միակ փողոցի,
գիշերվա ինչ-որ անհայտ մի ժամի
դանդաղ ու ծանր շնչելով՝
մի տարօրինակ կենդանի,
չգիտես թե որտեղից,
մտնում է մոլորակի միակ փողոցը,

բազմաթիվ ոտքերը քսելով ասֆալտին,
հազիվ շարժելով մարմինը վիթխարի,
այդ անճարակ կենդանին,
որի ազգականները վաղուց վերացել են,
որովհետև

ոչ արագ վազել են իմացել,

ոչ արագ թունավորել,

ոչ կծել,

ոչ խայթել,

ոչ օպերատիվ քծնել

և ոչ էլ մատնել օրվա խաղաղ պահերին...

Իսկ այս մեկը,

իր բազմաթիվ ոտքերը քարշ տալով,

դանդաղ սողում է փողոցում

գիշերվա անհայտ մի ժամի,

անճոռնի մարմինը տանելով մի կերպ...

— Այդ դո՞ւ ես, — հարցրեց ուսանողը տխուր:

— Այդ ես եմ, — ասաց դինոզավրը միակ:

Ծվ եկեղեցու զանգերն հնչեցին մեկից,

և փողային նվազախումբը

նվազեց Շոպենի հանրահայտ մեղեդին,

և դուրուկահարները ձգեցին անսահման տխուր

և անսահման սրտամաշ մի երգ,

և երկնքից հանկարծ ծաղիկներ թափվեցին,

և ուսանողը ծնկի իջավ

և ձեռքերը պարզեց նրան,

— Մի վերանա, խնդրում եմ քեզ,

մի վերանա,

խնդրում եմ նորից ու նորից,

մենք միասին կշրջենք
քաղաքային պուրակի ծառերի արանքում,
դու ցայտաղբյուրից ջուր կխմես,
դու պաղպաղակ կուտես,
հեռուտացույց կնայես, կխոսես հեռախոսով,
լեզուներ կսովորես, կինո կգնաս,
հետո գարնանային

կամ աշնանային մի գեղեցիկ օր
կհանդիպես մեկ ուրիշ դինոզավրի,
կամուսնանաս, տուն-տեղ կդնես...

Եվ դինոզավրը հրկար լուռ մնաց,
տխուր լուռ մնաց և հետո ասաց.

-- Չկա ոչ մեկը, ոչ մեկը չկա,
ես միայնակ եմ և ես էլ չկամ...

Հետո շրջվեց, դանդաղ հեռացավ...

Եվ փողային նվագախումբը գնաց նրա ետևից,
և դուդուկահարները գնացին նրա ետևից,
և հանրահայտ Շոպենը գնաց նրա ետևից,
իսկ ուսանողը նայում էր կարկամած,
տեսնում էր՝ ինչպես է քիչ-քիչ հեռանում,
քիչ-քիչ վերանում

միակ դինոզավրը, վերջին դինոզավրը,
հեռանում դանդաղ, վերանում դանդաղ,
սուզվում էր քիչ-քիչ

սուլիչների մեջ,

փուչիկների մեջ,

թեկնածուական դիսերտացիաների,

առողջ դատողությունների, տեղին դիտողությունների,
բուսաբանական հոդվածների,

հավատարմության խոստումների,
կոտորված գրասեղանների,
պրիմուանների, նավթավառների,
նեյտրոնային ռումբերի,
պրեզիդենտների և ամբիոնի,
որը նետել էին ելույթ ունեցողի հետ միասին
և հոետորը,
ակնոցն ուղղելով, դեռ շարունակում էր միտքը
զարգացնել.

«...Բնությունը... ահա...

մի խնդիր... որը կանգնած է... բոլորիս առաջ...»
Եվ մեն մի ազոավ,
որը ուշադիր լսում էր նրան,
գլուխը շարժեց,
հարզանքով ասաց.
— Իհառուկեն,
կոռաաա՛...

ՀՐԵՇՏԱԿՆԵՐ ՄԱՆԿՈՒԹՅԱՆ ԵՐԿՆԲԻՑ

ԱՆՎԵՐՋ ԲԱԺԱՆՈՒՄՆԵՐԻ ՔԱՂԱՔ

Ես մոտենում եմ քեզ, ինչպես քնատ երեխա,
որը մութ սենյակում

աչքերը փակ դեպի իր անկողինն է գնում՝
ձեռքերն առաջ պարզած:

Պատերդ տաք են, բայց ես չեմ տեսնում քեզ,
որովհետև հիմա

աչքերս՝ թեև բաց, բայց արցունքով են լցված
և շտեննող աչքերով, ձեռքերս առաջ պարզած՝

խարխափելով շրջում եմ քո փողոցներում,
զգուշորեն անցնելով մետաղյա օրորոցների,

եռանիվ հեծանիվների, շորե գնդակների,
փայտե ձիերի արանքով,

և ոտքերիս կատուններ են քսվում,

աստծո թաշկինակները՝ մայրս այդպես էր ասում:

Հետո հարազատ ձայներ փաթաթվեցին դեմքիս,

հարազատ մատներ այտերս էին շոյում,

ծանոթ քայլեր են — հայրս տուն եկավ,

Ժանոթ բառեր են— քրոջս ձայնը՝ դաս է սովորում,
ինչ-որ դուռ է փակվում,
ինչ-որ լույս է հանգչում...
Ծվ կեսգիշերին արթնացած մի երեխա է լալիս,
որ վատ երազ տեսել՝ սիրտը պատուվում է վախից,
իրբ դուրս է եկել տնից, խաղացել է մի քիչ
և հետո վերադարձել է տուն,
իսկ տանը ոչ ոք չկա,
խաղով տարված շի նկատել, թե ինչպես է մութն ընկել
արդեն
և տանը ոչ ոք չկա...

ԿԻՐԱԿԻ

Սենյակային ծաղիկներ՝ շարված կողք-կողքի,
լուսամուտի գոգին՝ հիվանդ երեխաներ,
որոնց բակ շեն թողնում խաղալու—
նայում են դուրս սենյակային ծաղիկները:
Ծվ մինչ ըսիկ-ընիկ ասելով՝
մեծանում էի լենինականի փողոցներում—
անվերջ նույնն էին մնում սենյակային ծաղիկները,
անվերջ նույնն էին մնում:
Բայց նշված օրերին երբեմն հիվանդանում էի:
Ծվ մայրս
աթոռների հետ միասին ինձ դնում էր սեղանին
և հատակն էր լվանում:
Հետո մայրս անցնում էր սեղանը սրբելուն—
աթոռները իջնում էին հատակին,
իսկ ես նույն կարգով

տեղափոխվում էի լուսամուտի գոգ,
որովհետև հատակը դեռ խոնավ էր,
իսկ ես դեռ հիվանդ,
իսկ ես շնայած շատ փոքր էի,
բայց կարդալ գիտեի արդեն և մայրս ջղայնանում էր,
որովհետև դժվար էր
ինձ տեղից-տեղ տանելը «Դոն Կիխոտի» հետ միասին,
իսկ ես հակառակի պես սիրում էի հաստ գրքեր կարդալ,
հատկապես լուսամուտի գոգին,
սենյակային ծաղիկների արանքում,
որովհետև մայրս գործերով ընկած՝
հաճախ մոռանում էր ինձ իջեցնել,
և ես երկար մնում էի ծաղիկների արանքում
և ինձանից ծաղկի հոտ էր գալիս,
իսկ ծաղիկներից՝ ասպիրինի...
Հետո, երևի շատ ժամանակ անցավ,
որովհետև մայրս ծերացել է արդեն,
որովհետև ինքս էլ ծերանում եմ արդեն,
բայց երբեմն (միայն կիրակի օրերին),
երբ ուզում եմ ինչ-որ բան հիշել
և ինչ-որ բան մոռանալ,
զգուշորեն հանում եմ գրքերիս արանքից «Դոն Կիխոտը»,
զգուշորեն մոտեցնում եմ դեմքիս
և հեռու-հեռվից պարզ առնում եմ ծաղիկների հոտը
և պարզ տեսնում եմ հիվանդ երեխային՝
ծաղիկների արանքում նստած,
և զարմանալիորեն ջահել մայրս
արդուկում է
արտասովոր շափ փոքրիկ վերնաշապիկներս...

Չկարողացա այսօր տնից դուրս գալ,

չէ՞ որ այսօր իմ ծննդյան օրն է:

Ինչ տարօրինակ ու զարմանալի բան, երկար տարիներ

առաջ

եղել է այդպիսի մի օր: Եվ ինչ արած, սիրելի հյուրեր,
դուք արդեն եկել եք, և ես խորապես հուզված եմ,
խորապես ազդված եմ և շփոթված:

Ահա իմ հին լուսանկարները, սիրելի հյուրեր,

բարեկամներ իմ թանկագին, հիացեք ինչքան ուզում եք,

չէ՞ որ ամբողջ օրը մերն է: Ահա այս մեկը՝

ես՝ ընդամենը երեք տարեկան: Աջ կողքիս մայրս է ժպտում,
ետևում քույրերս են կանգնած և ծիծաղում են,

իսկ այս ուրախ տղամարդը հայրս է:

Իսկ այստեղ ես արդեն մեծ եմ. եկեղեցու պատի տակ:

Աջ կողքիս — մայրս է, աղավնին ձեռքին,

ետևում — քույրերս են կանգնած աղավնիներով,

իսկ այս տղամարդը — հայրս է, առանց աղավնու,

բայց ամբողջովին արյան մեջ կորած:

Իսկ այս մեկում ես շատ ավելի փոքր եմ,

հիվանդ եմ, թույլ ու անօգնական,

աջ կողքիս մայրս է արտասովում, ետևում հեկեկում են

քույրերս,

իսկ դեմքը մազակալած այս տղամարդը

հայրս է: (Իսկ հիմա բոլորս առողջ ենք, սիրելի հյուրեր,
և միայնակ ենք բոլորս, բարեկամներ թանկագին):

Ես այսօր չկարողացա տնից դուրս գալ.

ինչ-որ մեկը ամուր փակել էր դռները

և պատուհաններն էր մեխել ամուր և վարագուրել,
և ես պառկած եմ սենյակի ուղիղ կենտրոնում իմ հյուրերի
հետ.

աջ կողքիս աղավնիներն են, ետևում ծիծաղը,
իսկ արցունքը
դանդաղ շրջում է սենյակում...

ՀԻՆ ԳՈՐԳ

Ծվ մատդ նորից նախշի վրայով սահում է կամաց—
սկզբում աղոտ, հետո պարզորոշ

ինչ-որ ձայներ են հասնում շատ հեռվից՝
վայրի աղմուկով գնում-գալիս էր պատուհանիդ տակ
ավտոմեքենան,

նախ մեկն էր, հետո դարձան մի քանի, հետո շատացան,
և փողոցային շների կյանքը թևակոխեց նոր, հիրավի ծանր,
դժվարին էտապ, որի նմանը չէր տեսել բնավ
անցյալ օրերի ոչ մի անտեր շուն:

Փողոցի շներ՝ մերկ ու անոթի,

իմ ժամացույցներ փոշոտ մանկության,
ձեր աղեկտուր կլանչոցն ահա հասավ ականջիս,
ասել է ժամը յոթն է, և տնից արդեն ելել է ժեշտանլի
վաղոն,

գործի է գնում, անտրամադիր քացահարելով՝

ճամփին պատահած քնատ շներին, որոնք այնպես էին
սովորել արդեն սապոգին նրա՝

էլ չէին շարժվում պառկած տեղերից՝ պատերի տակից,
ուր մանր դողով սեղմված իրար,
անցկացրել էին շարժաշ, անոթի ևս մի գիշեր:

Հետո վայնասուն մի անտանելի՝ ժամը ութն եղամ,
վարսավիրները անցան փողոցով և խիստ գործնական,
վարժ շարժումներով՝ փորձելով ձեր պոչ-ականջի վրա
սրությունն իրենց մկրատ-ածելու:

Եվ մատդ նորից նախշի վրայով սահում է կամաց—
և շունչդ պահած սպասում ես լուռ՝ կողքի սենյակից
ուր որ է մայրդ կկանչի. վեր կաց, այ տղա, ուշ է, ժամը
տասն եղամ,

և ի հաստատումն մորդ խոսքերի՝

հայհոյանք, հաշոց խառնվեցին իրար.

մսագործ Ավոն, բնույթով բարի, բայց տեսքը դաժան,
բուրբի կողմից շիրված, նաև անտուն շներից,
և կրկնվում էր նույն պատմությունը ամեն առավոտ,
ճիշտ ժամը տասին մսի հոտ առած շներն հաշում էին,
և հայհոյում էր Ավոն կատաղի

շներից քիչ-քիչ անցում անելով նախ կնոջն,

ապա զոքանչին, հետո հարևաններին, հետո՝ ընդհանուր,
հետո մարում էին աղմուկ ու քայլեր,

և մատդ նորից նախշի վրայով սահում է կամաց.

ինչ-որ քաղաքի, ինչ-որ մի բակում հին գորգ է կախված,
և մի ջահել կին

երեխան գրկին բարի հայացքով նայում էր, լուռ,
գուցե հասկացավ, որ տարիները զնում են արագ,
և տարիքն առած օտարականն այս, ի՞նչ իմանաս, թե

ինչեր է հիշել

այս հին գորգի դեմ, որ խոնավացան աչքերը,

նույնիսկ արցունք հայտնվեց՝ նախ մեկը,

հետո դարձան մի քանի,

հետո շատացան...

ԱՅՆ ՏԱՐԻՆԵՐԻՆ

Այն տարիներին անձրևներն ավելի շուտ-շուտ էին գալիս,
և կինոյի հերթերն ավելի երկար էին:

Դրանք այն տարիներն էին,

երբ ծխում էինք ոչ թե ինչ-որ բանի պատճառով,
ասենք՝ ուրախանալիս, կամ տխրելիս,

այլ ծխում էինք, որպեսզի մի քիչ ուրախանայինք,
իսկ տխրում էին, սովորաբար, մեր ծնողները:

Ծս հիմա շգիտեմ՝

սիրում եմ, թե չեմ սիրում այդ տարիները,

երբ տղամարդկային ամենակարևոր զբաղմունքը

մարմնի ամենատարբեր մասերի վրա դաշվածքներ անելն էր,
և հանրային բաղնիքները

մեր առաջին գեղանկարչական ցուցահանդեսներն էին,

որտեղ կտավները կախված էին ոչ թե պատերից,

այլ ազատորեն շրջում էին

աղմուկով ու գոլորշով լցված սրահում,

և մենք պտտվում էինք թաց ու օճառապատ մարմինների

արանքում,

անսքող հիացմունքով զննելով վիշապօձերով, ծովահարսերով,

դաշունահար սրտերով, կարապներով ու հրեշտակներով

պատված

կտավները լպրծուն... Այն տարիները,

երբ հարազատ քրոջ հետ

փողոցում շրջելը հերոսութուն էր աներևակայելի,
հավանական հետեանքները՝ խայտառակ ծեծն էր ու
կապտուկները

աչքերի տակ:

Բայց ես լավ հիշում եմ,

որ անձրևները ավելի շուտ-շուտ էին գալիս,

և շենքերի շքամուտքերում հավաքված՝

սիրահարվում էինք առավոտից իրիկուն,

որովհետև դեռևս հեռուստացույց չկար

և ինչքան ասես ժամանակ ունեինք սիրահարվելու:

Բայց երբեմն անձրևները դադարում էին,

և դասերը սերտած, մաքուր լվացված,

կոկիկ սանրված աղջիկները

դուրս էին գալիս պատշգամբ,

և մենք սիրահարվում էինք ավելի ուժգին,

և հետո նրանց անուններն էինք դաշում մեր մարմինների
վրա,

որովհետև դեռևս հեռուստացույց չկար,

իսկ կինոյի հերթերը շափազանց երկար էին,

և մենք օրնիբուն

մեր դաջած թևերը ցուցադրաբար բաց արած՝

կանգնում էինք պատշգամբների տակ,

ծխում էինք; որպեսզի ուրախանայինք

և նայում էինք մեր սիրած աղջիկներին,

որոնք կարդում էին

տառասխալներով լցված իրենց անունները մեր թևերի վրա,

քչփշում էին իրար ականջի, ծիծաղում

և մի օր էլ հանկարծ անհետանում պատշգամբից,

և մենք երկար մորմոքվում էինք և կորստի տիրոջը՝

մեր անշահահաս տարաբախտի թևերն ընկած,
որպես մխիթարություն ամենավերին՝ տանում էինք կինո
և հազարերորդ անգամ նայում «Առաջին սիրո երգը»,
մինչ մեր ընկերը
բարձրաձայն ողբում էր՝ մութ դահլիճում նստած...
Իսկ մենք լալիս էինք բոլորս միասին,
որովհետև գիտեինք՝
գալու է նաև մեր օրը, անխուսափելիորեն գալու է,
պատշգամբից տանելու են նաև մեր սիրածներին,
որոնց ամիսներ հետո տեսնելու էինք փողոցում՝
կորացած փորերը հաղթական ցցած,
ինչ-որ տարիքավոր տղամարդկանց հետ թև-թևի շրջելիս...
Հետո պատշգամբները դատարկվեցին բոլորովին:
Դատարկված սրտերով, դաջված թևերով երկար կանգնեցինք
դատարկ պատշգամբների տակ,
ծխում էինք ու չէինք կարողանում ուրախանալ,
հետո գլխիկոր հեռացանք՝ առանց իրար նայելու:
Իսկ հետո անձրևները դանդաղեցին հանկարծ
և ապա կտրվեցին անվերադարձ:

QUIDNAM FUTURUM EST?

Գուցե մի օր կհիշեմ, թե ես
որտեղ եմ տեսել այս նկարը հին՝
հարթ, սև մազերը գորշ գլխաշորով կոկիկ փաթաթած,
ձեռքերը խաշած կրծքերի վրա, շարված էին կանայք
դարպասների դեմ և բաց աչքերով
անթարթ նայում էին իրար ու հեռու:
Օրվա ավարտն էր՝ մթի գոլորշին ծորում էր կամաց
դուդուկի թանձր մեղեդու նման, սեքար տների
պատերից փափուկ և խտանալով նախ գետնի վրա,
քիչ-քիչ ելնում էր, տարածվում վերև:
Օրվա ավարտն էր՝ վերադարձի ժամ, և հեռվում ահա,
փողոցի ծայրից լավեցին ծանր քայլերի ձայներ,
ապա երևաց խումբը միաձուլյ, մեկ մարմին դարձած
խումբը օրորվող, հենված ուս-ուսի, իրարից կառչած,
ծալվող ոտքերը շարժելով մի կերպ,
լարված հայացքով ու կենտրոնացած, փաթ ընկնող լեզու,
շշուկներ խեղդված. Հակոբին պահեք, ուստեն վատացավ,
դրոշակները պինդ բռնեք տղերք...: Եվ դրոշները՝
ծնովքը ահա, գայթակղության միրգը ճզմելիս,
և ծխի նման դուրս է սողսկում դալուկ սատանան...
էլի դրոշներ, պատկերներ էլի՝ Դավիթ Մարգարե, Հովսեփ ու
Աբել...

¹ Ի՞նչ է լինելու հետո (լատ.):

...Տուն էին դառնում հաղթության դաշտից
հռովմեական զորավարները,
և Տիգրան Մեծի հզոր բանակն էր
հեռու-հեռավոր անապատների փոշին ուներին՝
հաղթած ու հոգնած վերահառնում ետ՝ հողը հայրենի:
Ծվ փարավոնը՝ աջ ձեռքը պարզած,
ուղիղ-ձիգ կանգնած իր մարտակառքում՝
փոշու ամպերը երկինք հանելով
սուրում էր՝ ցնծության ճիչ ու աղմուկին անհաղորդ, հպարտ,
ծնծղանների և շեփորի զվարթ կանչերի միջով...
Հետո ծաղիկներ, նվազ, երգ ու պար և գինու հեղեղ:
Հանուն Սուրբ Կույսի մարտի դուրս ելած
երկաթակուռ ու հպարտ ասպետն էր զինված գլխովին,
գունատ ժպիտով արշավում դանդաղ՝ հրեշտակներ էին
թևածում օդում, արևն էր՝ ինչպես ոսկեգօծ պսակ, նշան
հաղթության,

շողշողում նրա գլխավերևում...

Միգուցե մի օր կհիշեմ, թե ես որտե՞ղ եմ տեսել այս
նկարը հին՝

չկային ծնծղաներ ու արև չկար, չկային ծաղիկներ,
և օրորվելով խումբն էր մոտենում,
և խմբից ահա զատվեց մի մարմին՝ ձեռքին դրոշակ,
կանգնեց մի վայրկյան ու հետո փլվեց իր դարպասի
և ձեռքերը կրծքին խաչած իր կնոջ ոտքերի առաջ...
Ծվ կինը անխոս կուացավ վրան, վարժ շարժումներով
դարպասից արագ ներս քաշեց մարմինն իր փարավոնի,
որը քթի տակ մրթմրթում էր, թե՛ էս մեկն էլ խմենք
մեր նամուսի ու թասիբի կենաց...

Իսկ երբ խավարում խումբը վերացավ,
երբ տուն քարշ տվին ասպետին վերջին,
նկարի մեջ պարզ ագուստին երևաց՝ սև սերժուկավոր,
հազաց մի թեթև, նայեց աչքերիս և հրաշալի լատիներենով
հարցրեց հանկարծ. «Quidnam futurum est?...
Տարակուսանքով լռեցի մի պահ,
հետո ուսերս վերև քաշեցի՝ այսինքն, եղբայր,
ես ինչ իմանամ, առացի նրան,
ես ինչ իմանամ:

ԱՆՎԵՐՋ ՎԵՐԱԴԱՐՋ

Մերունին խորամանկ ժպտաց և թաքցրեց դեմքը
չորչորուկ ուսերի արանքում:

Աստված իմ, բայց չէ՞ որ դու նրան ճանաչում ես,
ծերունուն, որը ծնվել է այս գիպսե արձանների հետ,
ծերունուն, որն ապրում է ահա այս բարձրադիր այգում,
ծերունուն, որին ամեն գարնան սկզբի
ներկում են վառ կանաչ գուլյնով,
աթոռների, ցանկապատների և կարուսելների փայտե ձիերի,
փայտե արջերի, փայտե փղերի և մյուս
չափազանց անհրաժեշտ և չափազանց փայտե
և չափազանց կարևոր մանրամասների հետ միասին,
ծերունուն, որը խորամանկ ժպտաց
և գլուխը թաքցրեց չորչորուկ ուսերի արանքում:

Աստված իմ, բայց չէ՞ որ դու ամեն ձմեռ
աշխարհի բոլոր ծայրերից գալիս ես այս հեռու ընկած

քաղաքը

և տեղ ես հասնում ճիշտ այն պահին,

երբ բոլոր փողոցներից

թաղման տխուր թափորներ են ելնում քո դեմ

և բոլոր դագաղներից խորամանկ ժպտում է

հենց նույն այդ ծերունին և դեմքը թաքցնում

ծաղիկների, էժանագին օդրկոլոնների և հատկապես՝

չորչորուկ ուսերի արանքում:

Բայց քո աչքերում հիմա չկա ոչինչ արցունքից բացի,
որովհետև հեռու-հեռվից եկել և կանգնել ես քո քաղաքի
շեմին,
և թափում ես նրա դարպասները, թափում ես ուժգին ու
ուժգին,
բայց ոչ ոք չի լսում քեզ, բայց ոչ ոք չի ելնում քո դեմ,
և գիպսե արձաններն են խորամանկ ժպտում
և թաքցնում դեմքերը
չորչորուկ ուսերի արանքում:

ԱՌԱՋԻՆ ՍԵՐԸ

Առաջին սերը, որը թաքնվում է ստվերների մեջ,
քաղաքում, ուր քեզ ոչ ոք չի հիշում,
ուր ոչ ոք չի նայում քեզ,
բայց ասում են առանց նայելու՝ տխուր է,
և ավելի է տխուր, երբ շրջում ես հայացքդ
և զրրընդ-զրնդ-զրրընդ
դողանջում են քաղաքի բոլոր եկեղեցիները,
և պատերի տակ մորթվող ճերմակ աղավնիների հայացքում
արյունաքամ է լինում առաջին սերդ,
որը թաքնվում է ստվերների մեջ,
փափուկ փետուրները քսելով սև ու հարթ պատերի
կույր ու սգավոր աչքերին...
Իսկ նրանք շեն նայում քեզ,
բայց ասում են առանց նայելու՝ իզուր է,
բայց ավելի է իզուր, երբ շրջում ես հայացքդ
և գլխիվայր նետվում տարիների ջրհորի մեջ,

և լացն ու հեկեկոցը ծանր հոգոցի պես
 պոկվում են մարմնիցդ և կնճիռներն են պոկվում մարմնիցդ,
 և մանկությունը լցվում է աչքերիցդ ներս,
 և սեղմում է սիրտդ... սեղմում է սիրտդ...
 Եվ խեղդվողի պես դարմանքից ու հիացմունքից
 բացում ես բերանդ ճշալու համար,
 որովհետև տեսնում ես նրան... նրան ...խորքում,
 ամենահեռվում, ամենավերջում, ստվերների մեջ՝
 ճերմակ աղավնին — սերը առաջին,
 որը մեկիկ-մեկիկ պոկում է իր փափուկ փետուրները,
 մեկիկ-մեկիկ բացում է իր արնածոր վերքերը,
 և խեղդվողի պես ցավից ու կսկիծից բացում ես բերանդ
 ճշալու համար և... զրրընդ-զրնդ-զրրընդ
 ղողանջում են քաղաքի բոլոր եկեղեցիները...

ԿԱՐՄԻՐ ԱՐՅՈՒՆԸ, ՈՐ ՄԱՐՄԻՆ ՉՈՒՆԵՐ

Փողոցում դարձյալ գարուն է, բայց նոր են հայտնվել
 տերևները:
 Եվ սև քարերով մի եկեղեցի, որ անշափ հոգնել է ապրելուց,
 և սև շորերի մեջ փաթաթված ծեր կանայք,
 որ բոլորովին շեն ուզում մեռնել,
 և մի տարեց տղամարդ, որ աղիոզորմ լալիս է.
 այդ ինչպես պատահեց, միայն մի վայրկյան,
 ընդամենը մի վայրկյան բաց թողեց մոր ձեռքը,
 շրջվեց նայելու աղիոզորմ ողբացող գառանը,
 որն այնքան գեղեցիկ էր, կարմիր ժապավենը
 ճակատին խաչ արած՝ միայն մի վայրկյան

բաց թողեց մոր ձեռքը և ահա մնաց մենակ՝
սև շալերով փաթաթված ծեր կանանց բազմության մեջ,
որ անտարբեր նայում են աղիողորմ արտասովոր
տարեց տղամարդուն և խաշակնքում են արագ-արագ՝
տեր, փրկյա մեզ ի շարե...

Եվ ինչ արագությամբ մութն ընկավ,
և դու— դեմքդ արցունքների մեջ կորած,
քավելով պատերին՝ մոլորված շրջում ես ճերմակ մոմերի մեջ
և խորհրդավոր փսփսոցների, անկյանք դիմակների և
ճերմակ ձեռքերի,

որ բռնած տանում են վառվող մոմերը...

Եվ (այդ ինչպես պատահեց) դու տեսար հանկարծ—
կարմիր ժապավենը ընկել էր հեռու, կարմիր արյունը,
որ մարմին շուններ, զարմացած ու անմեղ աչքերը
որ այլևս չեն փակվում, և մարմինը, որ գնում է
առանց աղիողորմ ողբի, և աղիողորմ ողբը,
որը պտտվում է եկեղեցու շուրջ, մորդ ձեռքից բռնած

(միայն

մի վայրկյան, ընդամենը մի վայրկյան), և դու, որ վազում ես
նրանց ետևից և ոտքերդ խրվում են հողի մեջ,
և անցնող օրերը քաշում են շորերիցդ
և անցնող տարիները, որ քամու պես խփվում են դեմքիդ
և հերթով փակում են աչքերը զարմացած ու անմեղ մոմերի...

ՇԱՐԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

Պատերազմի մասին հնարավոր չէ պատմել—
ասում էր հայրս

և ջղայնացած գնում-գալիս էր սենյակում,
իսկ ես տետրակը ձեռքիս գնում-գալիս էի
նրա հտևից, որովհետև ուսուցիչն էր հանձնարարել
շարադրութուն գրել պատերազմի մասին:

Իսկ ուրիշ էլ ո՞վ պիտի ինձ պատմեր պատերազմի մասին,
եթե ոչ հայրս, որի մեղալիները թաքուն
կպցնում կրծքիս

և իջնում էի բակ և հավասարը-հավասարի պես շրջում
մեղալակիր ընկերներին հետ միասին:

Պատերազմի մասի՞ն,

հնարավոր չէ, ասում էր հայրս, ոչ մի կերպ հնարավոր չէ
և ջղայնացած գնում-գալիս էր՝

չնկատելով, թե ինչպես է ժխախոտ-ժխախոտի հտևից
կպցնում

և նորից ձմլում մոխրամանի մեջ,
իսկ ես տետրակը ձեռքիս գնում-գալիս էի
նրա հտևից,

թախանձելով անվերջ:

Հետո մայրս միացավ մեր խմբին,

հետո քույրերս,

և թախանձում էինք

և գնում-գալիս էինք նրա ետևից,
և հետո հայրս հսնկարժ կանգ առավ սենյակի կենտրոնում,
դողացող ձեռքով ճմլեց վերջին ծխախոտը մոխրամանի մեջ,
հետո հանեց պիջակը

և խնամքով կախ տվեց աթոռի թիկնակին...

Մենք զարմացած նրան էինք նայում,
իսկ նա խոնավ հայացքով նայում էր մեզ,
իսկ դողդողացող մատները վերնաշապիկի կոճակներն էին

քանդում,

իսկ երբ անճարակ շարժումներով
վերնաշապիկը մի կերպ հանեց՝
մի տեսակ խեղճացած անշարժացավ
վերնաշապիկը ձեռքի մեջ բռնած,
և մարմինը, մարմինը չգիտեր ինչպես թաքցներ,
մարմինը՝

ամբողջովին սպիների մեջ կորած...

...Մայրս արդեն լաց էր լինում անկյունում կծկված,
իսկ մենք փաթաթվել էինք ամբողջովին սպիներով պատված
մեր հորը,

իսկ մենք լալիս ու ծիծաղում էինք սրտապատառ,
կարծես հենց նոր վերջացավ պատերազմի վերջին օրը,
կարծես հենց նոր բացվեց դուռը,
հենց նոր տեսանք պատերազմից տուն դարձած մեր հորը
և փաթաթվել

լալիս ու ծիծաղում էինք սրտապատառ...

ՇՐՋԱՆԱԿ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻ ՀԱՄԱՐ

Փայտյա հասարակ շրջանակի մեջ պարզ երևում է հայացքդ մարած, գլուխդ թեքած աչ ուսիդ վրա, ցանցառ մորուքդ՝ արդեն ճերմակող, մագաղաթագույն դեմքդ անլվա: Խելառ Սարգիսը, խելառ Սարգիսը— և ոտաբորիկ երեխաների բազմությունն
ահա

Ճիշ ու աղմուկով վազեց փողոցով—
սակայն տխուր է հայացքդ մարած, ոչ ոք չգիտի՝
երրորդ գիշերն է, որ դու շես քնում,
երրորդ գիշերն է՝ սատկել է կատուդ՝ ընկերդ միակ,
և գաղտագողի թաղել ես նրան
քաղաքային մեծ այգու անկյունում,
երրորդ գիշերն է, որ դու ջրում ես գերեզմանն առատ,
փխրեցնում հողը, մաքրում քարերից, մոլախոտերից
և կողքին նստած սպասում ես լուռ, թե արդյոք երբ է
դուրս գալու ծիլը քո կատվածառի...
Հուսով նայում էիր երկնքին խավար,
ե կրկնում էին շուրթերդ ակամա՝
եթե գարունը անձրևոտ լինի,
եթե ամառը լինի արևոտ,
եթե աշունը բարեսիրտ լինի
եթե ձմռանը առատ ձյուն տեղա...
Խելառ Սարգիսը, խելառ Սարգիսը— և ոտաբորիկ
երեխաների բազմությունն ահա անցավ փողոցով,
և գիշերն իջավ՝ երկու ձեռքերով հենվեց տաք հողին,

իսկ դու շես հոգնել՝ թեև հայացքդ մարած է լրիվ,
նստել ես ինչ-որ դարպասի կողքի,
գլուխդ թեքած աջ ուսիդ վրա...

Ու հանկարծ տեսար՝ ինչ-որ տեղ մութը ավելի էր մութ,
և այդ մութի մեջ երկու կանաչ կետ, լուսավոր կանաչ,
մերթ մոտենում էին ու մերթ հեռանում,
և քո մարմինը ձգվեց, վեր ելավ,
և սրտապատառ վազում էիր արդեն քաղաքային մեծ
այգու ուղղությամբ, և հենց դուան մոտ քեզ դիմավորեց
կապույտ Դանուբի ալիքն առաջին,
և թաքնվելով մթնում խտացած ստվերների մեջ, առաջ
գնացիր.

Քփերի միջից երևում էին պարզ վալսի ներդաշնակ
տակտով զբոսնող քայլքը զույգերի՝
ինչ հրաշալի տեսարան էր դա—այրեր պատվարժան,
և զինվորական նվագախմբի գործիքների պես
պսպղում էին մաքուր յափրված այտերը նրանց,
իսկ ճարմանդները, կոճակներն հապա...

Եվ տիկնայք փարթամ, լիքը կրծքերով, ադամանդների,

ուսկյա—

արծաթյա գոտիների ու մատանիների, ժանյակ—շղթայի,
ապարանջանի, ականջօղերի սահուն-շարժական մի

ցուցահանդես՝

ինչ հրաշալի տեսարան էր դա, անցնում էին հպարտ՝
տատեր-պապերի, աղջիկ-հարսների և փեսաների իրար

սեղմված

շարքերն համերաշխ, բոլորը խմբով, բոլորն ուս-ուսի,
միայն դու մենակ, ցանցառ մորուքով,

գլուխդ թեքած աջ ուսիդ վրա, մարած հայացքով,

Թփերի միջից նայում էիր նրանց, և ձեռքդ ակամա
թաց գերեզմանն էր շոյում քո միակ, մեռած ընկերոջ,
և կրկնում էին շուրթերդ ակամա.
Եթե գարունը անձրևոտ լինի,
Եթե ամառը լինի արևոտ,
Եթե աշունը բարեսիրտ լինի,
Եթե ձմռանը առատ ձյուն տեղա...

ԻՍԿ ՊԱՏԿԵՐԸ ՄԵՌԻՄ Է ՆՈՒՅՆԸ

Եվ ոմն Զորջո դե Կիրիկո
ուզեց մտնել անմահների շարքը,
և դու այդ մասին իմացար բավականին ուշ,
օ, ինչպիսի տխրություն, ինչպիսի տխրություն:
Իսկ պատկերը մնում է նույնը՝ միայն շնչին

փոփոխություններ:

Գավառական փոքրիկ քաղաքում այսօր մանր ձյուն է գալիս,
թերթի կրպակները լիքն են անիմանալի նորություններով՝
այնտեղ ամսագրերն են դեղնում գույնզգույն պատկերներով,
իսկ վաճառողը հպարտ է իր անուրանալի գոյությունը:
Ներեցեք, բայց չէ՞ որ այս ամենը ճիշտ է,
ճիշտ է ամեն օր, ճիշտ է ամեն տեղ,
և երբ քայլում ես փողոցով ներքև
և հրապարակն է բացվում քո դիմաց,
դու մտածում ես՝ ահա տխրություն
և դու այդ մասին իմացար շատ ուշ:
գավառական փոքրիկ քաղաքում
այսօր մանր ձյուն է գալիս,

իսկ դու թերթում ես գրքի մյուս էջը
և ականջի ծայրով լսում,
թե ինչպես լուսամուտի տակ
մի փոքրիկ տղա

սուլում է անհավատալիորեն ուրախ մի երգ:
Եվ հետո պատկերը մթնում է կամաց-կամաց,
և դու գիրքը ծալում—դնում ես մի կողմ
և գլուխ առնում ափերիդ մեջ
և մտածում երկար,
շատ երկար...

ԵՐԵՔ ԶՈՒՌՆԱԶԻ

Կիրակին գու էր տվել վարսավիրանոցի դռան մոտ
ու չէր շարժվում տեղից:
Մաքուր սափրված,
երեսները ալյուրոտ (վարսավիրը չէր խնայել փոշին),
մնացած ամեն ինչը սև՝
կոստյումները սև, աչք-հոնքերը սև,
դռան մոտ շարված էին երեքով,
ծխում ու նայում էին իրար՝ երեսները ալյուրոտ:
Պայծառ շողում էր արևը,
և առավոտյան բաղնիք գնացած պառավների
կարմրաթուշ ու մաքրամաքուր խումբն էր վերադառնում
հանդիսավոր,
ճխտած շորերով վիթխարի գամբյուղները
մանրիկ քայլքի տակտով օրորելով:
Ծխում ու նայում էին նրանց՝ երեք ալյուրոտ գուռնաչի,

անտարբեր նայում էին նրանց
ու նվագում էին մտովի Շոպենի հայտնի մեղեդին,
հայտնի, բայց և ներելի շեղումով...

Եվ հետո շհասկացան, թե ինչպես,
առանց մի բառ անգամ փոխանակելու,
առանց իրար երեսի նայելու քայլեցին պառավների ետևից
մաքուր սափրված, ալյուրոտ երեսներով երեք զուռնաչի.
մտովի ձգելով տխուր մեղեդին,
մտովի՝ բայց լիովին տարված իրենց գործով,
մտովի՝ բայց առանց գլուխ պահելու,
և կիրակին, որ գոլ էր տվել ու լճացել էր
վարսավիրանոցի դռան առաջ,
դանդաղ ու ծուլ-ծուլ շարժվեց տեղից:

Եվ աղավնիների, որոնք ինչ-որ մի կտուրից նետվելով
երկինք
լուցկու ճերմակ բոցի նման բռնկվում էին օդի մեջ,
և ագռավների, որոնք բոցի մեջ մոխրացած, սևացած
աղավնիներն են նախկին,

և մեքենաների աղմուկի,

երեխաների զվարթաձայն ճիչ ու ծիծաղի միջով,
բանից անտեղյակ քայլում էին պառավները հանդիսավոր,
բանից անտեղյակ քայլում էին զուռնաչիները երեք,
և քրտինքը ծորում էր մաքուր սափրված դեմքերի վրայով,
թուխ առուններ գծելով նրանց ալյուրոտ թշերին...

Իսկ երբ պառավներն անհետացան բակերի և դարպասների
որոգայթում,

կիսամութի մեջ միայնակ, մոլորված կանգնեցին նրանք,
մոլորված կանգնեցին նրանք ու նայեցին իրար հանկարծ՝
սևացած երեսներով, սև կոստյումներով,

աչք-հոնքերով սև—

այս ե՞րբ մոխրացավ կիրակին՝

լուցկու պես բռնկվեց ու հանգավ,

այս ե՞րբ մթնեց օրը...

և այս ի՞նչ փողոց է՝ անծանոթ բոլորովին...

Իսկ երբ փակ դարպասի ետևից մեկը քար շարտեց՝

կռավելով վախեցած երեք ազոավ թռան երկինք

և թևերը դանդաղ շարժելով

լուծվեցին խավարում մթության...

ԻՍԿ ԵՐԲ ՁՅՈՒՆ ԵԿԱՎ

Իմաստուն խոսելու կարոտը քեզ խոցեց անվերադարձ
և դու քայլեցիր կոացած:

Գավառական փոքրիկ քաղաքը քեզ ոչինչ չսովորեցրեց,

նա իր թարմ կաթն էր մատուցում ճշտապահորեն՝

առավոտյան և երեկոյան:

Իսկ երբ ձյուն եկավ, դու բոլորովին սենտիմենտալ դարձար:

Դեռ մանկուց հակում կար քո մեջ

անբացատրելի տխրությունների, թախծի սահուն ելևէջների

և անկյունային գոյության հրաշքների նկատմամբ:

Իսկ երբ ձյուն եկավ, դու ուզեցիր հիշել անցյալդ

գոնե մի ծխախոտի համար,

այդ ամենը դու ուզեցիր՝ հենց երբ ձյուն եկավ:

Գավառական փոքրիկ քաղաքը

ժողկազարդ սոնետի է նման,

իզուր բաների համար այնտեղ երկար շեն ծափահարում,

այլ ժպտում են քթի տակ

և թատրոն են գնում հսկայական ընտանիքներով:
Եվ գրավաճառը հին շլյապան գլխին ուղիղ դրած
հրավիրում է քեզ խոսելու դեսից-դենից:
Իսկ դու լուռ սեղմում ես նրա ձեռքը,
կորած հիացմունքով
համեմատում իշնող ձյունը կաթի հետ
և հրաշքով փրկվելով գրավաճառի կենսուրախությունից,
նետվում ես փողոց և քայլում կորացած
ծաղկազարդ սոնետի տողերի երկայնքով:

ԵՐԵՎԱՆ, ՈՐ ԱՐԹՆԱՑՆԷՆ ՈՒ ԼԱԼԻՍ ԷՐ

Մարմանդ անձրև էր մաղում Բոշի թաղում

և օրը երեքշաբթի էր:

Գորշ մութուլուսի միջով գալիս ու տեղ չէր հասնում
Յոթվերքի ղողանջը հեռավոր. գալիս էր ու խառնվում
արթնացած երեխայի լացին, դարպասների ճռնչոցին
ու հազին տղամարդկանց, որ ծանր քայլերով ելնում էին
տներից
ու հանդիսավոր, դանդաղ մարում անձրևի մեջ միալար:
Իսկ երեխան լալիս էր ու անձրևը չէր կտրվում:
Բոշի թաղում երեքշաբթի էր՝ անթիվ, անժամանակ ու
անհույս:

Մի պառավ պիտի մեռներ՝ ծոռներով, թոռներով

շրջապատված,

և իր գործն իմացող տան շունը վայում էր բարեխղճորեն,
վայում էր առանց հաճույքի, հալից ընկել էր արդեն,
մի շաբաթից ավելի էր

ինչ պառավը մեռնում էր ու չէր մեռնում,
և շունը վայում էր, ու անձրևը չէր կտրվում,
իսկ երեխան լալիս էր, ու պառավը չէր մեռնում—
իր մեծ որդուն էր սպասում, որին հեռագիր էին տվել,
հեռավոր մի քաղաք, մի քանի օրվա ճանապարհով,
որտեղ հիմա ձյուն է գալիս և գորշ մութուլուսի միջով
գնում ու տեղ չի հասնում
Յոթվերջի դողանջը հեռավոր, լացը երեխայի,
դարպասների ճռնչոցն ու հազը տղամարդկանց...
...Եվ օրերը, որ անձրևի նման մաղում են միալար,
անվերջ շարանը երեքշաբթիների, և կյանքը,
որ անցնում է գորշ մութուլուսի միջով,
և ծերունին—երեխան, հիշում ես, որ արթնացել ու լալիս էր
Բոշի թաղում, հրբ օրը երեքշաբթի էր
և մարմանդ անձրև էր մաղում...

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂՄՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅՐԻԿԻՍ

Գլխիկոր վազում էի քո հտեից,
իսկ դու շատ արագ էիր քայլում,
թնկթնկում էի,
իսկ դու շէիր լսում.
Ժանրացել էր լսողությունդ պատերազմից:
Տարիներն անցնում էին աննկատ
և կարծես թե ոչինչ շէր փոխվում—
դու դարձյալ արագ էիր քայլում,
վազում,
չէի հասնում քո հտեից:
Եվ հիմա գնում ենք նույն կարգով,
առջևից դու,
իսկ ես՝ գլխիկոր հտեից,
դու հիմա շատ դանդաղ ես գնում,
քարացել է սիրտս զարմանքից,
էլ ինչու եմ հտ մնում գլխիկոր,
լալիս ու կանչում եմ քեզ նորից...

Եվ երբ անցնում էի փողոցով,
 հիշեցի զարմանալիորեն պարզ
 Նոր տարվա վաղուց անցած մի գիշեր:
 Սա բոլորովին էլ սովորական պատմությունն չէ
 և բավականին դժվար է վերակենդանացնելը,
 բայց այս անգամ, չգիտես ինչու, շափազանց հեշտ ստացվեց.
 պայծառ վառվեցին հսկայական տան բոլոր լույսերը,
 և պատերը դարձան թափանցիկ,
 ահա հայրս գալիս է՝ հսկայական եղևնին քարշ տալով
 (ես մտնում եմ մի անկյուն, որպեսզի ինձ չնկատի,
 թե չէ զարմացած կհարցնի, թե ինչու եմ այսպես ծերացել)
 ահա նա մտնում է բակի դռնով
 (ես բարձրանում եմ ոտքիս մատներին
 և լուսամուտից նայում եմ ներս),
 քույրերս սոսկալի ուրախացած թռչկոտում են,
 ես էլ եմ թռչկոտում՝ մի փոքրիկ, շատ փոքրիկ տղա,
 մյուս սենյակից դուրս է գալիս մայրս, նա վերցնում է
 դեռևս պատերազմից շատ առաջ գնած հորս վերարկուն
 և գլխարկը, որն արդեն
 հտպատերազմյան ծագում ուներ,
 և հետո ինչ-որ բաներ է ասում, որոնք վաղուց մոռացել եմ:
 Սեղանի վրա օղու շշեր էին՝ ջրով լցված
 և լիմոնադի շշեր՝ ջրով լցված,
 շշերը դատարկված էին պատերազմից առաջ
 և միայն ջուրը հտպատերազմյան ծագում ուներ:
 Հետո մենք եղևնին ամրացնում ենք հատակին,
 իսկ ես քարշ եմ տալիս խաղալիքների արկղը

և պետք է, որ սոսկալի աղմուկ լինի
(ականջս մոտեցնում եմ լուսամուտի ապակուն,
բայց ոչ մի ձայն չի հասնում ինձ):
Մայրս բարկանում է քույրերիս վրա,
իսկ հայրս ինչ-որ բաներ է որոնում գրպաններում,
հետո ես բարձրանում եմ աթոռին,
եղևնու ճյուղերին շարում խաղալիքները.
Յղթե շոկոլադներ, Յղթե խնձորներ, Յղթե մանդարիններ,
Յղթե կոնֆետներ և մի ձմեռ պապիկ, շքեղ ու հրաշալի,
որը գնված էր պատերազմից առաջ,
իսկ մնացյալ թուղթը ետպատերազմյան ծագում ուներ:
(Քիչ հետո ես պիտի ընկնեմ աթոռից,
ես դա շատ լավ եմ հիշում՝
ճակատիս սպին մինչև հիմա կա):
Ծվ ահա կռանում եմ խաղալիք վերցնելու,
և ահա քույրերս ճշում են վախից
և մայրս վրա է վազում իմ լացի ձայնից
և հայրս, որ կարկամած նայում է իր վիրավոր ձեռքին,
վիրավոր ձեռքին,
որով չկարողացավ ինձ պահել, երբ ընկնում էի,
վիրավոր ձեռքին, որը դեռ նվում ու ցավում է
վիրակապերի մեջ,
վիրակապերը՝ նվերը միակ, որ հայրս բերել է պատերազմի
դաշտից
և հիմա փաթաթում էին ճակատիս, որ արյունը դադարի...
Ծվ հետո հանկարծ լույսերը հանգում են,
և հսկայական տունը թաղվում է մթուձյան մեջ...
Հետո ես շարունակեցի քայլել փողոցով,

շփելով ճակատիս սպին, որը խճճվել է կնճիոնների մեջ,
զարմանալիորեն պարզ հասկանալով,

որ

ուր որ է բարձրաձայն կհեկեկամ:

ԻՍԿ ՀԱՅԱՑՔԸ ՄԻՇՏ ԵՌՈՒՄ Է ՄԵՈՒՄ

Եվ մարդկանց միայն դեմքերն են փոխվում,

իսկ հայացքը՝ երբեք:

Մանրամասները փոքր-ինչ խախտված

ահա վերականգնում եմ ես իմ մեջ:

Եվ ամեն օր, երեկոյան ժամը քսանն անց երեսունին

մայրս կանգնում էր կողքիս

և ձեռքերը կրծքին խաչած անխոս նայում էր ինձ,

ասել է թե արդեն պետք է տուն գնալ:

Իսկ հենց նույն այդ ժամին

հնչում էր զինվորական նվագախումբը

և մարդու տալու աղջիկներին շուրջկալ արած

ծնողական զույգերն էին աչալուրջ շրջում փողոցներով՝

աներևույթ ցանցերը միշտ պատրաստ պահած:

Վառվում են լույսերը, և ես թեքվում եմ սեղանին,

իսկ հայացքս սփռոցի զարդանախշերից հոգնած

շրջում եմ ներս,

և ուղեղիս ծալքերում որոնում հեռու գնացող մտքեր:

Օ, իմ քաղաք,

արհեստների աստվածը միշտ էլ բարի աչքով է նայել քեզ,

և քո երկնակամարում անվերջ վխտացել են

թիթեղյա վառարանների և մանկական օրորոցների

վառաները:

Օ, շոգ ամառների և ցուրտ ձմեռների քաղաք,
ես հիմա էլ սիրում եմ քո սևտուֆ տների
միհարկ շարանը ուղիղ
և վայրի փայլը հումորիդ, որը տարօրինակ խառնուրդ է
գիշերային կատաղի կատվի և կոկորդ շանգոող օղու
և շափրվող քեռիների, որ միշտ սև կոստյումներ էին

հագնում:

Իսկ հայացքը, հայացքը միշտ նույնն է մնում,
այն շափազանց բարի է
և միշտ սահում է քո կողքով,
լուսավոր երիզ գծելով օրերի և տարիների մեջ...
Եվ ինչ պայծառությամբ հիշեցիր հանկարծ
խոշորկուրծք մի աղջկա, որին հետամտում էիր անվերջ
անորոշ ու տարտամ տենչանքով՝
մինչ Դոն Կիխոտը կխոցեր- հերթական հողմաղացը,
Սամվելը կսպաներ հորը և ապա մորը
և Նյուտոնի գլխին խնձորներ կտեղային...
Իսկ մարդկանց միայն դեմքերն են փոխվում,
այնինչ նա՝ մարդը:
երեսա է մնում միշտ,
չի ծերանում երբեք:
Եվ ամեն օր,
երեկոյան ժամը քսանն անց երեսունին,
վառում լույսերը և թեքվում եմ սեղանին
և օրերի ու տարիների խորքում
որոնում ու գտնում եմ ինձ
և երկար ու անխոս նայում
ձեռքերս կրծքիս խաշած...

Բոլորովին սխալ է մտածել,

թե արձանների ցանկությամբ է կիտվել

ձյան շերտը նրանց վրա:

Կամաց-կամաց թող կատարվի այն ամենը,

ինչ որ պատահելու է մի օր ինձ հետ:

Բոլորովին սխալ է մտածելը, թե դժբախտություն է դա:

Ճիշտ ժամանակին շեկած երջանկությունը խանգարում է

մեր կյանքի կանոնավոր երթը, և մենք ստիպված

խառնում ենք մեր բոլոր դարակները,

որտեղ պահված են արդեն դեղնած նամակներ,

արդեն դեղնած թաշկինակներ, խամրած լուսանկարներ

և բազմաթիվ լուցկու հատիկներ:

Նվ պետք է պահպանել հերթականությունը,

պետք է գտնել բաց տեղը, որտեղ որ պետք է դրվի

ճիշտ ժամանակին շեկած երջանկությունը:

Այս ամենը մեզանից շատ երկար ժամանակ է խլում,

որովհետև մենք նստում և մտածում ենք

անցած-գնացած բաների մասին, տրամվայների մասին,

արցունքների մասին, կապույտ աչքերով կատուների մասին:

Այս ամենից հետո պարտադիր է լուսամուտից դուրս նայելը:

Իսկ լուսամուտից այն կողմ խորհրդավոր պուրակն է:

Այնտեղ են բոլոր նստարանները, և այնտեղ են բոլոր

արձանները

և նրանք բոլորն էլ

ձյան հաստ շերտով են պատված:

Բոլորովին սխալ կլիներ մտածել, թե դա այդպես է,

որովհետև այդպես նրանք են ցանկացել:

Նվ դու վերջապես ծխախոտ ես վառում:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՌԱՎՈՏՅԱՆ ԺԱՄԵՐ

Մեզել եմ	3
Հայրերի հող	9
Հայաստան	10
Երբ	11
Սովորական օրվա սկիզբը	13
Արթայական որս	14
Առավոտը օրվա...	15
Նոր արթնացում	16
Եվս մի առավոտ...	17

ՑԵՐԵԿԱՑԻՆ ԺԱՄԵՐ

Երբեք չմոռնես	18
Աշուն	23
Կարոտ և սպասում	24
Այսօր ձյուն եկավ	25
Ճանապարհ ընկնողի համար	26
Ինչ-որ հեռու հեռավոր երկրում	27
Այսպես նստել իրար դեմ	28
Փողոցներով անցնում են	29

Հոգեհանգիստ	30
Գարուն	31
Ռոբինզոն Կրուզո	32
Անցած ժամանակներ	33
Տոնավաճառ օտարության մեջ...	34
Փոքրիկ բանաստեղծություն	36
Մի մարդ և մեկ ուրիշ մարդ	36
Նամակ հեռավոր բարեկամիս	38
Ռոմանս	40
Գրիգոր Նարեկացի	42
Վերջին հեքիաթ	43
Կոլումբոս	45
Ռիգա	47
Առօրյա պատմություն	48
Տարիների հետ...	50
Ի վերջո կհանդիպես...	51
Հրաժեշտի խաղ	52
Ես ինչ կարող եմ անել	54
Վայրի ցորեն	55
Նորից երջանկության մասին	56
Պատերազմի ավերակ-հուշարձանը	58
Սիդիփոս	59
Մի հոգնած լեռ	62
Գոնե ինչ-որ մեկը մնար	63
Ամառվա սարսափելի շոգ էր	64
Օգոստոս	65
Առասպել	67
1945	68
Աշնան արահետների մեջ	69
Աղամ	70
Կերպարանափոխություն	71
Գանդաղ կրկնություն...	72
Բանաստեղծություն	74

ԻՐԻԿՆԱՅԻՆ ԺԱՄԵՐ

Քնալով դժգարանում է...	76
Հին արյունը	83
Իկար	84
Քեռի հոսանքով ներքև	86
Միսաք Մեծաբևեց	87
Հայրս ու մայրս	88
Իսկ երբ երեկոյան...	89
Օրորոցային...	91
Աշնանային փողոց	92
Վերադարձ	93
Ժամանակը, որ հոսում է մատների արանքով	94
Նոր խոսք երջանկության մասին	95
Եվ ինչ իմաստ ունի...	96
Փողոցներում...	97
Մի քանի խոսք...	98
Հյուրանոց	100
Նույն փողոցը...	103
Հարկավոր է մտածել..	104
Քանգարան	105
Հրածեղտի երգ	106
Հնարավոր երջանկություն	107

ՔԻՇԵՐԱՅԻՆ ԺԱՄԵՐ

Գիշերվա սառույցները սև	109
Մի տիրիբ...	118
Երաժշտություն	119
Երբևէ դու կհիշես...	120
Փոքրիկ աստղի երգը	121
Ահա և իսկական անտառը	123
Քրոնիկոն	125

Մաղիկներ	126
Քատրոն	127
Երբեմն լույսերը մարում են...	127
Ցածրածայն խոսիր...	129
Այն, ինչ տվեցի քեզ	130
Ես նախ հող նկարեցի...	131
Նոյ	132
Երջանկության ծանր օր	134
Ամբոջը	135
Վերջին հրածեշտի մուրակը	137

ՀՐԵՇՏԱԿՆԵՐ ՄԱՆԿՈՒԹՅԱՆ ԵՐԿՆՔԻՑ

Անվերջ բաժանումների քաղաք	147
Կիրակի	148
Մենդյան օրը	150
Հին գորգ	151
Այն տարիներին	153
Ես ահա նորից...	156

QUIDNAM FUTURUM EST?

Անվերջ վերադարձ	161
Առաջին սերը	162
Կարմիր արյունը, որ մարմին շուներ	163
Շարադրություն	165
Երջանակ լուսանկարի համար	167
— Իսկ պատկերը մնում է նույնը	169
Երեք զուռնայի	170
Իսկ երբ ձյուն եկավ	172
Երեխան, որ արթնացել ու լալիս էր	173
Հրածեշտի բանաստեղծություն հայրիկիս	175
Քղթե նոք տարի	176
Իսկ հայացքը միշտ նույնն է մնում	178
Քուրթովին սխալ է մտածել	180

Հովհաննես Երվանդի Գրիգորյան

ԴԱՆԴԱԸ ԺԱՄԵՐ

Բանաստեղծություններ

Григорян Ованес Ервандович

НЕТОРОПЛИВОЕ ВРЕМЯ

Стихи

(На армянском языке)

Издательство «Советакан грох»

Ереван, 1986

Խմբագիր՝ Վ. Մ. Մուղնեցյան

Նկարիչ՝ Վան Արյան

Գեղ. խմբագիր՝ Գ. Խ. Գյուլամիրյան

Տեխ. խմբագիր՝ Վ. Գ. Ավագյան

Վերստուգող սրբագրիչ՝ Է. Ա. Սեդրակյան

ИБ № 5125

Հանձնված է շարվածքի 19.08.85: Ստորագրված է տպագրության 12.02.86:
ՎՖ 03017: Ֆորմատ՝ 70×108^{1/32}: Թուղթ՝ տպագր. № 2: Տառատեսակ՝
Գրքի սովորական: Տպագրություն՝ բարձր: 8,22 պայմ. տպ. մամ., 8,8
պայմ. ներկ. թերթ., 6,4 հրատ. մամ.: Տպարանակ՝ 3000: Հրատ. № 338:
Պատվեր՝ 4208: Գինը՝ 80 կոպ.:

«Սովետական գրող» հրատարակչություն, Երևան-9, Տերյան 91:
Издательство «Советакан грох», Ереван—9, Теряна 91.

ՀՍՄՀ հրատարակչությունների, պոլիգրաֆիայի և գրքի առևտրի
գործերի պետական կոմիտեի գունավոր տպագրության տպարան,
Երևան—82, Աղմիրալ Իսակովի պող. 48:

Типография цветной печати Госкомитета Арм. ССР по делам из-
дательств, полиграфии и книжной торговли.

Ереван—82, пр. Адмирала Исакова, 48.

80 կոպ.

ՀԱՄԵ ՄԻՆԻՄ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՊՊՈՐՏՆԻՆ

